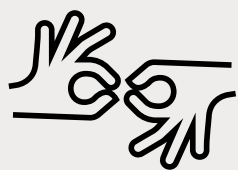

Cinema without Barriers

Dostępność kultury filmowej dla osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi i ruchowymi

w wybranych krajach
Europy Środkowo-Wschodniej

RAPORT Z BADAŃ

Spis treści

Wstęp oraz kontekst badania	3
Badania	7
Cele badania, metodologia oraz przebieg procesu badawczego	8
Wyniki badania – wybrane aspekty	21
Uwagi eksperckie na poziomie meta	72
Wnioski i rekomendacje	94
Zakończenie	119
Dostępność w poszczególnych krajach objętych badaniem	124
Rumunia	126
Słowenia	142
Węgry	160
Słowacja	172

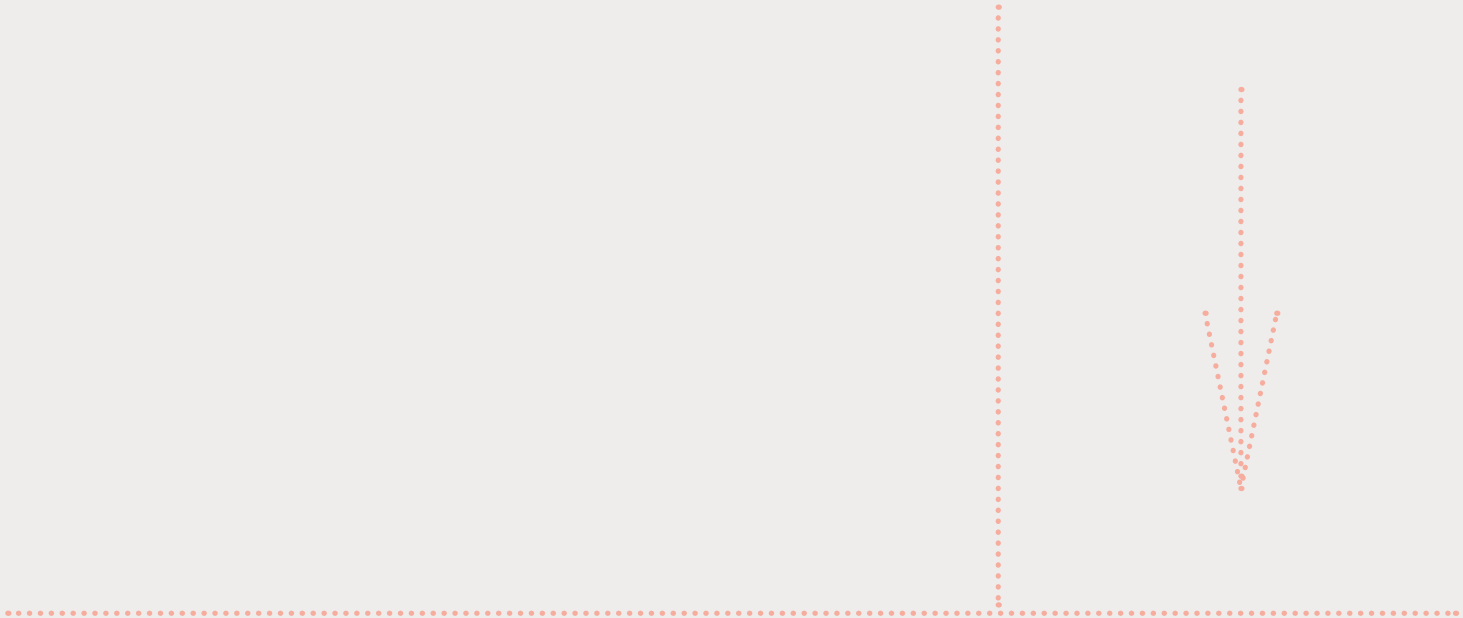

Kreatywna
Europa
MEDIA

Finansowane przez
Unię Europejską

Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Wstęp oraz kontekst badania

Projekt **„Cinema without Barriers”** oraz jego polska edycja **„Kino bez barier”** mają na celu umożliwienie pełniejszego dostępu do kultury filmowej osobom z niepełnosprawnościami (OzN) sensorycznymi i ruchowymi. Powstał z myślą o integracji społecznej i dostępności kultury na poziomie międzynarodowym.

Polską edycję zapoczątkowano w 2022 roku w Kinie Pałacowym w Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu, a w kolejnym roku była realizowana również w Kinie Echo w Jarocinie oraz Kinie Nowe Horyzonty we Wrocławiu.

W ramach projektu są organizowane pokazy filmowe dostępne dla osób niesłyszących i niewidomych poprzez zastosowanie audiodeskrypcji, napisów i tłumaczeń na polski język migowy. Seanse odbywają się w dogodnych dla nich terminach, np. we wtorki rano dla osób z niepełnosprawnościami wzrokowymi, co umożliwia im wygodniejszy dojazd jeszcze w świetle dziennym, oraz w czwartki wieczorem dla niesłyszących, którzy z kolei preferują godziny popołudniowe, po zakończonej pracy.

Kino bez barier łączy te pokazy z bieżącymi premierami, w których biorą udział inni widzowie, pozostający w normie sprawności, żeby uczestnicy mogli śledzić najnowsze filmy tak samo jak reszta widowni. Przedstawiciele projektu współpracują także z instytucjami kulturalnymi, takimi jak Narodowe Centrum Kultury czy Polski Instytut Sztuki Filmowej, aby promować dostępność jako standard w branży filmowej. Organizowane są konferencje branżowe mające na celu

omówienie dróg rozwoju i standaryzację rozwiązań w zakresie dostępności.

Dzięki wsparciu programu **Creative Europe** oraz inicjatywie **Audience Development & Film Education** projekt rozrasta się i objął kolejne kraje Europy Środkowej i Wschodniej, takie jak Rumunia, Słowenia, Słowacja i Węgry, gdzie lokalne kina dostosowują seanse dla widzów z niepełnosprawnościami sensorycznymi, np. poprzez instalację pętli indukcyjnych lub urządzeń do audiodeskrypcji. Częścią działań mających wesprzeć tamtejsze organizacje w realizacji idei kina dostępnego są badania społeczne. Uznano – wzorem innych projektów, także poprzedzających rozwój polskiej wersji – że włączenie perspektywy odbiorców i uczestników jest kluczowe, by jak najlepiej dostosować przygotowywaną ofertę do ich potrzeb.

W niniejszym raporcie, bazującym na badaniach przeprowadzonych we wszystkich krajach uczestniczących w projekcie („Cinema without Barriers”), zespół badawczy

zdecydował się na syntetyczne ujęcie głównych grup problemowych związanych z (nie)uczestnictwem OzN sensorycznymi i ruchowymi w instytucjonalnych, publicznych wydarzeniach filmowych.

Analiza wykazała, że w kontekście dostępu OzN do kultury filmowej różnice między Słowacją, Słowenią, Rumunią i Węgrami okazały się minimalne, co pozwoliło na zarysowanie wspólnego krajobrazu barier strukturalnych, komunikacyjnych i finansowych. Wszelkie specyficzne aspekty lokalne zostały ujęte w oddzielnej części raportu, gdzie dokonano krótkiego przeglądu sytuacji OzN w każdym z tych krajów, co ułatwia osadzenie wniosków w konkretnych realiach.

Podsumowanie zawiera rekomendacje, które mają charakter uniwersalny i mogą znaleźć zastosowanie we wszystkich badanych krajach, umożliwiając rozwój inkluzywnego dostępu do kultury filmowej oraz wspierając proces implementacji dobrych praktyk na skalę międzynarodową.

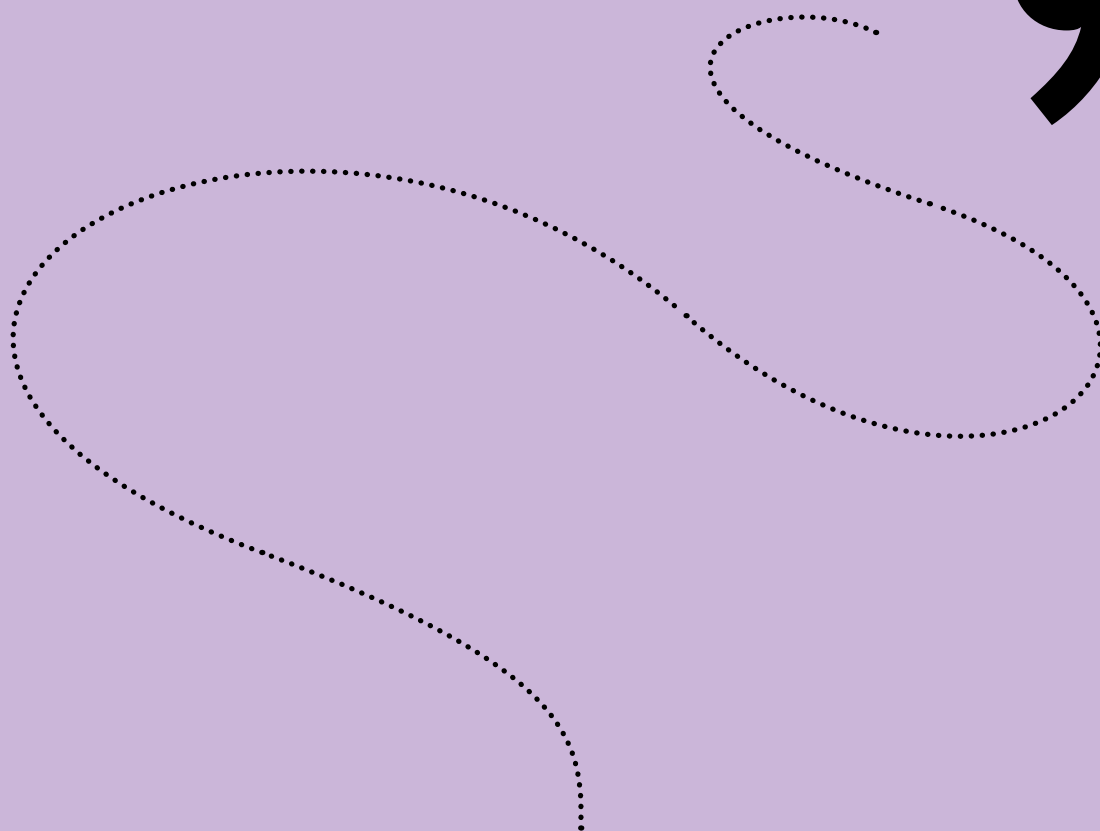
CZĘŚĆ I

Badania

**Cele badania,
metodologia oraz
przebieg procesu
badawczego**

”

***Osoby
z niepełnosprawnościami
powinny być częścią
procesu decyzyjnego.
Ich głos jest niezbędny,
aby wdrażane rozwiązania
faktycznie odpowiadały
na realne potrzeby.***

Cele badania / wykorzystane metody i przebieg procesu badawczego / czas oraz struktura raportu

Badanie miało na celu zgromadzenie szczegółowych informacji dotyczących barier i wyzwań dotyczących uczestnictwa OzN sensorycznymi i ruchowymi w kulturze filmowej, w jej instytucjonalnej, publicznej odśłonie w czterech krajach Europy Środkowo-Wschodniej (Słowacja, Słowenia, Rumunia i Węgry). Poniżej przedstawione cele i zakres badania posłużyły całościowemu ujęciu doświadczeń i potrzeb OzN w kontekście dostępności instytucji kultury, jakimi są kina publiczne.

Główne cele badania:

- 1.** Pozyskanie opinii przedstawicieli OzN – z uwzględnieniem osób starszych mieszkających w Słowacji, Słowenii, Rumunii i na Węgrzech. Badanie obejmowało ich doświadczenia i wyobrażenia związane z uczestnictwem w wydarzeniach filmowych, w tym projekcjach kinowych i wydarzeniach towarzyszących, z uwagi na możliwe trudności wynikające z ich sytuacji zdrowotnej i sensorycznej.
- 2.** Identyfikacja najistotniejszych potrzeb oraz barier i trudności, które napotykają osoby z niepełnosprawnościami w kontekście korzystania

z repertuarowych projekcji kinowych. Zbadanie barier, jakie ograniczają pełny udział OzN w życiu kulturalnym, dotyczyło zarówno aspektów technicznych, infrastrukturalnych, jak i komunikacyjnych oraz związanych z obecnym stanem wiedzy i świadomości społecznej na temat dostępności kultury.

- 3.** Scharakteryzowanie wybranych aspektów ścieżki uczestnictwa OzN w kulturze filmowej – z naciskiem na repertuarową ofertę kinową w poszczególnych krajach objętych projektem. Ujęcie to uwzględniało zarówno standardy techniczne, jak i dostępność zasobów niezbędnych do zapewnienia komfortowego udziału w kulturze filmowej przez osoby niewidome, słabowidzące, niesłyszące oraz z ograniczeniami ruchowymi.
- 4.** Opracowanie rekomendacji i zaleceń na kolejne lata – których celem jest udoskonalenie dostępności kin dla widzów z niepełnosprawnościami we wszystkich krajach objętych projektem. Rekomendacje zawierają propozycje działań doraźnych oraz strategii długofalowych ukierunkowanych na rozwój praktyk inkluzywnych, a także na wdrożenie zmian infrastrukturalnych i organizacyjnych mogących wspierać OzN w równoprawnym dostępie do kultury filmowej.
- 5.** Zebranie dodatkowych opinii i komentarzy od ekspertów i ekspertek – w tym przedstawicieli

organizacji pozarządowych, sektora publicznego oraz akademickiego zaangażowanych w działania na rzecz OzN. Miało to na celu uzupełnienie wiedzy o wyzwaniach systemowych mających wpływ na dostępność kultury oraz o potencjalnych rozwiązaniach i innowacyjnych praktykach, które mogą poprawić jakość życia OzN w wymienionych krajach.

Wykorzystane metody badawcze:

Badanie opierało się na jakościowych metodach badawczych oraz analizie źródeł zastanych. Kluczowymi narzędziami badawczymi były:

1. *Desk research* – polegające na analizie istniejących raportów, dokumentów prawnych i treści dostępnych na stronach internetowych związanych z problematyką dostępności dla OzN. Celem tego etapu było pozyskanie rzetelnych informacji na temat ich sytuacji w poszczególnych krajach oraz zidentyfikowanie specyficznych regulacji prawnych lub standardów tam obowiązujących.
2. Zogniskowane wywiady grupowe (FGI) – przeprowadzono łącznie 12 sesji (trwających średnio 60 minut) z następującymi grupami osób:
 - z niepełnosprawnością wzroku – 4 grupy, po jednej w każdym kraju (łącznie 20 uczestników);

- słabosłyszącymi i/lub g/Głuchymi – 4 grupy, po jednej w każdym kraju (łącznie 19 uczestników);
- starszymi (65 lat i więcej) – 4 grupy, po jednej w każdym kraju (łącznie 16 uczestników).

W zogniskowanych wywiadach grupowych łącznie wzięło udział 55 osób, w tym 35 kobiet i 20 mężczyzn.

- 3. Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) –** przeprowadzone z osobami pełniącymi funkcje eksperckie lub aktywnymi w organizacjach pozarządowych, a także z przedstawicielami instytucji publicznych. W każdym kraju zrealizowano 5 takich wywiadów trwających średnio 60 minut, co dało łącznie 20 rozmów (w których wzięło udział 14 kobiet i 6 mężczyzn). Wywiady pozwoliły na pozyskanie informacji dotyczących specyficznych wyzwań oraz potencjalnych strategii zwiększających dostępność kultury dla OzN.

W sumie badanie objęło 75 osób. Dobór uczestników przebiegał zgodnie z wytycznymi kierownika badania, a za proces rekrutacji w krajach partnerskich odpowiadali lokalni koordynatorzy projektu.

Organizacja i przebieg procesu badawczego

Projekt badawczy był realizowany w międzynarodowym zespole badawczym, co wynikało z praktycznych potrzeb przedsięwzięcia. Oprócz osób zaangażowanych po stronie polskiej – w tym kierownika odpowiedzialnego za opracowanie koncepcji badania, wybór metodologii, stworzenie narzędzi badawczych oraz koordynację wszystkich działań – w projekt włączyli się przedstawiciele i przedstawicielki organizacji partnerskich – koordynatorzy projektu „Cinema without Barriers” z krajów partnerskich (5 osób), a także badaczki tam pracujące (4 osoby). Bardzo ważne było, aby rozmowy z respondentami odbywały się w ich językach ojczystych, co zapewniało większy komfort i autentyczność wypowiedzi.

W ramach projektu realizowano badania w formie wywiadów grupowych (FGI), indywidualnych (IDI) oraz *desk research* w oparciu o scenariusze opracowane przez kierownika badań. Scenariusze wywiadów zostały przetłumaczone na język angielski i przekazane badaczom. Zakres i treść były wcześniej omawiane z koordynatorami projektu w każdym z państw. Kierownik badań konsultował narzędzia i scenariusze również z badaczkami, aby zapewnić spójność i adekwatność metodyki w różnych kontekstach narodowych.

Koordynatorzy projektu w poszczególnych krajach odpowiadali za rekrutację uczestników do wywiadów

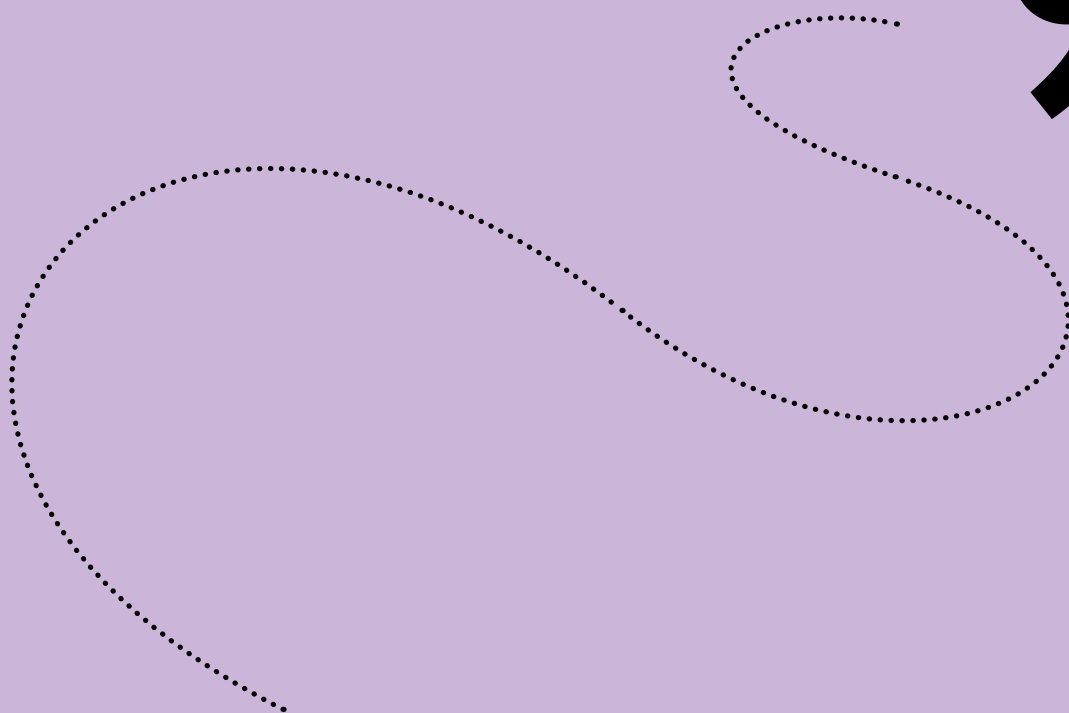
grupowych, kierując się kryteriami opracowanymi przez kierownika badania. Lista ekspertów do wywiadów indywidualnych była wcześniej konsultowana. Większość wywiadów przeprowadzano na żywo z udziałem badacza, a w sytuacjach wymagających zdalnego kontaktu wykorzystywano komunikatory internetowe (po uprzednim upewnieniu się, że uczestnicy będą mogli z nich swobodnie korzystać). Wywiady z osobami g/Głuchymi, które posługiwały się językiem migowym, odbywały się z udziałem tłumaczy.

Wywiady indywidualne i grupowe były transkrybowane, a z każdego została sporządzona notatka zawierająca dodatkowe obserwacje, takie jak okoliczności spotkania czy nastrój rozmowy. Następnie transkrypcje zostały przetłumaczone na język polski (w przypadku wywiadów przeprowadzonych w języku słowackim, słoweńskim, rumuńskim i węgierskim) i poddane kodowaniu oraz analizie przez polski zespół badawczy.

Wszyscy uczestnicy zostali poinformowani o celach badania, jego zakresie, nagrywaniu rozmów na potrzeby analizy oraz zapewnieni o pełnej anonimowości.

Czas realizacji badań: czerwiec–wrzesień 2024 roku

”

***Osoby niewidome
muszą być częścią
tego procesu.***

***To my wiemy najlepiej,
czego potrzebujemy,
więc powinniśmy mieć
głos w projektowaniu
dostępnych przestrzeni.***

Grupa badawcza i dobór próby

Próba miała charakter celowy, oparty na zasadzie dostępności uczestników. Wsparcie partnerów ze Słowacji, Słowenii, Rumunii i Węgier w ich doborze zapewniło zróżnicowanie pod względem płci, wieku oraz wykształcenia. Choć badanie nie miało charakteru reprezentatywnego, pozwoliło na zgromadzenie materiału dostarczającego bogatych kontekstów oraz zróżnicowanych perspektyw, co poszerza wiedzę na temat potrzeb, trudności i doświadczeń OzN w dostępie do kultury filmowej. Należy bezwzględnie pamiętać, że wszystkie arbitralnie wyłonione i przedstawione grupy są wewnętrznie zróżnicowane i choć w wyniku badania rysują się pewne ogólne uwagi, to błędem byłoby uogólnianie i wyciąganie wniosków esencjalizujących opisane grupy.

Charakterystyka uczestników z niepełnosprawnościami

1. Osoby z niepełnosprawnościami sensorycznymi:

- słabosłyszące,
- które utraciły słuch w trakcie życia,
- niesłyszące od urodzenia, które wychowały się poza kulturą języka fonicznego,
- słabowidzące,

- niewidome, które utraciły wzrok w trakcie życia i wychowały się w kulturze wizualnej,
 - niewidome od urodzenia, które wychowały się poza kulturą wizualną.
2. Osoby z niepełnosprawnościami ruchu – również osoby starsze (65+), które napotykają specyficzne trudności związane z mobilnością i dostępnością przestrzeni publicznej.

Charakterystyka i podgrupy osób z niepełnosprawnościami ruchu:

1. **Z ograniczoną mobilnością** – grupa obejmująca osoby, dla których poruszanie się samodzielnie lub na większe dystanse jest znacząco utrudnione. Ta podgrupa wymaga szczególnej uwagi w zakresie dostosowania przestrzeni kinowej, np. poprzez eliminację barier architektonicznych, zapewnienie wind, ramp oraz miejsc parkingowych blisko wejść do budynków. Dotyczy to również przystosowania miejsc siedzących i odpowiedniego planowania przestrzeni wewnątrz kin, by umożliwić swobodny dostęp do wszystkich miejsc, w tym toalet i stref odpoczynku.
2. **Poruszające się z użyciem sprzętu wspomagającego (wózki, balkoniki, kule)** – grupa, która ze względu na konieczność korzystania z pomocy zewnętrznej wymaga specjalistycznych rozwiązań

konstrukcyjnych. Dla osób z tej grupy kluczowe są takie elementy, jak miejsca siedzące dostępne dla wózków, łatwe do pokonania przejścia i korytarze oraz obecność dodatkowego personelu wspomagającego w dostępie do budynku.

3. Z ograniczeniami w sprawności manualnej –

szczególna uwaga w tej podgrupie dotyczy możliwości otwierania drzwi, operowania drobnymi przyciskami (np. w automatach biletowych) oraz łatwego dostępu do toalet. Prostota interfejsów urządzeń oraz czytelne oznaczenia dla osób z ograniczeniami w sprawności rąk znacząco zwiększają ich możliwości w zakresie samodzielnego poruszania się w przestrzeni kina.

4. Osoby starsze (65+) – chociaż wiek nie jest jednoznaczny z niepełnosprawnością, seniorki i seniorzy często doświadczają kumulacji ograniczeń związanych z mobilnością, słabnącą sprawnością manualną oraz specyficznymi wymaganiami sensorycznymi (np. ograniczony wzrok i słuch). Dla tej grupy krytyczne jest zapewnienie takich warunków, jak stabilne i wygodne siedziska, oświetlenie ułatwiające orientację przestrzenną, możliwość rezerwacji miejsc przy wejściu oraz dodatkowa pomoc w razie potrzeby (np. personel przeszkolony do wsparcia osób starszych).

O niereprezentatywności badania

Badanie nie miało charakteru reprezentatywnego, co oznacza, że zebrane informacje i wnioski nie mogą być bezpośrednio ekstrapolowane na całą populację OzN żyjących w krajach uczestniczących w projekcie. Dzięki metodom jakościowym i podejściu eksploracyjnemu badanie umożliwiło jednak zebranie szerokiego spektrum doświadczeń i perspektyw, co dostarcza cennych wglądów w potrzeby i trudności napotymane przez osoby z niepełnosprawnościami w kontekście dostępu do kultury filmowej.

Badanie stanowi zatem fundament do dalszych działań na rzecz inkluzji OzN w przestrzeni kinowej, pozwalając zrozumieć specyficzne potrzeby, które – choć nie zawsze reprezentatywne – rzucają światło na różnorodność i głębię doświadczeń OzN w Europie Środkowo-Wschodniej.

2

**Wyniki badania
– wybrane
aspekty**

Ograniczenia czasowe i elastyczność wyboru miejsca oglądania filmów

W kontekście dostępności wydarzeń filmowych wyraźnie zarysowuje się potrzeba elastyczności czasowej, która – szczególnie w przypadku osób z małą ilością czasu wolnego lub dużymi wymaganiami organizacyjnymi – staje się barierą dla korzystania z tradycyjnych form odbioru takich jak kino. Wybór domowych platform streamingowych zyskuje na znaczeniu, ponieważ zapewniają one widzom dowolność w zakresie pory oraz miejsca oglądania. Taka swoboda staje się coraz bardziej znaczącym czynnikiem w dostępie do filmów, co podkreśla postępującą zmianę preferencji na rzecz mediów cyfrowych.

*Bardzo lubię chodzić do kina,
ale z pewnych względów czasowych
nie zawsze jest to możliwe.
Oglądam więc filmy na Netfliksie.* R1_FG_SJ

Barriere technologiczne w dostępie do platform streamingowych

Dostępność technologiczna oraz umiejętność korzystania z platform streamingowych wciąż stanowią wyzwanie dla części odbiorców. Starsze pokolenia oraz osoby nieobeznane z nowoczesnymi technologiami często postrzegają platformy

streamingowe jako trudne w obsłudze, co skłania je do korzystania z bardziej tradycyjnych form medialnych takich jak telewizja. Z perspektywy dostępności technologicznej opanowanie obsługi platform staje się więc istotną barierą – zwłaszcza dla osób starszych – a tradycyjne kanały pozostają bardziej intuicyjną opcją dla niektórych grup społecznych.

Słyszałam o tych wszystkich Netfliksach, ale nie mam pojęcia, jak to działa. Ja wolę po prostu telewizję, gdzie mogę włączyć i oglądać. ^{R4_FG_SA}

Wymogi inkluzyjności. Ograniczenia dostępności audiodeskrypcji

Dostępność audiodeskrypcji, szczególnie dla osób niewidomych lub niedowidzących, staje się nieodzownym aspektem odbioru filmów w sposób pełny i komfortowy. Platformy streamingowe oferując funkcje audiodeskrypcji wychodzą naprzeciw specyficznym potrzebom widzów, które w tradycyjnym kinie często pozostają niezaspokojone. W przypadku takich odbiorców kina tracą na atrakcyjności z powodu braku odpowiednich udogodnień, co dodatkowo przyczynia się do rosnącej popularności filmów dostępnych online.

Wolę oglądać filmy w domu na platformach takich jak Netflix,

*gdzie mogę włączyć audiodeskrypcję.
W kinie nie mam tej możliwości,
więc coraz rzadziej tam chodzę.* ^{R3_FG_RO}

Dostosowanie przestrzeni domowej do indywidualnych potrzeb

Kino domowe staje się przestrzenią, którą widz może dostosować do własnych potrzeb, co pozwala uniknąć niektórych barier, jakie może napotkać w przestrzeni kinowej. W przypadku osób o specyficznych wymaganiach dotyczących dostępności, domowe środowisko oglądania filmów może być bardziej przyjazne i komfortowe, co sprawia, że tradycyjne kino nie jest dla nich koniecznością. Dostosowanie przestrzeni prywatnej do indywidualnych potrzeb i preferencji czyni domowe oglądanie opcją bardziej przystępną.

*Oglądam filmy głównie w domu, bo
tam mam wszystko, czego potrzebuję,
żeby film był dostępny dla mnie.* ^{R5_FG_SA}

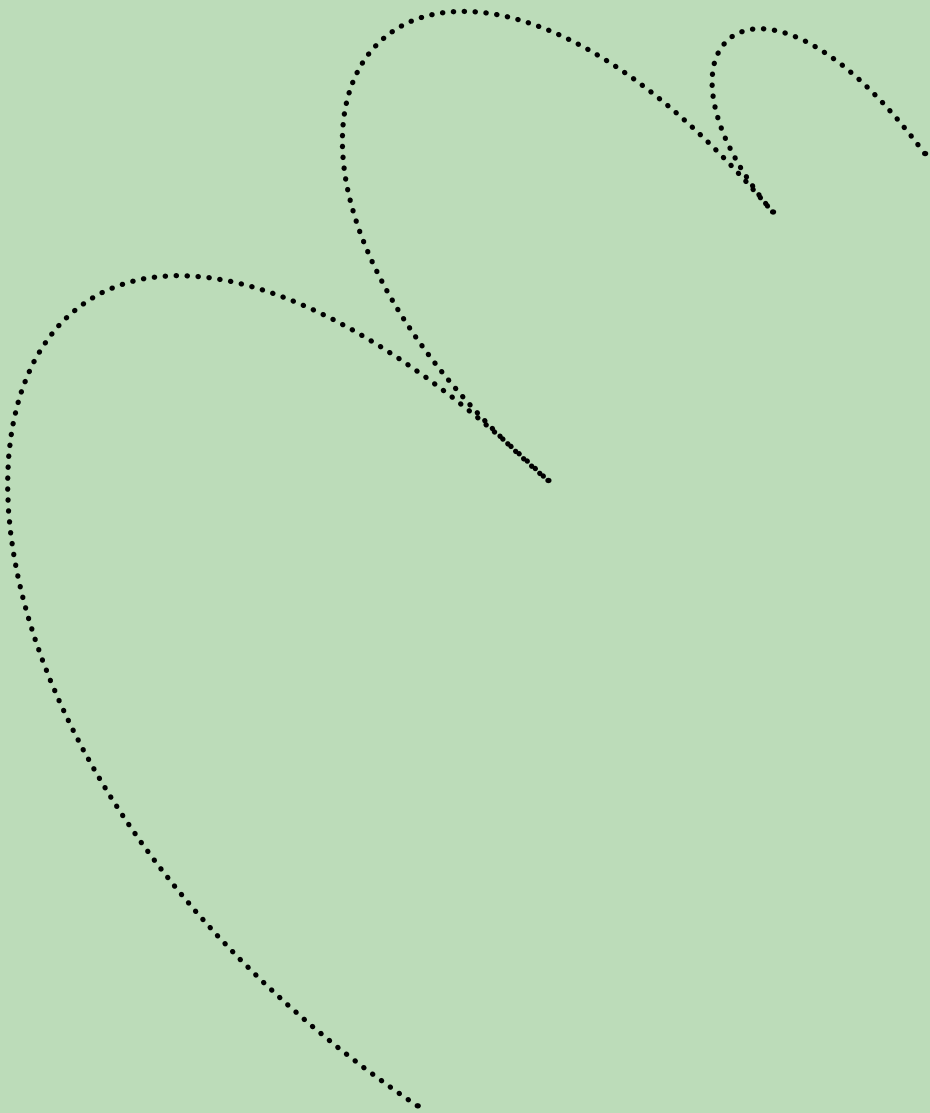
Brak audiodeskrypcji jako bariera w dostępie do kultury kinowej

Brak audiodeskrypcji stanowi jedną z głównych przeszkód w pełnym uczestnictwie OzN wzrokowymi w kulturze

kinowej. Audiodeskrypcja, która opisuje istotne elementy wizualne i kontekst pozadialogowy, jest niezbędna do zrozumienia fabuły filmu, szczególnie w scenach, gdzie akcja lub emocje przekazywane są wyłącznie za pomocą obrazu. Brak dostępu do tej formy wsparcia prowadzi do wykluczenia z odbioru kultury filmowej, ponieważ osoby niewidome lub słabowidzące nie są w stanie śledzić istotnych momentów fabuły. W takich przypadkach bez wsparcia audiodeskrypcji widzowie mogą jedynie słuchać dialogów, co jednak nie wystarcza, by odczuwać i zrozumieć całość przekazu filmowego. Przepaść między dialogami a pozostałymi elementami narracji wizualnej prowadzi więc do fragmentarycznego i ograniczonego doświadczenia filmowego.

*W filmie nie wszystko jest dialogiem,
większość treści przekazywana
jest obrazem. Bez audiodeskrypcji
nie mam pojęcia, co się dzieje.
Właściwie przestaję oglądać,
bo nie rozumiem fabuły.* ^{R1_FG_RO}

*W kinie często przegapiam kluczowe
momenty filmu, ponieważ nie ma
audiodeskrypcji. Bez niej po prostu
siedzę i słucham dialogów, ale nie
widzę, co dzieje się na ekranie.* ^{R2_FG_RO}

”

***Dla mnie im więcej
szczegółów, tym lepiej.
Nie chcę przegapić
niczego, co inni widzą
na ekranie.***

Fragmentaryczność doświadczenia filmowego bez audiodeskrypcji

Kino, w którym przeważa przekaz wizualny, staje się niepełne dla osób bez możliwości odbioru obrazu. Brak audiodeskrypcji skutkuje doświadczeniem zbliżonym do „słuchania części rozmowy przez drzwi” — słysząc jedynie głosy, odbiorca nie ma dostępu do pełnego kontekstu scen i narracji. Przez to dochodzi do poważnego zakłócenia odbioru filmu, gdzie zasadnicze dla fabuły informacje oraz emocjonalne aspekty przedstawiane obrazem pozostają niedostępne. Dla wielu osób oznacza to rezygnację z kina, ponieważ uczestnictwo staje się pozbawione sensu.

*Oglądanie filmu bez audiodeskrypcji
jest jak słuchanie części rozmowy przez
drzwi – słyszysz głosy, ale nie masz
pojęcia, co się dzieje.* ^{R4_FG_RO}

Technologiczne rozwiązania wspierające dostępność: pętla indukcyjna i napisy jako zasadnicze wsparcie dla osób z trudnościami słuchowymi

W kontekście dostępności kin dla osób z różnymi potrzebami, zrealizowane badania ujawniają, że ważkim wyzwaniem pozostaje dostosowanie systemów dźwiękowych

oraz wizualnych. W poprzednich analizach wskazano na ograniczenia wynikające z braku audiodeskrypcji, które wykluczają osoby z trudnościami wzrokowymi. Równie istotnym problemem, choć dotyczącym widowni z wadami słuchu, jest brak technologii wspomagających dźwięk – pętli indukcyjnych oraz napisów, które pozwoliłyby śledzić fabułę na równi z innymi widzami.

Pętla indukcyjna

Pętla indukcyjna jest jednym z tych rozwiązań, które znacząco poprawiłoby dostępność doświadczeń kinowych dla osób korzystających z aparatów słuchowych. Pętla wzmacnia dźwięk poprzez przekazywanie go bezpośrednio do aparatu słuchowego, eliminując jednocześnie zakłócenia i poprawiając jakość odbioru. Nasze badania wykazują, że brak tego systemu w kinach utrudnia osobom z ubytkami słuchu pełny odbiór dźwięków, co prowadzi do frustracji i obniża satysfakcję.

Nawet jak pójde do kina, to często nie słyszę dobrze. Potrzebuję aparatu, a w kinach nie ma specjalnych systemów, żeby lepiej odbierać dźwięk.

R10_FG_SA

Napisy

Napisy to kolejne rozwiązanie, które znacząco wpływa na dostępność kin, choć – jak wynika z badania – ich przydatność zależy od indywidualnych potrzeb i zdolności poznawczych widzów. Respondenci wskazują, że napisy są szczególnie pomocne dla starszych osób niesłyszących, które mogą nie być w stanie wyłapać wszystkich dźwięków i dialogów. Jednak tempo wyświetlania napisów, a także ich zrozumiałość, stanowią czasem wyzwanie. Niemniej napisy są uważane za newralgiczny element, który umożliwia widzom śledzenie fabuły i pełniejsze zrozumienie treści filmu, co bezpośrednio wpływa na ich zdolność do uczestnictwa w kulturze filmowej.

Dla starszego pokolenia osób niesłyszących napisy są pomocne, ale nie zawsze będą zrozumiałe, ponieważ mają trudności ze śledzeniem napisów. Ale zasadniczo napisy zapewniłyby im dostęp do informacji, co dzieje się w filmie. ^{R1_IDI_SA}

Jakość i dostępność napisów w kontekście dostępności filmowej: potrzeba poprawy widoczności, tłumaczenia i tempa wyświetlania

Analizując wyniki badań dotyczących dostępności wydarzeń filmowych nie można nie zauważyć, że istotnym wątkiem staje się jakość napisów oraz ich dostosowanie do potrzeb różnych grup odbiorców. W poprzednich częściach badania odnotowano, że same napisy mogą stanowić istotne wsparcie dla osób z wadami słuchu, jednak ich skuteczność często ograniczają problemy techniczne i brak odpowiedniego dostosowania wizualnego. Odbiorcy wskazują na kilka żywotnych problemów: małą kontrastowość napisów, ich nieodpowiednie tempo oraz brak elementów opisowych, które mogłyby wzbogacić odbiór filmu.

Problemy z widocznością napisów: kontrast i wielkość

Jednym z najczęściej zgłaszanych problemów jest niska kontrastowość napisów oraz zbyt mała czcionka, co znacząco ogranicza ich czytelność, szczególnie dla osób starszych oraz widzów z wadami wzroku. Niskiej jakości napisy, które zlewają się z tłem lub są wyświetlane w małym rozmiarze, sprawiają, że odbiorcy mają trudności z pełnym zrozumieniem fabuły, co z kolei prowadzi do frustracji i poczucia wykluczenia. Proste zabiegi, takie jak wprowadzenie ciemnego tła pod napisy, mogłyby poprawić komfort oglądania, zwiększając ich czytelność i dostępność.

Napisy w kinie są małe i niewyraźne, a ja mam problem ze wzrokiem. Nawet jak jestem blisko, to nie widzę dobrze, zwłaszcza jak są jasne na jasnym tle. To sprawia, że kino dla mnie nie ma sensu. ^{R7_FG_SA}

Dlaczego napisy w filmach nie mają ciemnego tła? Wszystko jest białe na białym i nie widać. To żadna sztuka, a mogłoby to ułatwić wszystkim starszym oglądanie filmów. ^{R6_FG_SA}

Tempo wyświetlania napisów a indywidualne potrzeby

Kolejną barierą jest zbyt szybkie tempo wyświetlania napisów, co może rodzić problemy z nadążeniem za tekstem, szczególnie dla osób starszych lub takich, które mają trudności w szybkim przetwarzaniu tekstu. Brak opcji dostosowania prędkości wyświetlania napisów sprawia, że część widzów nie jest w stanie w pełni śledzić akcji filmu, a to negatywnie wpływa na ich ogólne doświadczenie kinowe.

Napisy są czasem za szybkie, trudno nadążyć. Powinny być dostosowane

do naszych potrzeb, bo nie każdy czyta tak samo szybko. ^{R11_FG_SA}

Brak szczegółowych opisów dźwięków i emocji

Napisy na platformach streamingowych często zawierają dodatkowe informacje opisujące dźwięki i efekty, które są niezwykle istotne dla pełnego odbioru filmu przez osoby niesłyszące. Brak takich szczegółów w napisach kinowych powoduje, że widzowie są pozbawieni kontekstu emocjonalnego i narracyjnego, który w przypadku osoby słyszącej byłby przekazywany przez dźwięki. Odbiorcy zwracają uwagę, że napisy wzbogacone o opisy odgłosów (np. kroki, trzask zamykanych drzwi, dźwięk samochodu) pozwoliłyby im na pełniejsze zanurzenie się w świat filmu i lepsze rozumienie akcji.

Potrzebne są napisy, które zawierają dodatkowe informacje, takie jak dźwięk silnika czy kroki, co daje mi więcej emocji związanych z tym, co się dzieje w filmie. ^{R2_FG_SJ}

Brak napisów w filmach krajowych i w filmach dubbingowanych

Dodatkowym problemem jest brak napisów w produkcjach krajowych i/lub dubbingowanych, co pozbawia osoby

niestyszzące możliwości odbioru filmów w ich własnym języku. W sytuacji, gdy np. słowackie filmy i animacje nie są opatrzone napisami, osoby niesłyszające są zmuszone czekać na wersje dostępne na platformach streamingowych, które zapewniają lepszą dostępność. To ograniczenie szczególnie wpływa na poczucie wykluczenia z uczestnictwa w kulturze narodowej przez pozbawienie możliwości poznawania rodzimych produkcji.

*Chciałabym pójść na słowacki film,
ale nie ma napisów, więc muszę
poczekać, aż pojawi się na Netfliksie.*

R1_FG_SJ

*Dzięki Netflixowi mogę oglądać
słowackie filmy z napisami, których
nie oglądałbym w telewizji, bo tam
nie ma napisów.* *R3_FG_SJ*

Badanie pokazuje, że odpowiednie dostosowanie napisów może być decydujące dla pełnego uczestnictwa w kulturze filmowej przez osoby niesłyszające oraz z wadami wzroku. Proste poprawki w zakresie kontrastu, wielkości i szczegółowości opisów dźwięków, a także zapewnienie dostępności napisów we wszystkich produkcjach kinowych, znacząco wpłynęłyby na komfort odbioru i integrację tych grup z kulturą kinową.

Preferencje widzów niesłyszących: napisy zamiast tłumaczenia na język migowy i problem z dubbingiem

Analiza dotychczasowych wypowiedzi respondentów wskazuje, że napisy są najczęściej preferowaną formą dostosowania filmów wyświetlanych w kinach dla OzN słuchowymi – w przeciwieństwie do tłumaczenia na język migowy. W badaniu zwrócono uwagę, że choć tłumacze migowi pełnią ważną rolę podczas wydarzeń kulturalnych, to ich obecność w kinach postrzegana jest jako mniej praktyczna i odciągająca uwagę od samego filmu. Widzowie niesłyszący wyrażają potrzebę regularnych seansów z napisami, które pozwalałyby im skupić się na filmie bez konieczności obserwowania tłumacza, co może być postrzegane jako rozpraszające lub ograniczające pełne doświadczenie kinowe.

Napisy są idealne, bo mogę skupić się na filmie bez konieczności obserwowania tłumacza migowego. Tłumacze są ważni, ale w kinie wolę napisy. ^{R5_FG_SA}

Tłumacz języka migowego w kinie? To niezręczne. Chcę po prostu oglądać film, nie koncentrować się na tłumaczu obok mnie. ^{R4_FG_SA}

Potrzebujemy regularnych seansów z napisami. Tłumacz migowy może być na większych wydarzeniach, ale lepiej, żeby nie przysłaniał filmu. ^{R1_FG_SA}

Filmy z tłumaczeniem na język migowy mogą być mniej atrakcyjne dla widzów niesłyszących w krajach, gdzie brakuje tradycji umieszczania „okienka” z tłumaczem migowym w programach telewizyjnych i filmach. W społeczeństwach, gdzie taka forma tłumaczenia jest rzadko stosowana, widzowie nie są przyzwyczajeni do śledzenia obrazu filmowego i jednoczesnego obserwowania tłumacza migowego. Brak tego doświadczenia sprawia, że taka forma odbioru może wydawać się rozpraszać, a tłumacz migowy — zamiast pomagać w odbiorze fabuły — staje się elementem, który odciąga uwagę od akcji na ekranie.

Bariera dubbingu dla osób niesłyszących

W badaniu wskazano również, że dubbing stanowi znaczną barierę dla widzów niesłyszących. Filmy animowane oraz produkcje skierowane do młodszych widzów często są dubbingowane, co sprawia, że osoby niesłyszące nie mają możliwości ich odbioru ze względu na brak napisów. Wybór dubbingu bez alternatywnych napisów sprawia, że pewne gatunki filmowe, zwłaszcza animacje i filmy rodzinne, stają się praktycznie niedostępne dla tej grupy odbiorców. Respondenci wskazują, że w kinach brakuje seansów

z napisami, co ogranicza im możliwość uczestnictwa w produkcjach filmowych skierowanych do ogółu społeczeństwa.

Filmy animowane są świetne, ale często są dubbingowane, a wtedy nie ma napisów. To dla nas wielka bariera.

R3_FG_SA

Filmy z dubbingiem są dla mnie bezużyteczne. Potrzebuję napisów, a takich seansów jest mało.

R5_FG_SA

Zróżnicowane potrzeby i oczekiwania wobec szczegółowości audiodeskrypcji

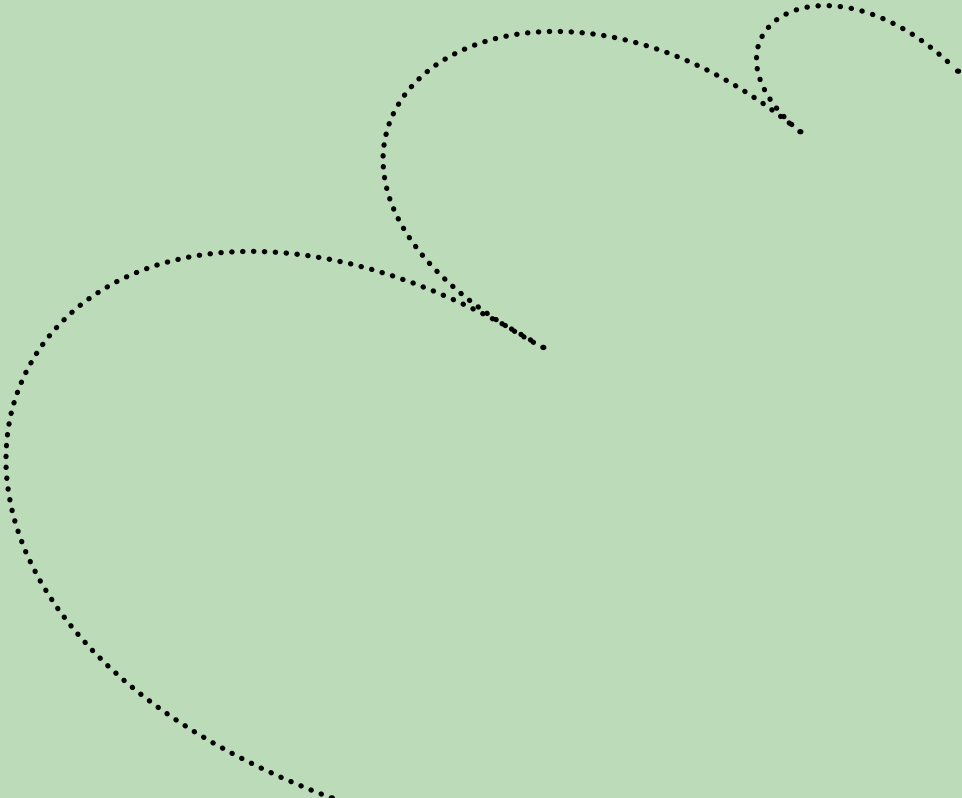
Audiodeskrypcja jako wiodące narzędzie umożliwiające osobom niewidomym i słabowidzącym pełniejszy odbiór filmów, odgrywa istotną rolę w zapewnieniu dostępności kultury filmowej. W badaniach ujawnia się jednak istotne zróżnicowanie potrzeb i preferencji dotyczących poziomu szczegółowości audiodeskrypcji. Dla niektórych widzów zbyt rozbudowany opis każdej sceny może być przytłaczający, wprowadzając nadmiar informacji, który ogranicza ich własną interpretację oraz przestrzeń dla wyobraźni. Dla tych odbiorców jest ważne, by audiodeskrypcja pozostawiała pewien margines umożliwiający osobistą interpretację zdarzeń.

Czasami audiodeskrypcja jest zbyt szczegółowa i mówi wszystko, co się dzieje. Wolałbym, żeby zostawiała trochę przestrzeni na moją własną interpretację. ^{R12_FG_SA}

Z drugiej strony, część widzów oczekuje jak najbardziej szczegółowego przekazu, aby nie przeoczyć żadnego istotnego elementu fabuły lub wizualnych niuansów. Audiodeskrypcja, która uwzględnia każdy detal, od ruchów postaci po scenerię, pozwala takim widzom na pełniejszy odbiór filmu, zbliżony do tego, jaki mają osoby widzące. Dla tych odbiorców maksymalna szczegółowość audiodeskrypcji jest nieodzownym elementem ich doświadczenia filmowego.

Dla mnie im więcej szczegółów, tym lepiej. Nie chcę przegapić niczego, co inni widzą na ekranie. ^{R13_FG_SA}

Badanie wskazuje, że różnorodność preferencji związanych z audiodeskrypcją wymaga elastycznego podejścia i potencjalnego rozważenia opcji dostosowania poziomu szczegółowości.

”

***Nie chodzę do kina
z dziećmi, bo bajki są
dubbingowane, a nie
ma napisów. Siedzimy
przez półtorej godziny
i nie rozumiemy nic
z tego, co się dzieje.***

Wykluczenie dzieci z niepełnosprawnościami sensorycznymi w dostępie do filmów dla najmłodszych i brak inkluzyjnego podejścia w edukacji widzów

Badania wskazują na poważny problem niedostosowania oferty kinowej dla dzieci z niepełnosprawnościami sensorycznymi, w szczególności dla dzieci niesłyszących. W większości kin filmy animowane i familijne są dostępne jedynie w wersji dubbingowanej, bez napisów, co automatycznie wyklucza młodych widzów niesłyszących z możliwości odbioru treści. Bez napisów dzieci te nie są w stanie zrozumieć dialogów ani fabuły, a kino, które dla innych rówieśników stanowi przestrzeń zabawy i edukacji, dla nich pozostaje niedostępne.

Co więcej, nawet jeśli filmy dla najmłodszych byłyby wyposażone w napisy, ich forma i język mogą nadal stwarzać bariery dla dzieci niesłyszących. W przypadku maluchów posługujących się jedynie podstawami języka migowego, napisy mogą nie być wystarczająco przystępne. Gramatyka i zasady języka pisanego różnią się od języka migowego, co może dodatkowo utrudniać odbiór. Dla takich dzieci przekaz filmowy powinien być dostosowany tak, żeby uwzględniał ich specyficzne potrzeby poznawcze, umożliwiając zrozumienie treści bez użycia skomplikowanych struktur językowych.

Dla dzieci niesłyszących nie ma praktycznie nic w kinach. Filmy dla dzieci są dubbingowane, bez napisów, więc nasze dzieci są wykluczone. ^{R5_FG_SA}

Nie chodzę do kina z dziećmi, bo bajki są dubbingowane, a nie ma napisów. Siedzimy przez półtorej godziny i nie rozumiemy nic z tego, co się dzieje.

^{R2_FG_SJ}

Niedostosowanie oferty filmowej dla dzieci niesłyszących ma istotne konsekwencje nie tylko na poziomie indywidualnym, ale i społecznym. Brak dostępnych seansów kinowych dla maluchów z niepełnosprawnościami słuchowymi prowadzi do ich marginalizacji już od najmłodszych lat. Jeśli dzieci niesłyszące nie mają możliwości uczestniczenia w życiu kulturalnym, tracą szansę na zbudowanie więzi z kinem jako przestrzenią odbioru kultury. Przekłada się to na brak nawyków i doświadczeń związanych z chodzeniem do kina, co w przyszłości skutkuje niskim zainteresowaniem dorosłych widzów niesłyszących. W ten sposób kino, zamiast pełnić rolę edukacyjną i inkluzyjną, nieświadomie przyczynia się do wykluczania tej grupy społecznej z uczestnictwa w kulturze.

Problem ten wskazuje na potrzebę przemyślenia strategii edukacyjnych oraz wdrażania bardziej dostępnych form

odbioru, które z czasem mogą przyczynić się do wzrostu liczby dorosłych niesłyszących widzów w kinach. Same kina muszą rozwijać ofertę filmów w pełni dostosowanych do potrzeb i możliwości dzieci.

Zaniedbany potencjał kina w edukacji i budowaniu przyzwyczajeń kulturowych

Warto także zwrócić uwagę na potrzebę przyzwyczajania OzN do uczestnictwa w kulturze filmowej już od najmłodszych lat. Jak pokazują badania, część dorosłych widzów z niepełnosprawnościami rezygnuje z kina, ponieważ nigdy nie wypracowano u nich nawyku uczestnictwa w tego typu wydarzeniach. Brak dostępnych treści i barierowe doświadczenia kinowe skutkują niską frekwencją wśród dorosłych widzów niesłyszących i niewidomych, dla których kino nie stanowi atrakcyjnej przestrzeni kulturalnej. Jedna z respondentek wspomina, że chociaż regularnie chodziła do kina, teraz, w obliczu barier i zmieniających się wymagań, nie widzi już takiej potrzeby.

Ostatni raz byłam w kinie dziesięć lat temu. W tamtych czasach, gdy byłam młodsza, chodziliśmy do kina regularnie, ale teraz nie widzę potrzeby, żeby iść. R5_FG_SA

Integracyjna i emocjonalna wartość kina pozostaje więc niewykorzystana. Dostosowanie kin do potrzeb OzN oraz promowanie wśród nich kultury filmowej może nie tylko zwiększyć frekwencję, ale także stworzyć przestrzeń wspólnoty, wsparcia i wzajemnego zrozumienia, co pozytywnie wpłynie na ich społeczny odbiór i relacje.

Niewybredność jako efekt ograniczonej oferty kinowej: brak dostosowanych seansów i niepełna edukacja widzów z niepełnosprawnościami sensorycznymi

W badaniach nad dostępnością kultury kinowej dla OzN sensorycznymi ujawnia się zjawisko „niewybredności”, wynikające z ograniczonego dostępu do filmów wyposażonych w audiodeskrypcję (AD) lub napisy. Wielu respondentów podkreśla, że w związku z niewielką liczbą seansów dostosowanych do ich potrzeb, zadowalają się każdym dostępnym filmem, który oferuje odpowiednie wsparcie. Brak szerokiej oferty i różnorodności zmusza widzów do rezygnacji z własnych preferencji gatunkowych czy jakościowych, co prowadzi do sytuacji, w której kino przestaje być przestrzenią wyboru i gustu, a staje się po prostu dostępnym doświadczeniem „tu i teraz”.

Takie podejście można postrzegać jako efekt „złego wychowania” widzów z niepełnosprawnościami sensorycznymi przez instytucje kulturalne, które nie

zapewniają im możliwości rozwijania swoich upodobań filmowych. Ograniczona oferta sprawia, że widzowie ci nie są przyzwyczajeni do szerokiej selekcji ani do krytycznego wyboru filmów, co z czasem wpływa na ich przyzwyczajenia i sprawia, że przestają oczekiwać lepszej oferty. Brak dostosowanych seansów wywołuje sytuację, kiedy każda projekcja wyposażona w audiodeskrypcję lub napisy jest odbierana jako wyjątkowa okazja – niezależnie od jej wartości artystycznej czy tematyki.

Ograniczona oferta prowadzi do zjawiska, gdzie osoby z niepełnosprawnościami nie mogą kształtować swoich preferencji, ponieważ kino nie oferuje im wystarczającej różnorodności. W efekcie kultura kinowa staje się dla nich przestrzenią biernego odbioru, pozbawioną możliwości decydowania, co wpływa na ograniczenie doświadczeń i może sprawiać, że na dłuższą metę kino nie będzie spełniać ich potrzeb kulturalnych.

Niewykorzystana wartość kina jako przestrzeni integracji i emocjonalnego doświadczenia dla osób z niepełnosprawnościami

Kino jako przestrzeń odbioru sztuki filmowej oferuje znacznie więcej niż tylko możliwość obejrzenia filmu. W badaniach ujawnia się głęboko zaniedbany potencjał kina jako miejsca integracji środowiska OzN oraz narzędzia terapeutycznego

umożliwiającego wspólne przeżywanie emocji i budowanie więzi. Atmosfera kina, wzmocniona obecnością innych widzów, tworzy unikatowy klimat, który pozwala doświadczyć emocji filmowych na intensywniejszym poziomie, co jest trudne do osiągnięcia w domowym zaciszu.

W wypowiedziach respondentów wyraźnie widać, że kino dla wielu osób jest czymś więcej niż tylko miejscem projekcji – jest przestrzenią, gdzie można dzielić się emocjami, przeżywać je razem z innymi oraz zanurzyć się w atmosferze filmu. Dla niektórych widzów, zwłaszcza tych z niepełnosprawnościami, możliwość obejrzenia filmu w grupie i towarzyszenia innym w ich reakcjach staje się cennym doświadczeniem. Wspólne przeżywanie filmu i emocji – smutku, śmiechu czy wzruszeń – często ma funkcję terapeutyczną, bo umożliwia widzom głębsze połączenie z własnymi uczuciami oraz ich przetworzenie. Dla przykładu widzowie dzielący się emocjami po filmie – jak w przypadku respondenta ze Słowacji, który poczuł więź z rozgrywającą się na ekranie historią o utracie bliskiego zwierzęcia – wskazują na możliwości terapeutyczne, jakie kino może oferować.

W kinie jest trochę inny klimat, inny dźwięk, dajesz się porwać tłumowi, czujesz emocje filmu w inny sposób.

R7_FG_SJ

Było to dla mnie bardzo silne przeżycie, płakałem, bo przypomniiał mi się mój pies. To mnie głęboko poruszyło. R3_FG_SJ

Kino jako narzędzie budowania relacji i społeczności

Badania pokazują również, że kino ma potencjał jako przestrzeń budowania relacji i integracji w środowisku OzN. Wspólne uczestnictwo w seansie filmowym, a następnie dyskusja mogą wzbogacić doświadczenie odbioru i służyć jako sposób na wzajemne zrozumienie oraz dzielenie się opiniami i odczuciami. Taka forma spotkań staje się szczególnie wartościowa, gdy po seansach organizowane są spotkania z twórcami filmu – reżyserami i aktorami – umożliwiające pogłębienie refleksji i wymianę spostrzeżeń. Respondent, dla którego ważne jest dzielenie się wrażeniami podkreśla, że możliwość rozmowy o filmie z innymi jest istotnym elementem jego odbioru.

Zdecydowanie wolę oglądać filmy z kimś, potem możemy porozmawiać o filmie, wymienić się opiniami. R5_FG_SA

Kino jako „trzecie miejsce”: przestrzeń społecznej integracji i budowania relacji

W badaniach pojawia się istotny aspekt kina jako „trzeciego miejsca” – przestrzeni, która wychodzi poza rolę samej sali projekcyjnej, odpowiadając na potrzeby widzów związane z integracją i budowaniem więzi społecznych. Takie podejście do organizacji przestrzeni kinowej, gdzie do dyspozycji są nie tylko miejsca do oglądania filmów, ale także kawiarnie, ogródki czy miejsca do spotkań, sprawia, że kino staje się środowiskiem sprzyjającym interakcji i integracji, co jest szczególnie istotne dla OzN.

Dla wielu widzów, w tym OzN, kino jako „trzecie miejsce” staje się ważnym elementem codziennego życia, oferując możliwość nawiązywania relacji i uczestnictwa w życiu społecznym. Taka organizacja przestrzeni kinowej pozwala na wspólne przeżywanie filmu, a także na kontakt z innymi, który buduje poczucie wspólnoty i zrozumienia. W odróżnieniu od platform streamingowych, gdzie odbiór filmu odbywa się głównie w izolacji, kino oferuje dodatkową wartość – realne miejsce spotkań odpowiadające na potrzebę bycia częścią społeczności i współuczestnictwa w kulturze.

Przykład słowackiego kina Lumière, opisywanego przez jednego z naszych rozmówców, pokazuje, że odpowiednia organizacja przestrzeni oraz idące za tym – niezbędne

– dodatkowe działania personelu, mogą wytworzyć aurę przyciągającą różnorodnych widzów. Oprócz samej projekcji, elementy takie jak szczególna atmosfera kina oraz znajdujące się tam miejsca i przestrzenie do rozmów pozwalają ludziom czuć się swobodnie, tworzyć środowisko, które wspiera integrację i budowanie relacji.

To kino Lumière jest inne nie tylko pod względem kompozycji i treści, ale także dlatego, że ma tę kawiarnię i te przestrzenie na zewnątrz, że ludzie się spotykają, a genius loci jest tutaj tak wielki, bardzo to chwalę. ^{R12_FG_SJ}

Kino jako antidotum na samotność i przestrzeń budowania relacji towarzyskich

Analiza wypowiedzi wskazuje, że dla wielu widzów kino ma ogromne znaczenie nie tylko jako miejsce odbioru kultury, ale także jako przestrzeń społecznej interakcji i przeciwdziałania samotności. Widzowie, szczególnie seniorzy, podkreślają potrzebę dzielenia się emocjami po seansie i przeżywania filmów wspólnie z innymi. Sam akt oglądania filmu staje się okazją do budowania więzi – zarówno z bliskimi, jak i ze społecznością kinową. Dla osób, które doświadczają samotności wyjście do kina to często

jedna z niewielu okazji do interakcji z innymi. Jednak brak towarzystwa może sprawić, że pozytywne doświadczenie zostanie stłamszone przez uczucie pustki.

Respondenci opisują potrzebę dzielenia się wrażeniami po filmie jako coś, co nadaje pełnię doświadczeniu kinowemu. Wyjście do kina bez osoby, z którą można porozmawiać po seansie, może pozostawić widza bez możliwości wyrażenia i podzielenia się wywołanymi emocjami. Ten aspekt towarzyskości kina, choć subtelny, ma istotny wpływ na dobrostan emocjonalny osób samotnych. Brak towarzystwa podczas wizyty w kinie – wspomniany przez respondentkę – ujawnia tę potrzebę w kontekście relacji społecznych, które z wiekiem stopniowo zanikają.

Chciałbym z kimś pójść, ale niestety nie mam drugiej połówki, więc chodzę sam. Ale wychodzę z kina i chcę z kimś porozmawiać. Jestem pełen ducha, spełniony i nie mam nikogo, komu mógłbym o tym wspomnieć. ^{R12_FG_SJ}

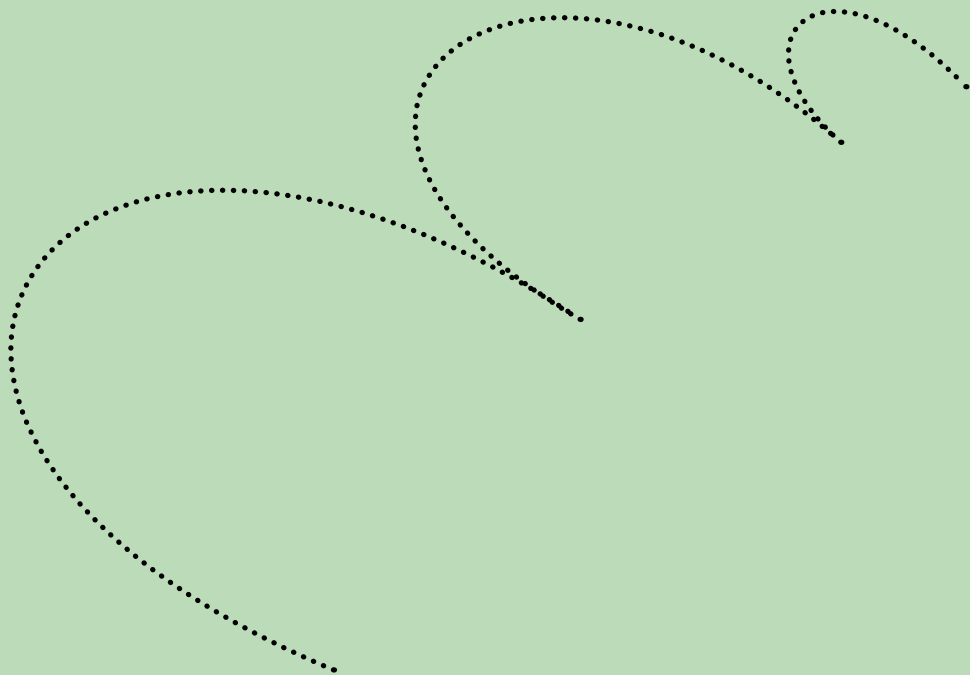
Nie mam z kim iść do kina. Kiedyś chodziliśmy razem z przyjaciółmi, ale teraz większość z nich już nie żyje. To przykre. ^{R13_FG_SA}

Kino jako doświadczenie towarzyskie, które wymaga dostępności

Kino postrzegane jako doświadczenie wspólnotowe wymaga jednak odpowiednich standardów dostępności, aby mogło pełnić swą funkcję społeczną wobec wszystkich widzów, w tym OzN. Wypowiedzi, takie jak poniższa, zwracają uwagę na potrzebę równoczesnego uwzględnienia dostępności i atmosfery towarzyskiej kina, co pozwala na pełne uczestnictwo w kulturze filmowej. Gdy kino spełnia te warunki, staje się miejscem, gdzie każdy, niezależnie od swoich możliwości, może cieszyć się zajmującym towarzystwem oraz nawiązywać i pielęgnować relacje.

Myślę, że kino powinno być doświadczeniem towarzyskim, ale musi też spełniać pewne standardy dostępności, żebyśmy mogli w pełni z niego korzystać. ^{R8_FG_SJ}

Przestrzeń kinowa – jako miejsce spotkań i interakcji – posiada zatem wyjątkowy potencjał, który może stać się wsparciem w walce z samotnością, jednak pod warunkiem, że będzie odpowiednio dostosowana do potrzeb wszystkich widzów.

Two decorative dotted lines, one large and one smaller, looping from the left towards the top right.

”

***Ostatni raz byłam
w kinie na filmie
z moją siostrą, która
czytała dla mnie napisy
i komentowała akcję.
Staramy się chodzić
na seanse, gdzie nie ma
zbyt wielu ludzi, żeby
nie przeszkadzać innym.***

Samodzielność kontra zależność: wyzwania w korzystaniu z kina stojące przed osobami z niepełnosprawnościami sensorycznymi

Badania wskazują, że dla OzN sensorycznymi wizyta w kinie wiąże się często z wysokim stopniem zależności od innych. Samodzielne uczestnictwo w wydarzeniu filmowym jest ograniczone przez liczne bariery – od braku audiodeskrypcji i dostosowanych napisów po problemy z oznaczeniami i wsparciem personelu. Dla wielu widzów konieczność korzystania z pomocy innych ogranicza poczucie niezależności i spontaniczności, co sprawia, że wyjście do kina musi być starannie planowane.

Wypowiedzi respondentów dowodzą, że niepełna dostępność infrastruktury kinowej zmusza osoby z niepełnosprawnościami sensorycznymi do polegania na towarzyszach pomagającym im w zakupie biletów, wyborze miejsc, czy nawet śledzeniu akcji filmu. Jedna z respondentek, która korzysta z pomocy siostry, zaznacza, że konieczność współudziału innych osób wpływa na wybór seansów – wolą te mniej uczęszczane, aby komentarze nie przeszkadzały innym widzom. To ograniczenie wyboru zmusza osoby z niepełnosprawnościami do dopasowywania się do okoliczności, które w pełni sprawni widzowie mogą ignorować.

Ostatni raz byłam w kinie na filmie z moją siostrą, która czytała dla mnie napisy i komentowała akcję. Staramy się chodzić na seanse, gdzie nie ma zbyt wielu ludzi, żeby nie przeszkadzać innym. ^{R6_FG_SJ}

W związku z brakiem dostosowanych seansów kinowych, wielu widzów z niepełnosprawnościami sensorycznymi korzysta z pomocy bliskich lub przyjaciół, którzy oferują im „amatorską” audiodeskrypcję. To rozwiązanie, choć umożliwia pewien poziom uczestnictwa w kulturze filmowej, jest jednak doraźne i stanowi raczej zastępcze wsparcie niż pełnoprawne doświadczenie filmowe. Osoby towarzyszące odczytują napisy, opisują akcję lub komentują węzłowe momenty filmu, co z jednej strony pozwala OzN na śledzenie fabuły, ale z drugiej wymaga dostosowania się do warunków seansu, by nie przeszkadzać innym widzom. Respondentka, która korzystała z pomocy siostry, wskazuje, że wybierają seanse o mniejszej frekwencji, aby uniknąć przeszkadzania innym.

Planowanie towarzystwa jako konieczność, a nie wybór

Dla wielu widzów z niepełnosprawnościami możliwość samodzielnego wyjścia do kina jest luksusem, na który nie

zawsze mogą sobie pozwolić. Często muszą organizować towarzystwo, które wesprze ich w dotarciu na miejsce i w nawigacji w kinie. To planowanie, wynikające z konieczności, ogranicza ich spontaniczność i może zniechęcać do uczestnictwa w kulturze filmowej.

Muszę się zastanowić, czy mogę sama tam dotrzeć, czy potrzebuję towarzysza. Jeśli potrzebuję kogoś, kto mi pomoże, to muszę planować to wcześniej. ^{R7_FG_SA}

Wspomniane ograniczenia tworzą sytuację, w której osoby z niepełnosprawnościami sensorycznymi są zależne od otoczenia, co zmniejsza ich poczucie komfortu i samodzielności.

Problemy z dotarciem i orientacją w kinie

Wielu respondentów opisuje również trudności w poruszaniu się po budynku kina. Brak odpowiednich oznaczeń czy przeszkolonego personelu sprawia, że znalezienie sali lub miejsca staje się problematyczne. Osoby niewidome i słabowidzące muszą pytać o pomoc, co wywołuje w nich często poczucie bycia ciężarem. Respondenci z Rumunii wskazują, że personel kinowy nie zawsze wie jak odpowiednio pomóc, co sprawia, że osoby z niepełnosprawnościami czują się zniechęcone do samodzielnego korzystania z kina.

*Samodzielne znalezienie miejsca
w kinie jest dla mnie wyzwaniem.
Potrzebuję pomocy, a personel nie
zawsze wie, jak mnie poprowadzić.*
R2_FG_RO

Ograniczenia związane z brakiem technologii wspierających samodzielność

Z badania wynika także, że brak dostępnych technologii takich jak aplikacje zapewniające audiodeskrypcję ogranicza autonomię widzów z niepełnosprawnościami. Gdyby istniały mobilne rozwiązania umożliwiające audiodeskrypcję, osoby z niepełnosprawnościami mogłyby same decydować o wizycie w kinie bez konieczności planowania dodatkowego wsparcia. Respondenci zwracają uwagę, że takie aplikacje mogłyby znacząco zwiększyć ich swobodę, dając większą kontrolę nad odbiorem filmu.

*Byłoby świetnie, gdyby były aplikacje
na telefon, które mogłyby dawać
audiodeskrypcję niezależnie
od tego, co oferuje kino. To dałoby
więcej swobody.* R1_FG_W

Widzowie z niepełnosprawnościami jako współtwórcy kultury: potrzeba aktywnego udziału w procesie twórczym

W badaniach zwrócono uwagę na rosnącą potrzebę zaangażowania OzN w proces tworzenia kultury, a nie tylko w jej odbiór. Nasi rozmówcy z rumuńskiego stowarzyszenia Asociația Tandem podkreślają, że integracja OzN w obszarze kultury powinna obejmować ich aktywny udział w projektach artystycznych – jako twórców, współreżyserów czy artystów, którzy wnoszą do kultury własne perspektywy i doświadczenia. Angażowanie OzN w proces twórczy ma istotne znaczenie dla szerzenia świadomości społecznej i otwierania nowych dróg do wyrażania siebie, które wzbogacają całą wspólnotę kulturową.

Przykłady projektów teatralnych i tanecznych – o czym wspominał jeden z ekspertów – gdzie osoby niewidome odgrywają aktywną rolę, ukazują, że takie zaangażowanie nie tylko rozwija indywidualne umiejętności uczestników, ale także wzmacnia ich obecność w społeczeństwie i uwidacznia wartość różnorodnych sposobów postrzegania świata. Umożliwienie OzN współtworzenia treści kulturalnych może prowadzić do większej inkluzywności w sztuce i na rynku pracy, gdzie często napotykają na bariery ograniczające ich potencjał.

Rozmówcy wskazują, że takie działania przynoszą korzyści nie tylko samym uczestnikom, ale również społeczeństwu,

poszerzając horyzonty odbiorców i wspierając integrację poprzez współdzielenie doświadczeń.

Integracja wydarzeń tzw. zwyczajnych i specjalnych: balans między inkluzją a dostosowaniem

Podział wydarzeń kulturalnych na „zwyczajne” i „specjalne” niejednokrotnie ogranicza integrację i pogłębia poczucie separacji wśród odbiorców. Zamiast organizować wydarzenia skierowane wyłącznie do wybranych grup, jak osoby z niepełnosprawnościami czy seniorzy, wielu respondentów o podobnym profilu i rodzaju sprawności – uczestników innych naszych badań – postuluje tworzenie przestrzeni, które umożliwią wspólny udział wszystkich grup kategoryalnych. Dzięki takiemu podejściu uczestnicy nie tylko doświadczają kultury razem, ale też mają poczucie, że mogą być częścią ogólnodostępnego, niepodzielonego nurtu wydarzeń.

Z drugiej strony pojawiają się również opinie podkreślające, że zbyt uniwersalne wydarzenia często nie uwzględniają specyficznych potrzeb starszych odbiorców, którzy czują się marginalizowani. Zdaniem niektórych respondentów programy kulturalne nastawione są głównie na młodszych widzów, co wyklucza seniorów z pełnego uczestnictwa. Przykładem jest poniższa wypowiedź respondenta:

Wydaje się, że wszystko jest robione dla młodych. Potrzebujemy więcej wydarzeń, które będą dostosowane do nas, starszych ludzi. ^{R11_FG_SA}

Stworzenie wydarzeń, które będą jednocześnie inkluzywne i dostosowane do specyficznych potrzeb różnych grup, stanowi ważne wyzwanie. Taka formuła pozwoliłaby każdemu odbiorcy uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych bez poczucia wyrzucenia poza nawias i bez konieczności wyboru pomiędzy wydarzeniami „specjalnymi” a „zwykajnymi”.

Kino autorskie a kino tzw. lekkie: wyzwanie dostępności i potrzeba różnorodności

Preferencje widzów dotyczące treści filmowych są bardzo zróżnicowane, co uwidacznia potrzebę szerokiego repertuaru. Gdy kino autorskie, zwłaszcza festiwalowe, jest cenione za wartości artystyczne i często podejmuje ważne społecznie tematy, część widzów – jak respondent z Rumunii – odczuwa brak „łżejszych” propozycji filmowych. Filmy, które zdobywają nagrody, często koncentrują się na trudnych, emocjonalnych tematach, co może zniechęcać tych widzów, którzy szukają w kinie rozrywki i ucieczki od codziennych trosk.

Nie lubię filmów, które zdobywają nagrody, bo często poruszają smutne tematy. Chciałabym zobaczyć coś bardziej zabawnego. ^{R2_FG_RO}

Warto również zwrócić uwagę, że w praktyce to właśnie kina studyjne i arthousowe, a nie duże multipleksy, najczęściej podejmują inicjatywy związane z dostosowaniem seansów do potrzeb OzN. Problem polega na tym, że te pierwsze często koncentrują się na repertuarze europejskim i artystycznym, który wymaga pewnych kompetencji kulturowych i interpretacyjnych, co może ograniczać ich dostępność dla szerszej publiczności. Widzowie, którzy preferują lżejsze treści, mogą mieć trudności z odnalezieniem się w takim repertuarze, co stanowi barierę w pełnym korzystaniu z oferty dostosowanej przez kina studyjne.

Różnorodność tematyczna uwzględniająca zarówno kino autorskie, jak i produkcje o charakterze rozrywkowym mogłaby być kluczowa w otwieraniu dostosowanych wydarzeń kinowych na szersze grono odbiorców, spełniając potrzeby zarówno widzów szukających refleksji, jak i tych, którzy pragną niewymagającej rozrywki.

Dostęp do kultury filmowej: nierówności między dużymi miastami a mniejszymi miejscowościami

Ograniczenia w dostępie do kultury filmowej wynikają nie tylko z różnic repertuarowych, ale również z miejsca zamieszkania. Nawet w większych miastach, także stołecznych: Bratysławie, Lublanie, Bukareszcie i Budapeszcie, dostępność seansów dostosowanych do potrzeb OZN sensorycznymi (np. z audiodeskrypcją lub napisami) jest ograniczona i nie spełnia oczekiwań widzów. Chociaż centra miejskie oferują większy wybór instytucji kultury, to liczba dostosowanych seansów pozostaje niewystarczająca i często ogranicza się do kin studyjnych, gdzie repertuar skupia się na produkcjach autorskich, wymagających specyficznych kompetencji odbiorczych.

W mniejszych miastach i na prowincji sytuacja jest jeszcze bardziej dotkliwa. Respondenci zwracają uwagę, że brak dostosowanych kin zmusza ich do pokonywania dużych odległości, aby móc obejrzeć film z napisami lub audiodeskrypcją, co staje się problematyczne zarówno logistycznie, jak i finansowo. W wielu małych miejscowościach jedyną alternatywą pozostaje korzystanie z platform streamingowych, które umożliwiają włączenie odpowiednich funkcji w domowych warunkach. Dla wielu widzów jest to jedyny sposób na zapewnienie sobie dostępu do kultury filmowej.

*Mieszkam w małym mieście i tutaj
nie ma żadnych seansów z napisami.
Muszę jeździć do większych miast,
żeby zobaczyć coś w kinie.* ^{R4_FG_SA}

*W mojej miejscowości nie ma kina,
które oferowałoby audiodeskrypcję.
Dlatego korzystam głównie z Netfliksa,
bo tam mogę włączyć audiodeskrypcję,
kiedy chcę.* ^{R3_FG_RO}

Te nierówności, widoczne zarówno między mniejszymi miejscowościami a dużymi miastami, także stolicami, wskazują na znaczącą lukę w dostępie do kultury filmowej. Nawet w dużych ośrodkach miejskich widzowie z niepełnosprawnościami sensorycznymi muszą wybierać między ograniczoną liczbą dostosowanych seansów a dostępem do kultury wyłącznie w warunkach domowych.

Potrzeba reprezentacji: osoby z niepełnosprawnościami na ekranie

Wypowiedzi respondentów pokazują, że obecność postaci z niepełnosprawnościami w filmach i serialach ma duże znaczenie dla widzów, którzy identyfikują się z tymi doświadczeniami. Rozmówczyni ze Słowacji zwraca uwagę, że filmy poruszające kwestie życia osób niesłyszących

są dla niej szczególnie interesujące, ponieważ przedstawiają perspektywę zbliżoną do jej własnej. Widoczność takich historii w kulturze filmowej – co wciąż pozostaje rzadkością – umożliwia OzN odnalezienie w filmie czegoś bliskiego ich życiu.

Czasami wybieram filmy lub seriale, które poruszają kwestie osób nieśłyszących, bo są dla mnie szczególnie interesujące. ^{R1_FG_SJ}

Szersza reprezentacja OzN na ekranie może również pomóc w budowaniu świadomości społecznej. Dzięki filmom, które pokazują codzienność i wyzwania, wobec których stają OzN, widzowie mogą lepiej zrozumieć ich doświadczenia, które w mainstreamowej kulturze często pozostają na marginesie.

Widoczność OzN na ekranie pełni ważną rolę nie tylko informacyjną, ale i wzmacniającą (empowermentową) dla nich samych. Filmy i seriale przedstawiające bohaterów z niepełnosprawnościami mogą budować poczucie dumy i wartości wśród widzów, którzy dostrzegają, że ich doświadczenia znajdują miejsce w głównym nurcie kultury. Taka reprezentacja wspiera tożsamość i wzmacnia więzi wewnątrz społeczności OzN, umożliwia wymianę doświadczeń i buduje poczucie przynależności. Jednocześnie nie należy zapominać, że błędne jest założenie, że wszystkie osoby z doświadczeniem

niepełnosprawności muszą okazywać zainteresowanie tym tematem; są w tych sytuacjach przede wszystkim widzami i widzkami – ludźmi chcącymi obejrzeć dobry film.

Preferencje filmowe widzów z niepełnosprawnościami sensorycznymi: narracyjność, gatunki i potrzeba jasności przekazu

Różnorodność preferencji filmowych wśród OzN sensorycznymi wyraźnie pokazuje, że decydujące znaczenie mają takie elementy jak narracyjność, przejrzystość akcji oraz wybór gatunków, które najlepiej odpowiadają ich sposobowi odbioru. Osoby niesłyszące często preferują filmy akcji i kryminały, w których fabuła jest dynamiczna i opiera się na czytelnych wydarzeniach wizualnych, co ułatwia śledzenie historii. Nasz rozmówca ze Słowacji podkreśla, że taki rodzaj narracji pozwala mu lepiej zrozumieć przebieg wydarzeń nawet bez pełnego udziału w dźwiękowej stronie filmu.

Osoby niesłyszące kochają filmy akcji, które mają fabułę, bo wtedy łatwiej im zrozumieć, co się dzieje. Uwielbiam chodzić do kina, ale teraz jest to naprawdę rzadkie. ^{R3_FG_SJ}

Z kolei widzowie niewidomi lub słabowidzący preferują filmy, które silnie opierają się na dialogach i dobrze zarysowanej narracji. Dla nich istotne są gatunki, gdzie historia nie opiera się wyłącznie na efektach wizualnych, ale raczej na relacjach między bohaterami, dźwiękach i opisach. W przypadku filmów akcji, bogatych w szybkie zmiany wizualne, trudno jest im śledzić wydarzenia, co bywa męczące i rozpraszające.

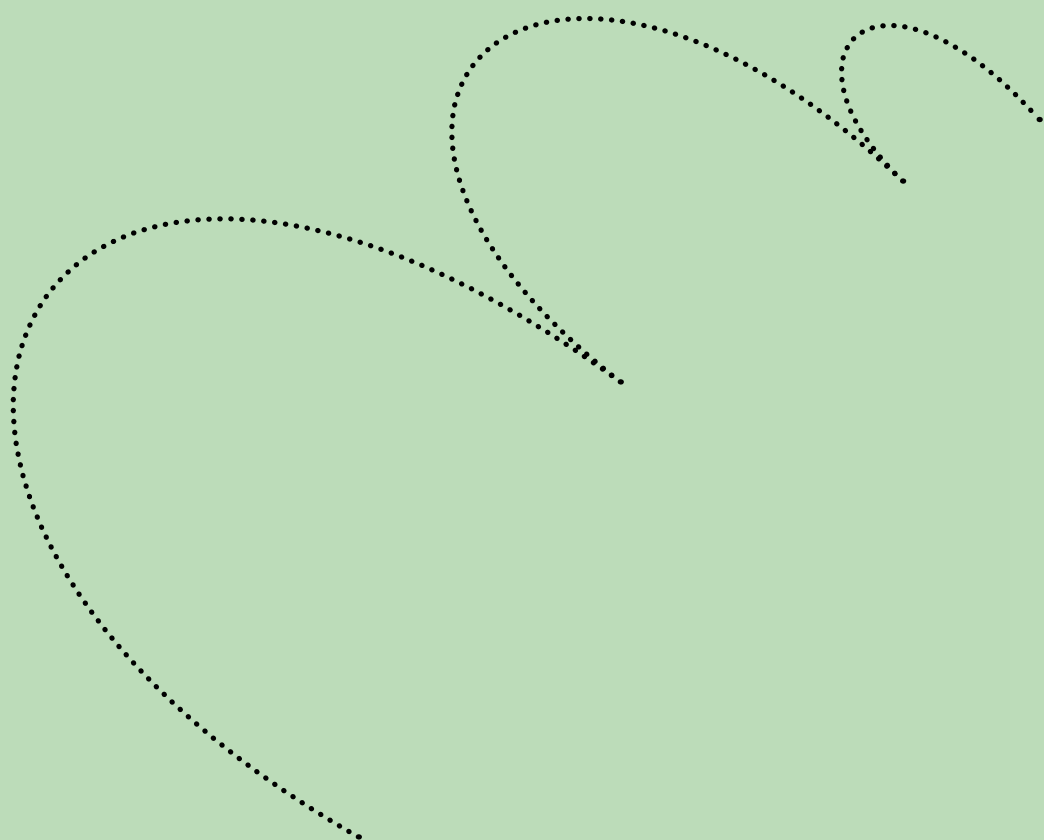
Filmy akcji są dla mnie ciężkie do oglądania. Jest za dużo wizualnych zmian, których nie mogę śledzić. ^{R9_FG_SA}

Dramaty i thrillery to moje ulubione gatunki, bo w nich liczy się historia, a nie tyle efekty wizualne. ^{R1_FG_W}

Zróżnicowanie preferencji dotyczy również seniorów, którzy często wybierają filmy pogodniejsze, z mniejszą liczbą gwałtownych zwrotów akcji i intensywnych efektów specjalnych. Filmy, które opierają się na ciepłej narracji lub przedstawiają pozytywne historie, odpowiadają potrzebom przyjaznego, jasnego przekazu, który nie wymaga intensywnej analizy wizualnej ani słuchowej.

Te różnice w preferencjach pokazują, że dla widzów z niepełnosprawnościami sensorycznymi znaczenie ma nie tyle gatunek filmowy, ale także sposób prowadzenia fabuły, klarowność dialogów oraz tempo, co pozwala im w pełni cieszyć się doświadczeniem filmowym.

”

***W kinach często nawet
nie wiedzą, co to jest
audiodeskrypcja,
musiałem to wyjaśniać,
a przecież
to nie moja rola.***

Edukacja kadr kultury: kompetencje techniczne i potrzeba lepszego przygotowania personelu kinowego

Wypowiedzi respondentów uwidaczniają potrzebę podniesienia kompetencji technicznych i społecznych wśród pracowników kin oraz osób zaangażowanych w organizację wydarzeń filmowych. Dla widzów z niepełnosprawnościami sensorycznymi kompetencje personelu mają istotny wpływ na komfort odbioru kultury filmowej. Rozmówca ze Słowacji wskazuje, że mimo wprowadzania nowoczesnych rozwiązań nawet w takich obszarach jak automaty do napojów i popcornu, komunikacja wciąż pozostaje wyzwaniem. Wielu widzów musi posługiwać się telefonem, by wyjaśnić swoje potrzeby, co ogranicza ich swobodę i niezależność.

Teraz w kinach są automatyczne maszyny do napojów i popcornu, ale komunikacja wciąż jest trudna. Czasami muszę używać telefonu, żeby pokazać, co chcę. ^{R2_FG_SJ}

Niska świadomość potrzeb OzN oraz brak znajomości takich rozwiązań jak audiodeskrypcja dodatkowo ograniczają doświadczenie kinowe. Widzowie z niepełnosprawnościami zauważają, że pracownicy kin często nie wiedzą, czym jest audiodeskrypcja, co zmusza do tłumaczenia podstawowych

kwestii technicznych i tworzy dodatkowy dyskomfort oraz poczucie ignorowania ich potrzeb.

Czasami czuję, że pracownicy kin nie mają pojęcia, czym jest audiodeskrypcja, i to bardzo ogranicza moje doświadczenie. Czuję się ignorowany. ^{R3_FG_RO}

W kinach często nawet nie wiedzą, co to jest audiodeskrypcja, musiałem to wyjaśniać, a przecież to nie moja rola.
^{R6_FG_SA}

Brak odpowiednich oznaczeń oraz niedostateczne wsparcie ze strony personelu stanowi kolejne wyzwanie dla widzów z niepełnosprawnościami, którzy czują się zmuszeni prosić o pomoc, co często prowadzi do poczucia bycia ciężarem. Respondenci podkreślają, że wyższy poziom kompetencji wśród pracowników, w tym wiedza na temat audiodeskrypcji czy umiejętność udzielania wsparcia, mogłyby znacząco poprawić ich doświadczenia kinowe.

Samo dotarcie na miejsce w kinie jest wyzwaniem. Nie ma odpowiednich oznaczeń ani pomocy od personelu.

*Czuję się, jakbym przeszkadzał,
prosząc o pomoc.* ^{R5_FG_RO}

W niektórych przypadkach wprowadzane są szkolenia, które obejmują podstawy języka migowego czy szkolenia z zakresu dostępności. Te inicjatywy okazują się skuteczne, bo zmniejszają dystans między widzami a personelem, co z kolei ułatwia komunikację i zaspokojenie potrzeb widzów. Podobne szkolenia są krokiem w stronę tworzenia bardziej inkluzywnego środowiska i lepszego przygotowania kadr kultury do pracy z osobami o różnych potrzebach.

*Nasza ekipa przeszła szkolenie
z podstaw języka migowego,
aby lepiej komunikować się z osobami
niestęszącymi. To zmniejszyło dystans
między pracownikami a widzami
i pomogło nam lepiej rozumieć
ich potrzeby.* ^{R2_IDI_SJ}

Ponadto, zdaniem respondentów, twórcy oraz organizatorzy wydarzeń kulturalnych powinni mieć szersze zrozumienie kwestii dostępności, obejmujące nie tylko infrastrukturę, jak windy i podjazdy, ale także dostosowanie treści kulturowych do różnych potrzeb sensorycznych.

Edukacja widzów na temat dostępnych rozwiązań: potrzeba kampanii informacyjnych

Wyniki badań wskazują na znaczącą potrzebę edukacji widzów, w tym OzN, w zakresie dostępnych technologii wspierających. Często okazuje się, że mimo wdrażania rozwiązań zwiększających dostępność, wielu widzów nie wie jak z nich skorzystać lub nie jest świadomych ich istnienia. Respondent zauważa, że brak kampanii informacyjnych sprawia, że osoby zainteresowane audiodeskrypcją nie otrzymują jasnych wskazówek jak aktywować tę funkcję lub jak przebiega jej użycie podczas seansu.

Ludzie nie wiedzieli, jak korzystać z komentarza audio... brakuje kampanii informacyjnych, które by to wyjaśniały.

R4_FG_SJ

Bez dostatecznej informacji na temat dostępnych udogodnień, technologie te mogą być niewykorzystywane lub pozostają poza zasięgiem widzów, dla których są przeznaczone.

Promocja dostosowana do potrzeb odbiorców: znaczenie formatu i odpowiednich kanałów komunikacji

Skuteczna promocja wydarzeń filmowych skierowanych do OZN sensorycznymi wymaga precyzyjnego doboru zarówno formy, jak i kanałów komunikacji. Respondenci zwracają uwagę, że standardowe zaproszenia mogą być niewystarczające – szczególnie cenne są materiały wizualne, które jasno przedstawiają tematykę filmu. Osoba niesłysząca ze Słowacji podkreśla, że wideozaproszenia z krótkim opisem fabuły mogą skutecznie zachęcić osoby niesłyszące, pozwalając im lepiej ocenić, czy dany film ich zainteresuje.

Ważne jest, żeby stworzyć zaproszenie wideo, a także wyjaśnić trochę o czym będzie film, żeby osoby niesłyszące miały motywację, aby go zobaczyć.

R3_FG_SJ

Respondenci z Rumunii wskazują na popularność platform, takich jak Facebook, TikTok i Instagram, które oferują szybki przekaz wizualny dobrze dopasowany do potrzeb osób niesłyszących. TikTok, dzięki mocno wizualnemu charakterowi i krótkim formatom, a także napisom dodawanym przez autorów, stanowi atrakcyjne medium do przekazywania informacji i budowania zainteresowania wydarzeniami kulturalnymi.

Wstęp do filmu jako sposób na osadzenie w kontekście i ułatwienie odbioru

Respondenci podkreślają, że krótki wstęp do filmu, osadzający go w kontekście, może znacząco ułatwić odbiór, zwłaszcza dla OzN sensorycznymi. Wprowadzenie zawierające informacje o fabule, głównych postaciach czy tematyce pozwala widzom lepiej zrozumieć podstawowe założenia filmu, co szczególnie doceniają osoby niesłyszące i słabowidzące. Takie wprowadzenie może też wyjaśnić, czego widzowie mogą się spodziewać, co nie tylko upraszcza odbiór, ale też zwiększa ich zaangażowanie w historię przedstawioną na ekranie.

Dla widzów z niepełnosprawnościami wstępny komentarz może być kluczowy w zrozumieniu subtelnych elementów fabularnych i kontekstu kulturowego, które w normalnych warunkach mogłyby zostać pominięte.

Wydarzenia po seansie jako wartościowe przedłużenie doświadczenia filmowego

Respondenci wskazują, że możliwość udziału w spotkaniach po seansach stanowi istotną wartość dodaną, która mogłaby zwiększyć ich zaangażowanie w kulturę filmową. Dyskusje czy spotkania z reżyserem pozwalają widzom na głębsze zrozumienie filmu oraz wymianę spostrzeżeń z innymi uczestnikami, co szczególnie cenią osoby niesłyszące

i słabowidzące. Dla wielu widzów z tej grupy możliwość rozmowy o fabule, szczegółach produkcji i tematyce filmu tworzy przestrzeń do przetworzenia i uporządkowania własnych wrażeń, co czyni doświadczenie filmowe pełniejszym.

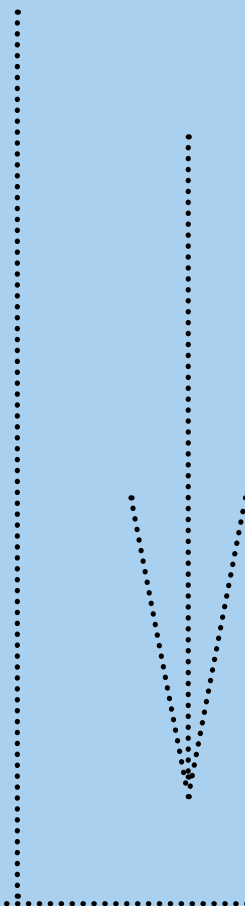
Chciałbym, żeby po filmie była możliwość porozmawiania z innymi o tym, co się działo. Byłoby dobrze, gdyby można było zaprosić reżysera.

R2_FG_RO

Gdyby po filmie były jakieś spotkania, gdzie moglibyśmy porozmawiać o tym, co widzieliśmy, to na pewno chętniej bym chodził do kina.

R5_FG_SA

Uwagi eksperskie na poziomie meta

Rozumienie dostępności: perspektywy eksperckie

Eksperci biorący udział w badaniu zwrócili uwagę na złożone znaczenie dostępności, które wykracza poza tradycyjne rozumienie związane z usuwaniem fizycznych barier. Podejście to obejmuje szersze spojrzenie na dostępność jako element inkluzywności, otwartości na grupy o różnorodnym tle społeczno-ekonomicznym i społeczno-kulturowym. Taką perspektywę reprezentuje poniżej cytowany respondent, który wskazuje, że dostępność musi dotyczyć zarówno aspektów fizycznych, jak i bardziej zróżnicowanych potrzeb wynikających z uwarunkowań społecznych.

Postrzegamy dostępność jako coś więcej niż tylko fizyczne usuwanie barier... Chodzi o otwarcie się na grupy społeczno-ekonomicznie zróżnicowane, ale także społeczno-kulturowo. ^{R1_IDI_SJ}

W badaniu pojawia się również bardziej elastyczne podejście do definicji niepełnosprawności promowane przez organizację AMAIS w Rumunii. Ekspert podkreśla, że niepełnosprawność nie powinna być utożsamiana wyłącznie z trwałym stanem zdrowotnym. Zamiast tego zwraca uwagę, że niepełnosprawność może być tymczasowa lub kontekstowa, odnosząc się do różnych sytuacji życiowych, takich jak ciąża czy rekonwalescencja po operacji. Celem tego podejścia jest zmiana społecznego spojrzenia na niepełnosprawność i stworzenie bardziej elastycznego, a zarazem inkluzyjnego środowiska.

AMAIIS promuje ideę, że niepełnosprawność nie zawsze musi być postrzegana jako trwała czy związana z medycznymi aspektami. Podkreślamy, że niepełnosprawność może być tymczasowa, kontekstowa, a także dotyczyć różnych aspektów życia ^{R2_IDI_RO}

Dostępność jako narzędzie edukacji, rozwoju i wzmocnienia

Eksperci podkreślali, że dostępność kultury filmowej nie może być postrzegana wyłącznie w kategoriach zapewniania rozrywki, ale raczej jako poczesny element edukacji, rozwoju osobistego oraz integracji społecznej. Dostęp do kultury pełni rolę narzędzia empowermentowego, umożliwiając OzN nie tylko bierne uczestnictwo, ale i aktywne współtworzenie dostępnych rozwiązań. Ekspertka reprezentująca środowisko OzN zwraca uwagę, że w procesie tworzenia dostępnych przestrzeni osoby niewidome powinny mieć bezpośredni głos, bo najlepiej znają swoje potrzeby.

Osoby niewidome muszą być częścią tego procesu. To my wiemy najlepiej, czego potrzebujemy, więc powinniśmy mieć głos w projektowaniu dostępnych przestrzeni. R2_IDI_W

Dostępność w kulturze, jak podkreślają eksperci, stanowi więc nie tylko praktyczny wymiar uczestnictwa, ale także katalizator społecznego włączenia i rozwoju osobistego dostępny dla każdego bez względu na ograniczenia wynikające z niepełnosprawności.

Dostępność kultury to coś więcej niż rozrywka. To edukacja, rozwój i integracja społeczna. Każdy ma prawo

do uczestnictwa w kulturze, niezależnie od swojej niepełnosprawności. ^{R1_IDI_SJ}

Projektowanie uniwersalne: dostępność dla wszystkich użytkowników

Eksperci i ekspertki wskazują na znaczenie podejścia opartego na projektowaniu uniwersalnym, które zakłada tworzenie przestrzeni i rozwiązań dostosowanych do jak najszerszego grona odbiorców, niezależnie od ich możliwości fizycznych czy sensorycznych. W kontekście kultury filmowej projektowanie uniwersalne oznaczałoby przestrzenie kinowe, rozwiązania technologiczne oraz praktyki organizacyjne, które nie wymagają adaptacji ani specjalnych dostosowań dla OzN. Celem projektowania uniwersalnego, zamiast dostosowywać istniejące struktury, jest ich takie zaprojektowanie od podstaw, aby były intuicyjnie dostępne dla wszystkich użytkowników bez wykluczania żadnej grupy społecznej.

Brak badań i niewidoczność potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz innych grup mniejszościowych

Potrzeby OzN oraz innych grup mniejszościowych często pozostają niedostrzeżone, co wynika z braku badań w tym obszarze. Znikoma liczba danych dotyczących preferencji i wymagań OzN sprawia, że ich potrzeby nie są traktowane

jako priorytet przez instytucje kulturalne (w tym kina) znajdujące się w krajach objętych badaniem. Przekłada się to na brak odpowiednich działań dostosowawczych oraz ogranicza świadomość, jak istotny wpływ może mieć dostępność na przyciągnięcie nowej, różnorodnej widowni.

Kina nie czują, że ta grupa ludzi jest znacząca pod względem widowni... a dostępne technologie są kosztowne.

R2_IDI_SJ

Brak uwzględnienia tych potrzeb nie tylko ogranicza dostęp OzN do kultury filmowej, ale także wzmacnia ich marginalizację, gdyż instytucje kultury często nie dostrzegają potencjału, jaki niesie rozwijanie dostępnych rozwiązań dla szerszej grupy odbiorców. Utrzymując dotychczasowe praktyki – siłą rzeczy – wyklucza się z uczestnictwa osoby, które reprezentują alternatywną motorykę i/lub sensorykę.

Brak przeszkolonych i kompetentnych kadr

W instytucjach kultury często brakuje osób z odpowiednimi kompetencjami, aby zajmować się dostępnością dla OzN. Problem ten dotyczy zarówno wiedzy na temat technologii wspierających, jak i umiejętności przeprowadzania audytów dostępności. Wywiadowana osoba urzędnicza żyjąca na Słowacji – zauważa, że przed podjęciem działań konieczne

było sprawdzenie, czy instytucje dysponują wystarczającym zapleczem kadrowym, aby efektywnie zająć się kwestiami dostępności.

*Zanim podjęliśmy ten temat,
musieliśmy dowiedzieć się, czy
w naszych instytucjach istnieje potencjał
zawodowy, aby zająć się tymi kwestiami.*

R2_IDI_SJ

Dodatkowo liczba specjalistów, którzy mogliby przeprowadzać audyty dostępności lub szkolić innych pracowników, jest w wielu krajach, również w Słowacji, zdecydowanie niewystarczająca. Brak ekspertów utrudnia wdrażanie standardów dostępności, co sprawia, że instytucje często nie są w stanie samodzielnie ocenić i poprawić swoich praktyk.

*Brakuje ekspertów, którzy
byliby w stanie przeprowadzić
kompleksowy audyt dostępności.
Nie mamy wystarczającej liczby
takich osób w Słowacji.* *R2_IDI_SJ*

Dostępne technologie wspierające nie są w pełni wykorzystywane z powodu braku wiedzy technicznej. Wskazywana jest pilna potrzeba szkoleń, które umożliwiłyby efektywne korzystanie z istniejących rozwiązań, a także

zapewnienie wsparcia technicznego podczas wydarzeń kulturalnych.

Mamy technologię, ale nie zawsze wiemy, jak jej używać. Potrzebujemy szkoleń, aby móc korzystać z tego, co mamy, a także wsparcia technicznego podczas wydarzeń. ^{R1_IDI_SA}

Brak finansowania i krótkoterminowe wsparcie finansowe

Kapitałną kwestią, która ogranicza możliwości wdrażania dostępności w kulturze filmowej, pozostaje niedostateczne i krótkoterminowe finansowanie. Choć w budżetach instytucji kultury zaczyna się uwzględniać potrzeby związane z dostępnością, brak stałego, długoterminowego wsparcia uniemożliwia wdrażanie rozwiązań na szerszą skalę. Bez stabilnego finansowania wiele projektów pozostaje na etapie pilotażowym lub są jedynie tymczasowe.

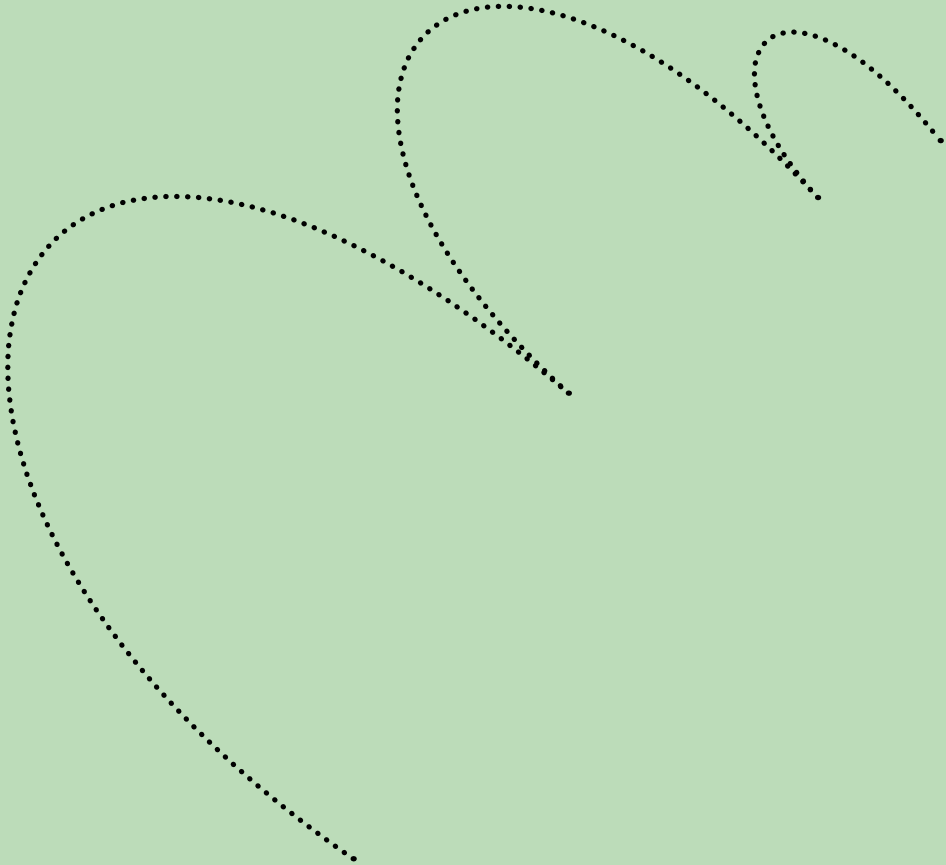
Chociaż zaczyna się uwzględniać kwestie dostępności w budżetach, brakuje długoterminowego finansowania, co ogranicza możliwości wdrażania takich rozwiązań na szerszą skalę. ^{R5_IDI_SJ}

Wypowiedzi respondentów wskazują także na znaczenie współfinansowania ze strony sektora publicznego, które mogłoby znacząco poprawić sytuację materialną małych kin i instytucji kulturalnych. Publiczne fundusze na działania dostępnościowe są jednak nadal niewystarczające, co ogranicza zdolność instytucji do pokrycia kosztów związanych z technologiami wspierającymi, takimi jak pętle indukcyjne czy audiodeskrypcja.

Sektor publiczny może i powinien wkroczyć z funduszami publicznymi... Z pewnym poziomem współfinansowania działalności... ^{R3_IDI_SJ}

Brak wsparcia finansowego na poziomie lokalnym szczególnie dotyka mniejsze instytucje, które nie dysponują budżetami na zakup kosztownych technologii wspierających. Małe kina często pozostają więc bez dostępu do takich rozwiązań, co zamyka przed nimi możliwość pełnego dostosowania dla OzN.

Małe kina nie mają funduszy na instalację pętli indukcyjnych czy komentarza audio... to kosztowne technologie, a wsparcia na poziomie lokalnym brakuje. ^{R3_IDI_W}

Three decorative dotted lines of varying lengths and curves, starting from the left and pointing towards the top right, framing the opening quotation mark.

”

***Brakuje współpracy
między instytucjami.
Każda instytucja
działa oddzielnie, co
utrudnia wprowadzenie
jednolitych standardów
dostępności.***

Brak regulacji prawnych i ujednoliconych standardów dostępności

Brak spójnych regulacji prawnych oraz standardów dostępności jest istotnym problemem, który skutkuje dużą różnorodnością podejścia do dostępności w poszczególnych kinach. W wielu krajach dostępność pozostaje kwestią indywidualnych decyzji podejmowanych przez właścicieli kin, co oznacza, że wdrażanie rozwiązań wspierających jest często zależne wyłącznie od ich dobrej woli. Taka sytuacja, jak zauważa jeden z respondentów, sprawia, że standardy dostępności nie są jednolite i nie istnieją zobowiązujące przepisy regulujące ich stosowanie.

Nie ma u nas standardów dotyczących dostępności kin..., to zależy od samego kina, czy chce to wdrożyć. ^{R1_IDI_SJ}

Eksperci podkreślają również, że brak zaangażowania państwa i brak obowiązujących wytycznych utrudniają wprowadzenie systemowych rozwiązań. Jednolite przepisy byłyby zasadnicze dla stworzenia standardów obowiązujących we wszystkich instytucjach kultury, co mogłoby zagwarantować dostępność dla wszystkich odbiorców.

Nie ma jednolitych wytycznych dotyczących dostępności. Każde kino

decyduje samo, a my potrzebujemy systemowych rozwiązań, które będą obowiązkowe dla wszystkich. ^{R3_IDI_SA}

Brak współpracy między instytucjami dodatkowo komplikuje sytuację, ponieważ każda z nich działa oddzielnie, co uniemożliwia spójne wdrażanie dostępności. Wskazuje się, że większe wsparcie ze strony rządu oraz presja społeczna mogłyby przyspieszyć proces tworzenia regulacji prawnych, które ujednoliciłyby standardy i wymusiły stosowanie rozwiązań dostępnościowych w kinach.

Brakuje współpracy między instytucjami. Każda instytucja działa oddzielnie, co utrudnia wprowadzenie jednolitych standardów dostępności. ^{R3_IDI_SJ}

Potrzebna jest większa presja społeczna i polityczna, żeby kina zaczęły traktować dostępność poważnie... musimy naciskać na ustawodawców. ^{R1_IDI_SA}

Niska świadomość społeczna i brak solidarności wobec potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Niski poziom świadomości społecznej w zakresie potrzeb OzN, szczególnie w kontekście dostępności kultury filmowej, jest poważnym wyzwaniem, które dodatkowo ogranicza wdrażanie rozwiązań dostępnościowych. Wypowiedzi respondentów wskazują, że wiele osób nie zdaje sobie sprawy, z jakimi trudnościami borykają się osoby niewidome czy niesłyszące, próbując cieszyć się filmem. Brak edukacji i publicznego dialogu sprawia, że potrzeby OzN pozostają często niezrozumiane i pomijane.

*Ludzie często nawet nie zdają
sobie sprawy, jak trudno jest
osobie niewidomej cieszyć się
filmem. Musimy więcej mówić
o tych problemach, aby wszyscy lepiej
rozumieli nasze potrzeby.* ^{R1_IDI_W}

Edukacja społeczna jest według ekspertów kluczowym elementem budowania bardziej inkluzywnego społeczeństwa, które jest świadome wyzwań, z jakimi mierzą się osoby z niepełnosprawnościami. Rozwijanie wiedzy zarówno w społeczeństwie, jak i wśród pracowników instytucji kultury mogłoby znacząco poprawić zrozumienie

i skuteczność działań na rzecz dostępności, które na ten moment pozostają marginalne.

*Edukacja jest kluczowym elementem.
Bez budowania świadomości
w społeczeństwie i wśród pracowników
kultury, dostępność pozostanie
tylko marginesem.* ^{R4_IDI_SA}

Respondenci podkreślają, że niezbędne jest systemowe podejście do edukacji, obejmujące zarówno personel instytucji kulturalnych, jak i ogół społeczeństwa, co pozwoliłoby lepiej rozumieć potrzeby OzN i rozwijać solidarność w ich wspieraniu.

*Musimy edukować zarówno
społeczeństwo, jak i personel instytucji,
aby lepiej rozumieli potrzeby osób
z niepełnosprawnościami i potrafili je
odpowiednio wspierać.* ^{R4_IDI_SJ}

Brak myślenia perspektywicznego i dostrzegania potencjału inwestycji w dostępność

Brak myślenia perspektywicznego w kwestii dostępności kin jest wyraźnym problemem, który ogranicza wdrażanie

trwałych rozwiązań. Wielu decydentów i właścicieli kin postrzega dostosowanie infrastruktury jako koszt, a nie jako inwestycję, która mogłaby przyciągnąć większą i bardziej zróżnicowaną grupę odbiorców. Respondenci zwracają uwagę, że zmiana tego podejścia wymaga większego wsparcia technologicznego oraz zrozumienia długofalowych korzyści płynących z dostępności.

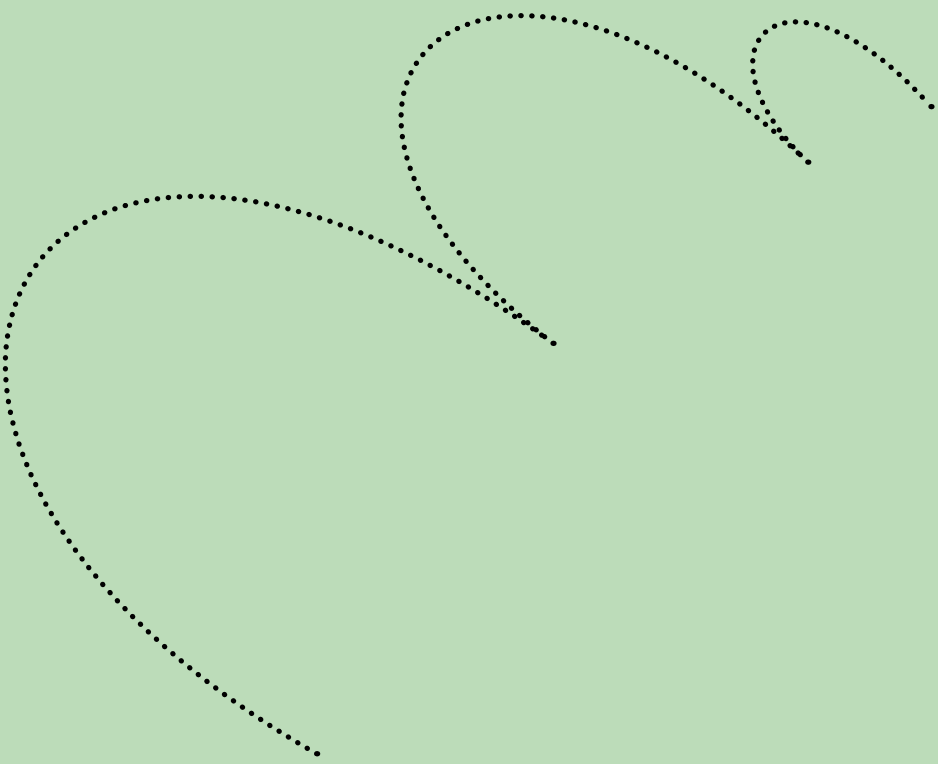
Ludzie nie rozumieją, że dostosowanie kina to inwestycja. Wymaga to zmiany podejścia i większego wsparcia technologicznego, ale jest możliwe.

R2_IDI_SA

Przykład widzów z problemami wzroku, szczególnie seniorów, pokazuje, że dostępność nie służy wyłącznie osobom z trwałą niepełnosprawnością, ale może odpowiadać na potrzeby szerszej grupy odbiorców, w tym starszych osób. Kino dostosowane do osób niewidomych i niedowidzących mogłoby przyciągnąć więcej seniorów, co z perspektywy długoterminowej stanowiłoby wartość dodaną nie tylko dla samej instytucji, ale również dla lokalnej społeczności.

Większość osób mających problemy ze wzrokiem to seniorzy. Kino dostępne dla niewidomych i niedowidzących przyciągnęłoby także starsze osoby.

R2_IDI_W

A decorative graphic consisting of several curved, dotted lines in a light green color, located in the upper left quadrant of the page.

”

***Rząd musi zacząć
działać w tej sprawie,
ale także kina prywatne
muszą zrozumieć,
że dostępność
nie jest dodatkiem,
ale koniecznością.
Razem możemy
coś zdziałać.***

Niedostateczny nacisk środowisk osób z niepełnosprawnościami na kwestie dostępności

Zauważalny jest brak wyraźnego nacisku ze strony środowisk OzN na potrzebę wdrażania dostępności w kulturze filmowej. Respondenci zwracają uwagę, że w tej chwili zapotrzebowanie na dostępne rozwiązania nie jest wystarczająco wyrażane przez grupy OzN, co osłabia siłę tego postulatu wobec decydentów. Według respondenta silniejszy nacisk i bardziej zdecydowane wyrażanie oczekiwań mogłyby wywrzeć większy wpływ na decyzje o wprowadzeniu rozwiązań dostępnościowych w instytucjach kultury.

Nie widzę wystarczającego popytu ze strony tych grup..., że po prostu naciskamy na fakt, że tego chcemy...

R5_IDI_SJ

Istotne jest także, aby osoby z niepełnosprawnościami były aktywnie zaangażowane w procesy decyzyjne, co pozwoliłoby lepiej dostosować dostępne rozwiązania do ich realnych potrzeb. Brak takiego udziału prowadzi często do sytuacji, w której wdrażane rozwiązania są jedynie powierzchowne lub nietrafione.

Osoby z niepełnosprawnościami powinny być częścią procesu decyzyjnego. Ich głos jest niezbędny, aby wdrażane rozwiązania faktycznie odpowiadały na realne potrzeby. ^{R3_IDI_SJ}

Niski popyt i samospełniająca się przepowiednia: niewiele osób z niepełnosprawnościami odwiedza kina

Paradoksalna sytuacja, w której niski popyt na dostępne seanse dla OzN prowadzi do jeszcze mniejszego zaangażowania kin i dystrybutorów utrwała problem niedostępności kultury filmowej. Niewielka frekwencja na pokazach z audiodeskrypcją i napisami, wynikająca często z braku promocji i niewystarczającego zaangażowania w organizację dogodnych terminów, wzmacnia przekonanie, że popyt na tego typu wydarzenia jest znikomy. W efekcie kina rezygnują z inwestycji w dostępność, którą postrzegają jako nieopłacalną.

Mieliśmy pokaz filmu z audiodeskrypcją, ale frekwencja nie była wysoka, spodziewaliśmy się więcej osób. Może czas był zły, ale to pokazuje, że potrzeba większej promocji. ^{R3_IDI_SJ}

Ten mechanizm przypomina samospełniającą się przepowiednię: brak dostępnych wydarzeń oraz promocji prowadzi do niskiego zainteresowania ze strony OzN, co z kolei utwierdza operatorów kin w przekonaniu, że inwestycje w dostępność nie mają uzasadnienia. Gdyby operatorzy oraz dystrybutorzy filmowi dostrzegli potencjał popytu i potrzeby tej grupy, prawdopodobnie częściej zabiegaliby o finansowanie technologii i treści dostosowanych do OzN.

Jeśli dystrybutorzy i operatorzy kin poczuliby, że istnieje zapotrzebowanie po stronie tych grup... byłiby bardziej intensywni w proszeniu o... finansowanie tych treści audiowizualnych i technologii. R2_IDI_SJ

Brak koordynacji i liderstwa oraz działania punktowe

W krajach objętych badaniem problem dostępności kultury filmowej jest podejmowany głównie w formie rozproszonych, punktowych inicjatyw, które nie składają się na spójne, systemowe rozwiązanie. Brakuje wyraźnego lidera, który mógłby kompleksowo zająć się kwestią dostępności i promować ją na poziomie publicznym. Respondenci zauważają, że działania ograniczają się do pojedynczych

inicjatyw, które, choć cenne, nie są na tyle sprawcze, aby realnie zmienić sytuację.

To wszystko jest w porządku, ale są to pojedyncze małe inicjatywy. To nie jest coś, co działa systemowo. ^{R3_IDI_SJ}

Koordinacja działań i silne liderstwo są fundamentalne, by dostępność filmowa była traktowana jako obowiązkowy standard, a nie opcjonalny dodatek. Jak wskazuje jeden z naszych rozmówców, zarówno rządzący, jak i właściciele kin prywatnych powinni podjąć wspólne działania, uświadamiając sobie, że dostępność jest koniecznością, a nie tylko dodatkowym elementem. W przeciwnym razie problem dostępności będzie nadal rozwiązywany wyłącznie w formie rozproszonych, krótkoterminowych działań.

Rząd musi zacząć działać w tej sprawie, ale także kina prywatne muszą zrozumieć, że dostępność nie jest dodatkiem, ale koniecznością.
Razem możemy coś zdziałać. ^{R1_IDI_SA}

Brak lidera mogącego koordynować wysiłki i przedstawić problem w publicznej komunikacji pogłębia fragmentaryczny jedynie charakter podejmowanych działań. Przykład sytuacji w Polsce, gdzie inicjatywy dostępnościowe zaczynają zyskiwać wsparcie i spójność, pokazuje, że kompleksowe

podejście wymaga zdecydowanego zaangażowania zarówno władz, jak i sektora prywatnego.

Potrzeba lidera. Potrzeba kogoś, kto potraktuje tę kwestię jako swoją sprawę i przedstawi ją w komunikacji publicznej oraz... znajdzie rozwiązanie lub wspólnie je opracuje. ^{R5_IDI_SJ}

Brak koordynatorów dostępności i ryzyko utraty motywacji przez osoby zaangażowane

Jednym z istotnych problemów związanych z dostępnością kultury filmowej jest brak koordynatorów odpowiedzialnych za wdrażanie rozwiązań dostępnościowych na szeroką skalę. Choć są osoby, które posiadają wiedzę na temat tworzenia napisów i audiodeskrypcji, to brak wsparcia strukturalnego i specjalnych stanowisk koordynatorów sprawia, że te działania pozostają rozproszone i zależą od indywidualnego zaangażowania.

Ludzie robią napisy albo wiedzą jak zrobić komentarz audio, ale brakuje koordynatorów, którzy byliby w stanie to skutecznie wdrażać na szeroką skalę. ^{R1_IDI_RO}

Respondenci zwracają uwagę na ryzyko utraty motywacji przez osoby zaangażowane w dostępność. Takie działania często są realizowane z inicjatywy jednostek pasjonujących się tematem, jednak brak wsparcia i formalnych struktur może prowadzić do ich wyczerpania. Obawa, że ich energia się zużyje stawia pod znakiem zapytania trwałość wdrażanych rozwiązań. Brak odpowiednich systemów wsparcia i koordynacji rodzi zagrożenie, że znikną inicjatywy, które stanowią podstawę dostępności w wielu kinach.

Obawiam się, że kiedy energia tych jednostek się wyczerpie, co wtedy? Może pojawią się inni, a może nie.

R1_IDI_SJ

Brak szkoleń dla dystrybutorów i kontaktu z przedstawicielami grup docelowych

Dystrybutorzy i właściciele kin często nie mają dostępu do szkoleń, które pomogłyby im lepiej rozumieć potrzeby OzN i wdrażać odpowiednie rozwiązania. Brak regularnych szkoleń sprawia, że instytucje kultury są pozbawione podstawowej wiedzy na temat dostępności, a także znajomości technologii wspierających. Jak zauważyła respondent, nawet niewielkie szkolenia i bezpośredni kontakt z grupami docelowymi mogłyby znacząco poprawić

jakość dostosowań, a jednocześnie zwiększyć świadomość dystrybutorów na temat realnych potrzeb widzów z niepełnosprawnościami.

Brakuje mini-szkoleń, które mogłyby pomóc kinom... brakuje kontaktu z grupami bezpośrednio. ^{R3_IDI_SA}

Brak takich inicjatyw edukacyjnych sprawia, że dystrybutorzy i operatorzy kin mają ograniczoną wiedzę na temat odbiorców z niepełnosprawnościami, co z kolei prowadzi do stosowania rozwiązań nietrafionych lub niepełnych.

3

**Wnioski
i rekomendacje**

Na kolejnych stronach prezentujemy najważniejsze rekomendacje, które bezpośrednio wynikają ze zmapowanych problemów i trudności. Zdajemy sobie sprawę, że większość z nich wymaga podejścia bardziej systemowego – jak choćby w odniesieniu do legislacji i tworzenia standardów dostępności – jednak wiele z nich jest już możliwe do wdrożenia. Model kultury dostępnej, o którym nieco więcej wspominamy poniżej, jest pewną ramą pomagającą w porządkowaniu naszego myślenia o dostępnej kulturze. Co ważne, warto pamiętać, że nie trzeba zmieniać wszystkiego od razu. Można wdrażać zmiany stopniowo, zapraszając do naszych instytucji początkowo tylko jedną z grup z utrudnionym dostępem do kultury filmowej.

Model kultury dostępnej

Ścieżka uczestnictwa, autorstwa polskiej Fundacji Kultura bez Barrier opiera się na koncepcji podróży odbiorcy przez całość doświadczenia kulturalnego, uwzględniając różne etapy oraz potencjalne bariery. Podejście to analizuje drogę, którą osoba z niepełnosprawnością przechodzi od pozyskania informacji o wydarzeniu, przez zakup biletu, dotarcie na miejsce, po samo uczestnictwo i powrót do domu. Każdy z etapów uwzględnia różne potrzeby użytkowników, takie jak dostępność w zakresie widzenia, słyszenia, poruszania się, rozumienia oraz czucia.

Ten model służy identyfikacji i likwidacji barier na poziomie szczegółowym, umożliwiając instytucjom kultury analizowanie dostępności na każdym kroku oraz stosowanie precyzyjnych rozwiązań, które odpowiadają na specyficzne potrzeby różnych odbiorców.

W nawiązaniu do tego modelu przedstawione są kolejne, następujące po sobie rekomendacje, zalecenia, propozycje. Chodzi o to, by spojrzeć na własne działania, jak na kompleksową usługę, która tylko pozornie składa się jedynie z głównego, najważniejszego wydarzenia. Nadrzędne jest dostrzeżenie wszystkich etapów poprzedzających punkt kulminacyjny (w tym wypadku pokazu filmu) oraz mających miejsce później i ich wagi dla stworzenia satysfakcjonującego doświadczenia.

”

***Współpraca
z organizacjami, takimi
jak związek niewidomych
czy związek głuchych,
pozwoliła nam lepiej
dostosować nasze seanse.
Zaczęliśmy organizować
regularne spotkania, aby
poznawać ich potrzeby.***

Cykliczne badania

Rekomenduje się **systematyczne prowadzenie badań społecznych** oraz konsultacji z OzN, zwłaszcza sensorycznymi, oraz z seniorami. Regularne mapowanie potrzeb pozwala instytucjom kultury lepiej rozumieć specyficzne oczekiwania tych grup, identyfikować nowe bariery oraz skutecznie reagować na ich zmieniające się wymagania. Takie konsultacje wspierają także proces tworzenia bardziej inkluzyjnych rozwiązań, umożliwiając instytucjom dostosowanie oferty w sposób, który rzeczywiście odpowiada na codzienne wyzwania i zaspokaja potrzeby odbiorców.

Można wyciągnąć wniosek, że wiedza o osobach z niepełnosprawnościami sensorycznymi jako odbiorcach kultury filmowej w krajach objętych badaniem jest obecnie fragmentaryczna i w dużej mierze wynika z obserwacji i doświadczenia.

Fragmentaryczność oznacza, że poszczególne organizacje czy instytucje mają jakiś ogłęd, spostrzeżenia, wiedzę na temat wybranych grup. Organizacje rzecznicze dysponują zatem taką wiedzą na temat swojej społeczności. Instytucje publiczne będą najpewniej odnosić się do tych grup, do których kierują działania. A to, jakie działania są inicjowane nie zawsze jest podyktowane dogłębną analizą potrzeb

różnorodnych grup, ale bardziej bliskością i widocznością jakiegoś tematu. Jako przykład można podać ofertę programową jednej z instytucji publicznych skierowaną dla osób w spektrum autyzmu – jej zaangażowanie w te działania częściowo wynika z tego, że część kadry ma wśród bliskich właśnie osoby w spektrum. Spostrzeżenie to oczywiście nie neguje potrzeby przygotowania programu dla osób neuroróżnorodnych, a odnosi jedynie do tego, że brakuje dobrej analizy publiczności.

Opisywana fragmentaryczność skutkuje brakiem całościowego obrazu – na mapie jest jeszcze wiele białych plam. Natomiast wiedza wynikająca z doświadczenia i obserwacji, często zresztą bardzo przydatna, może opierać się na błędach poznawczych. Jednym z nich może być heurystyka dostępności – gdy skupiamy się na tym, co widzimy, co jest łatwo dostępne, zaś pomijamy to, co niewidoczne, niezmapowane, z jakichś powodów niedostępne. Niniejsze badanie można więc potraktować jako próbę wypełnienia niektórych pustych miejsc na tej mapie.

Dostępność jako wartość

Dostępność warto traktować jako wartość uniwersalną, obejmującą wszystkich odbiorców. Projektowanie wydarzeń

z myślą o dostępności już od etapu planowania, pozwala tworzyć przestrzeń stopniowo pozbawioną barier i bardziej włączającą.

Osoby z niepełnosprawnościami słuchu i wzroku wielokrotnie podkreślały, że kino musi oferować rozwiązania uniwersalne, np. audiodeskrypcję oraz napisy, które wszystkim widzom umożliwiają pełne zrozumienie treści filmowych. Audiodeskrypcja powinna być integralną częścią każdego seansu, a nie jedynie dodatkiem. Jeden z rozmówców jest przekonany, że taki jest standard w innych krajach, np. w Polsce (w rzeczywistości w naszym kraju audiodeskrypcja jest obowiązkowa jedynie w produkcjach, które uzyskały dofinansowanie z Państwowego Instytutu Sztuki Filmowej). Zatem standardem w dostępnym kinie będą ogólnodostępne audiodeskrypcja i napisy. Ekspertka (liderka organizacji wspierającej osoby z niepełnosprawnością wzrokową), bazując również na własnym doświadczeniu, podkreśliła: „Z doświadczenia wiemy, że osoby niewidome bardzo rzadko chodzą do kina, bo nie widzą sensu – dosłownie – w oglądaniu filmów bez odpowiednich narzędzi takich jak audiodeskrypcja”.

Projektowanie uniwersalne

Respondentki podkreślają, że dostępność nie może być traktowana jako dodatek dla OzN, ale jako standard

dostępny dla wszystkich. Jedna z ekspertek powiedziała: „Uważam, że celem powinno być tworzenie wszystkich filmów w ten sposób, ponieważ nie chciałabym, aby ludzie popełnili błąd, jak ma to miejsce w przypadku wielu stron internetowych na temat kina, tworząc wersję przyjazną niewidomym, która została stworzona w 2010 roku i od tego czasu pozostaje w tym samym stanie. A potem jest tak zwana wersja dla widzujących, która jest codziennie aktualizowana, a druga część jest zapomniana. Nie uważam, że powinniśmy je rozdzielać, ale celem powinno być tutaj, podobnie jak w projektowaniu uniwersalnym, zapewnienie wszystkim istniejącym grupom docelowym równego dostępu do danego filmu”.

Uniwersalne projektowanie umożliwia tworzenie wydarzeń dla wszystkich – do kina może wówczas pójść cała rodzina. Wydarzenia dostępne nie mogą wywoływać poczucia segregacji, ale być zorientowane na integrację, otwartość na każdego.

Dostępność informacyjna

Dostępność informacyjna jest kluczowym elementem zapewniającym pełne uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych. Widzowie nie będą podejmować ryzyka wyprawy do kina bez jasno przedstawionej informacji

o dostępności. Potrzebne są klarowne, zrozumiałe informacje, jakie wsparcie i udogodnienia są oferowane. Pełna informacja pozwala podjąć decyzję, czy warto się wybrać na seans. Dostępność informacyjna oznacza zatem przystosowanie stron internetowych, by poruszanie się po nich (przeglądanie dostępnego repertuaru, rezerwacja i zakup biletów) było łatwe i intuicyjne. Podobnie powinna wyglądać promocja programu tradycyjnymi metodami (dostępne plakaty i ulotki) oraz dostępność informacyjna na miejscu.

Regularność seansów oraz harmonogram projekcji

Zróżnicowanie dni i godzin seansów, a także ich regularne organizowanie, pozwoliłoby na zwiększenie dostępności kin dla różnych grup odbiorców, w tym osób pracujących oraz seniorów. Respondent zauważa:

Chciałbym chodzić do kina częściej, ale godziny pokazów często są nieodpowiednie. Wieczory są dla mnie lepsze, bo wcześniej pracuję. ^{R12_FG_SJ}

Osoby z niepełnosprawnościami wzroku i starsze preferują wcześniejsze godziny seansów, zwłaszcza zimą,

kiedy szybciej zapada zmrok. W połączeniu z ograniczoną dostępnością transportu, powrót do domu wieczorową porą jest postrzegany jako bardzo duże wyzwanie. Kino mogłoby zatem organizować seanse poranne lub popołudniowe, aby umożliwić uczestnictwo widowni mającej trudności z poruszaniem się po zmroku. Jedna z rozmówczyń mówi o tym tak: „Są chwile, zwłaszcza zimą, kiedy film nie powinien kończyć się w ciemności, więc wolelibyśmy wcześniejsze godziny, na przykład sobotni poranny seans”. Część OzN słuchu preferuje seanse w godzinach popołudniowych lub wieczornych, a także w weekendy. Dostępne seanse mogłyby się odbywać raz lub dwa razy w miesiącu.

Jak daleko do kina?

Zaleca się przeprowadzenie dogłębnej analizy sposobów, w jakie odbiorcy docierają do instytucji kultury – z uwzględnieniem czasu trwania podróży, dostępności transportu publicznego oraz barier związanych z transportem prywatnym. Dla wielu osób, zwłaszcza z niepełnosprawnościami i seniorów, brak odpowiednich połączeń lub trudności logistyczne mogą stanowić istotną przeszkodę w uczestnictwie w wydarzeniach kulturalnych. Jeśli w efekcie takiego badania okaże się, że bariery transportowe są istotną przeszkodą, warto rozważyć

inne, alternatywne formy uczestnictwa w organizowanych wydarzeniach (np. kino z dostawą do domu, czyli sytuacji oglądania filmów organizowanych w instytucjach pobytu stałego).

Pomoc w przemieszczaniu się

Asystentura i wolontariat stanowią istotny element zwiększania dostępności instytucji kultury, szczególnie dla seniorów oraz OzN. Jak zauważyła jedna z respondentek:

Jeśli młodzież z lokalnych szkół mogłaby pełnić rolę wolontariuszy i towarzyszyć seniorom, to mogłoby to nie tylko rozwiązać problem transportu, ale także stworzyć cenne relacje międzypokoleniowe. ^{R5_IDI_SJ}

Kino, które łączy

Seanse integracyjne odgrywają ważną rolę w budowaniu więzi społecznych i wspieraniu relacji międzyludzkich. Jak podkreśla respondentka:

To nie tylko filmy. To okazja, aby ludzie spotkali się, porozmawiali, wymienili doświadczenia. Wspólne oglądanie filmów tworzy silne więzi między mieszkańcami ośrodka. ^{R5_IDI_SJ}

Spotkania po filmie

Zróżnicowanie repertuaru oraz organizacja wydarzeń towarzyszących mają kapitalne znaczenie dla stworzenia dostępnej oferty kulturalnej odpowiadającej na potrzeby różnych grup odbiorców, w tym osób starszych, rodzin z dziećmi i OzN. Program uwzględniający nowości, różnorodność gatunkową i wydarzenia towarzyszące pozwala dostosować ofertę do zróżnicowanych oczekiwań. Jak zaznaczyli respondenci:

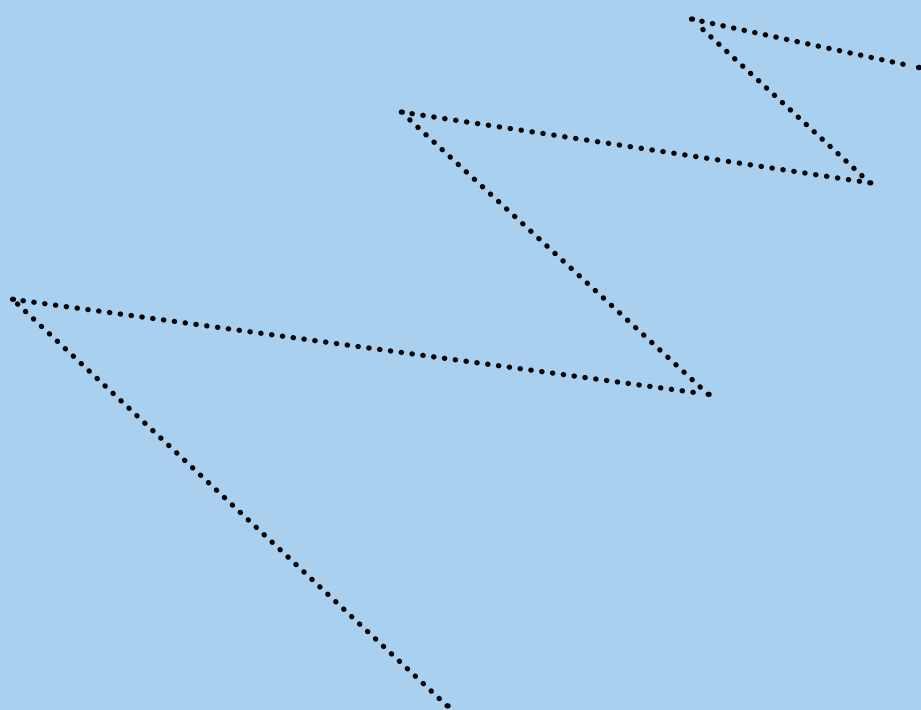
Organizujemy warsztaty filmowe, które integrują dzieci, osoby starsze, ale także osoby z niepełnosprawnościami... Uczymy ich, jak tworzyć filmy, jak się wyrażać przez medium audiowizualne. (...) mamy elastyczny program,

aby dostosować się do potrzeb osób starszych, rodzin z dziećmi i osób z niepełnosprawnościami. Staramy się organizować seanse w dogodnych godzinach i wybierać filmy, które są dla nich odpowiednie. (...) mamy seanse dla osób z demencją, podczas których zapewniamy dodatkowe wsparcie psychologiczne. Ważne jest, aby opiekunowie mieli także przestrzeń do rozmowy i refleksji. ^{R4_IDI_SJ}

Myślę, że bardzo ważne jest, aby film był zabawny. Nie pokazałabym im powiedzmy horroru czy dramatu, ale raczej coś rozrywkowego, pełnego nadziei, co pozwala im się dobrze poczuć. ^{R3_IDI_SJ}

Takie podejście sprzyja integracji, zapewnia komfort uczestnictwa oraz tworzy pozytywne i wspierające środowisko, które zachęca do regularnego uczestnictwa w kulturze filmowej.

”

***Bilety szybko się
wyprzedają, bo wszyscy
kupują je przez internet.
Seniorzy często
dowiadują się o nich
później i nie mają już
szans na zakup.***

Promocja jako relacja

Promocja wydarzeń kulturalnych powinna opierać się na budowaniu relacji z odbiorcami oraz dostosowaniu kanałów komunikacji do ich preferencji. Brak odpowiednich informacji może znacząco ograniczać uczestnictwo, szczególnie dla osób starszych i OzN. Jak powiedział jeden z respondentów:

*Nawet gdyby były takie pokazy,
to nie wiem, jak mogę o nich się
dowiedzieć. Brakuje informacji
w miejscach, gdzie je śledzę.* ^{R3_FG_RO}

Dostosowanie komunikacji do zwyczajów odbiorców i obecność informacji w ich codziennych przestrzeniach zwiększają dostępność i angażują społeczność.

Tworzenie partnerstw i OzN jako eksperci

Konsultacje, szczególnie z osobami z niepełnosprawnościami, oraz tworzenie partnerstw stanowią fundament w projektowaniu dostępnych przestrzeni kulturalnych. Uwzględnienie perspektywy odbiorców z różnorodnymi potrzebami pozwala na lepsze zrozumienie

realnych barier i skuteczniejsze ich usuwanie. Jak podkreślił jeden z rozmówców:

Osoby niewidome muszą być częścią tego procesu. To my wiemy najlepiej, czego potrzebujemy, więc powinniśmy mieć głos w projektowaniu dostępnych przestrzeni. ^{R2_IDI_W}

Współpraca z przedstawicielami OzN oraz organizacjami partnerskimi pozwala na tworzenie bardziej adekwatnych i włączających rozwiązań.

Zróżnicowane formy zakupu biletów

Proces zakupu biletów i ich cena często ograniczają dostęp do wydarzeń, zwłaszcza dla seniorów i osób z ograniczonym dostępem do internetu. Jak stwierdził respondent:

Bilety szybko się wyprzedają, bo wszyscy kupują je przez internet. Seniorzy często dowiadują się o nich później i nie mają już szans na zakup. ^{R6_FG_RO}

Zapewnienie alternatywnych kanałów sprzedaży biletów może wyrównać szanse uczestnictwa, szczególnie dla osób mniej biegłych w korzystaniu z technologii lub wykluczonych cyfrowo.

Ewaluacja

Opracowywanie **raportów z realizowanych projektów** i cykli wydarzeń ma fundamentalne znaczenie dla systematycznego doskonalenia dostępności. Analiza tego, co zostało dobrze zrealizowane oraz identyfikacja obszarów wymagających poprawy pozwala wprowadzać konkretne usprawnienia w kolejnych inicjatywach, a przez to zwiększać ich skuteczność i zasięg.

Kina wzorcowe

Pojawiła się propozycja, aby wytypować wiodące ośrodki i uznać je za modelowe. Modelowe kino, które wdraża pełną dostępność, mogłoby stanowić wzór dla innych instytucji i pokazać, jak praktycznie tworzyć przestrzeń bez barier, co zostało podniesione w jednym z wywiadów:

Może warto wybrać jedno kino, które naprawdę chce to zrobić i pozwolić im to zrobić za rok, dwa lata... mogłoby to być studium przypadku kina bez barier. Warto zacząć o tym więcej mówić... Jeśli mamy jedno takie kino jako studium przypadku... byłoby miło, gdyby ci, których to dotyczy, przyjęli pozytywne podejście do tego. ^{R5_IDI_SJ}

Stworzenie takiego miejsca może stanowić punkt odniesienia i inspirację dla innych instytucji dążących do zwiększenia dostępności. Kina i miejsca kultury, które współtworzą projekt „Cinema without Barriers”, stanowią często właśnie takie modelowe przestrzenie.

Konieczność współdziałania

Skuteczna poprawa dostępności kultury filmowej wymaga szerokiej współpracy między sektorem filmowym, instytucjami kulturalnymi, organizacjami pozarządowymi oraz OzN. Jak zauważyła rozmówczyni:

Współpraca z organizacjami, takimi jak związek niewidomych czy związek

głuchych, pozwoliła nam lepiej dostosować nasze seanse. Zaczęliśmy organizować regularne spotkania, aby poznawać ich potrzeby. ^{R4_IDI_SJ}

Współdziałanie z lokalnymi władzami oraz instytucjami kulturalnymi dodatkowo wspiera dostępność dla grup takich jak seniorzy. Inna respondentka podkreśla:

Współpraca z lokalnymi władzami i instytucjami kulturalnymi mogłaby znacznie poprawić dostępność kultury dla naszych seniorów. ^{R3_IDI_SA}

Stworzenie standardów dostępności

Jednym z największych wyzwań pozostaje uporządkowanie prawne w zakresie dostępności kultury, które wymaga działań na poziomie makro. Wprowadzenie spójnych standardów dostępności obejmujących m.in. wymagania architektoniczne, audiowizualne oraz komunikacyjne, wykracza poza możliwości poszczególnych instytucji i wymaga systemowych rozwiązań legislacyjnych. Tylko konsekwentne wdrażanie takich norm może zapewnić trwałe i szerokie zmiany w dostępie do kultury dla wszystkich

obywateli. Warto jednak się organizować (sieciować) i tworzyć – wspólnie z osobami samorzecznymi – grupy nacisku zarówno na lokalne władze, jak i centralne – państwowe.

Zwiększenie budżetów na kino dostępne

Z powyższym wiąże się inny, bardzo ważny, jeśli nie kluczowy postulat. Wsparcie finansowe ze strony państwa oraz system zachęt takich jak ulgi podatkowe, mogą znacząco zwiększyć dostępność kin. Jak powiedział kolejny z respondentów:

Gdyby istniały ulgi podatkowe lub inne zachęty, więcej kin mogłoby inwestować w technologie dostępności. ^{R5_IDI_SJ}

Takie mechanizmy wspierałyby instytucje kulturalne w inwestowaniu w rozwiązania dostępnościowe, umożliwiając im lepsze dostosowanie oferty do potrzeb OzN.

Konsekwencja w działaniu

Zapewnienie pełnej dostępności kin to długi proces,

który wymaga zaangażowania wielu podmiotów, w tym państwa, które odgrywa tutaj rolę pierwszorzędą.

Wierzę, że kino dostępne może być normą, ale musimy dalej pracować nad uświadamianiem, szkoleniami i inwestycjami. To długi proces, ale widzimy pozytywne efekty naszych działań. ^{R4_IDI_SA}

Skoordynowane działania obejmujące edukację, szkolenia i inwestycje, są niezbędne, żeby dostępność kin mogła stać się standardem.

Edukacja

Stałe podnoszenie kompetencji w zakresie dostępności odgrywa kluczową rolę na wielu poziomach. Konieczne jest systematyczne kształcenie kadr kultury oraz urzędników na temat potrzeb, motywacji i sposobów funkcjonowania OzN i seniorów. Równocześnie ważne jest edukowanie społeczeństwa poprzez kampanie informacyjne i społeczne, które zwiększają świadomość na temat dostępności i integracji.

Trzeci istotny aspekt dotyczy edukacji samych osób z doświadczeniem niepełnosprawności w zakresie dostępnościowych rozwiązań oraz sposobów ich używania. Rozwój umiejętności korzystania z narzędzi dostępnościowych, a także wzmacnianie samoświadomości i zaangażowania społecznego wspiera ich rolę jako grup nacisku. Jak podkreśliła jedna z rozmówczyń na Węgrzech: „Nic o nas bez nas”.

Wprowadzanie nowych technologii

Sztuczna inteligencja (SI) ma duży potencjał, aby wspierać dostępność produkcji i projekcji filmowych dla OzN sensorycznymi oraz ruchowymi. Aby dowiedzieć się, jakie to mogą być konkretnie działania, zwróciliśmy się bezpośrednio do ChatGPT. Oto, jaką odpowiedź otrzymaliśmy:

„Oto pięć przykładów zastosowania sztucznej inteligencji (SI) w celu wsparcia dostępności produkcji i projekcji filmowych dla OzN sensorycznymi oraz ruchowymi:

1. Automatyzacja napisów i tłumaczeń na język migowy

Systemy oparte na SI, wykorzystujące technologie rozpoznawania mowy, mogą generować napisy w czasie rzeczywistym oraz automatycznie tłumaczyć dialogi na język migowy. Takie rozwiązania są szczególnie istotne

dla osób niesłyszających i niedosłyszających, umożliwiając im pełniejsze i bardziej samodzielne korzystanie z oferty filmowej.

2. Automatyczna audiodeskrypcja

Wykorzystanie SI do automatycznego tworzenia audiodeskrypcji pozwala na generowanie na bieżąco opisów najistotniejszych elementów wizualnych i akcji, co jest nieocenione dla osób niewidomych lub słabowidzących. Automatyczna audiodeskrypcja może znacząco obniżyć koszty związane z przygotowaniem dostępnych wersji filmów i rozszerzyć ich dostępność.

3. Personalizacja interfejsów sterowania

Systemy SI umożliwiają dostosowywanie interfejsów i urządzeń sterujących projekcją filmową do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością ruchową. Rozwiązania te zawierają m.in. sterowanie głosowe i dostosowanie interfejsu wizualnego, co zwiększa dostępność projekcji filmowych i urządzeń niezbędnych do ich obsługi.

4. Analiza dostępności przestrzennej sal kinowych

Dzięki możliwościom analizy przestrzennej systemy SI mogą wspierać ocenę dostępności infrastrukturalnej sal kinowych, m.in. przez dostosowanie układu miejsc siedzących, zapewnienie przestrzeni dla wózków inwalidzkich oraz instalację technologii wspierających odbiór treści audiowizualnych przez osoby z niepełnosprawnościami sensorycznymi.

5. Wspieranie edukacji oraz kampanii świadomościowych

Platformy zasilane przez SI mogą służyć jako narzędzie edukacyjne, przekazujące informacje na temat dostępności oraz stosowanych technologii wspierających. Edukacja ta może dotyczyć zarówno ogółu społeczeństwa, jak i organizacji działających na rzecz zwiększenia dostępności wydarzeń kulturalnych.

Kończąc nie sposób pominąć ważnego pytania, które jest nieustannie zadawane zarówno nad Bałtykiem, jak i Adriatykiem, Morzem Czarnym czy Balatonem: „Czy to nam się w ogóle opłaca?”.

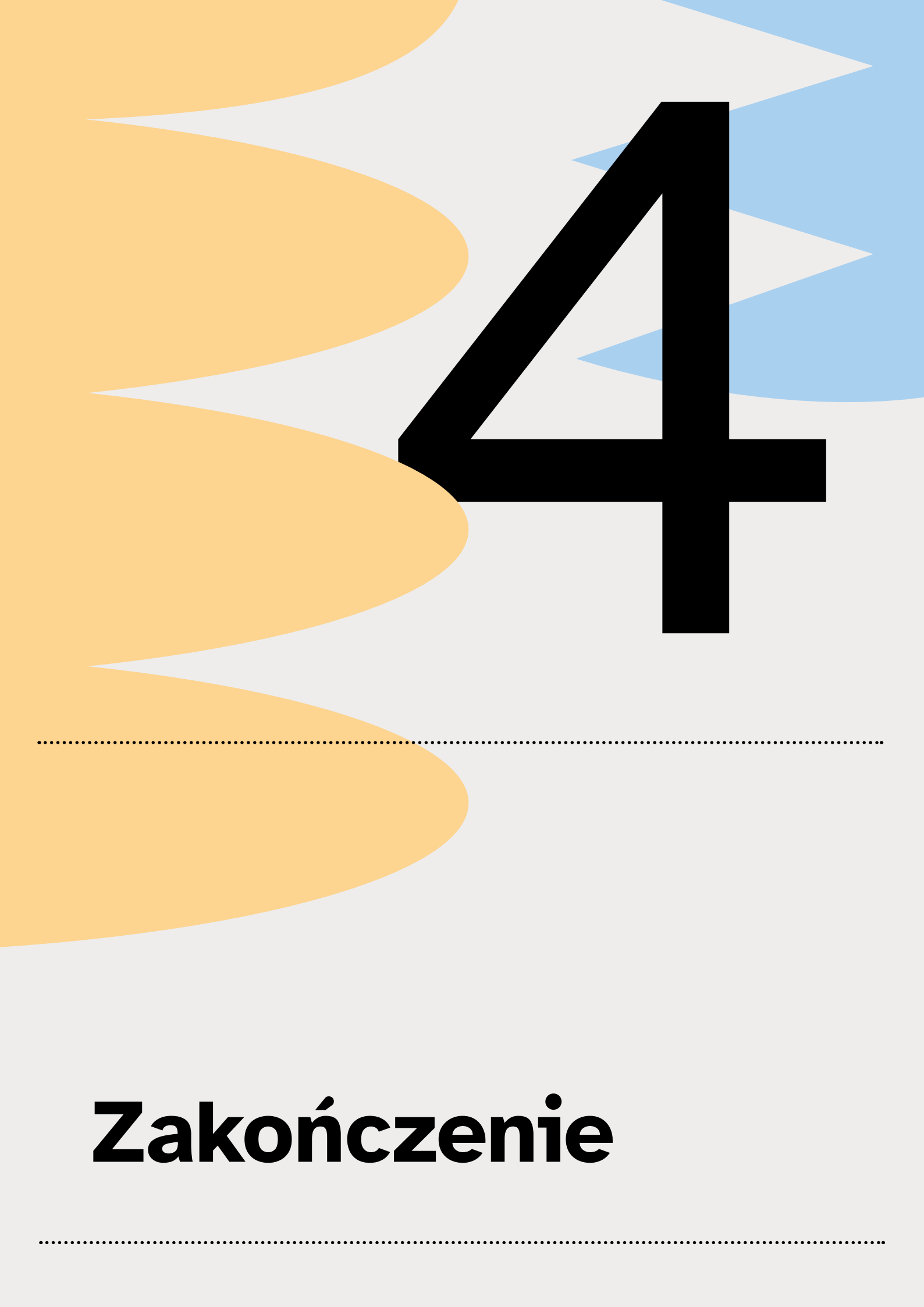
Zagadnienie to szeroko omawialiśmy w projekcie badawczym zrealizowanym w Polsce zimą 2023 roku.

Ze szczegółami można się zapoznać TUTAJ

W takich krajach, jak Węgry, Słowacja, Słowenia i Rumunia dostępność kin dla OzN oraz starszych widzów nadal bywa postrzegana jako kosztowna inwestycja o niskiej opłacalności. Wskazuje się na ograniczoną liczbę odbiorców z niepełnosprawnościami oraz wysokie koszty adaptacji, co zniechęca właścicieli kin i decydentów do podejmowania działań. Brakuje też perspektywicznego spojrzenia na kwestię dostępności.

Tymczasem dostosowanie kin nie tylko poszerza ich publiczność, ale także - w dłuższej perspektywie - przygotowuje na zmieniające się potrzeby wynikające z uwarunkowań demografii. Starzejące się społeczeństwo w nadchodzących latach będzie wymagało coraz bardziej dostępnych usług. Wszyscy, niezależnie od obecnego stanu zdrowia, mogą w przyszłości doświadczyć pogorszenia wzroku, słuchu lub mobilności.

Wprowadzenie dostępności już teraz może przynieść korzyści długofalowe. Kina dostępne stają się bardziej przyjazne dla seniorów oraz osób, których sprawność będzie się zmniejszać wraz z wiekiem. Takie podejście nie tylko zwiększa rentowność inwestycji, ale także buduje pozytywny wizerunek kin jako instytucji odpowiadających na realne potrzeby społeczności.

4

Zakończenie

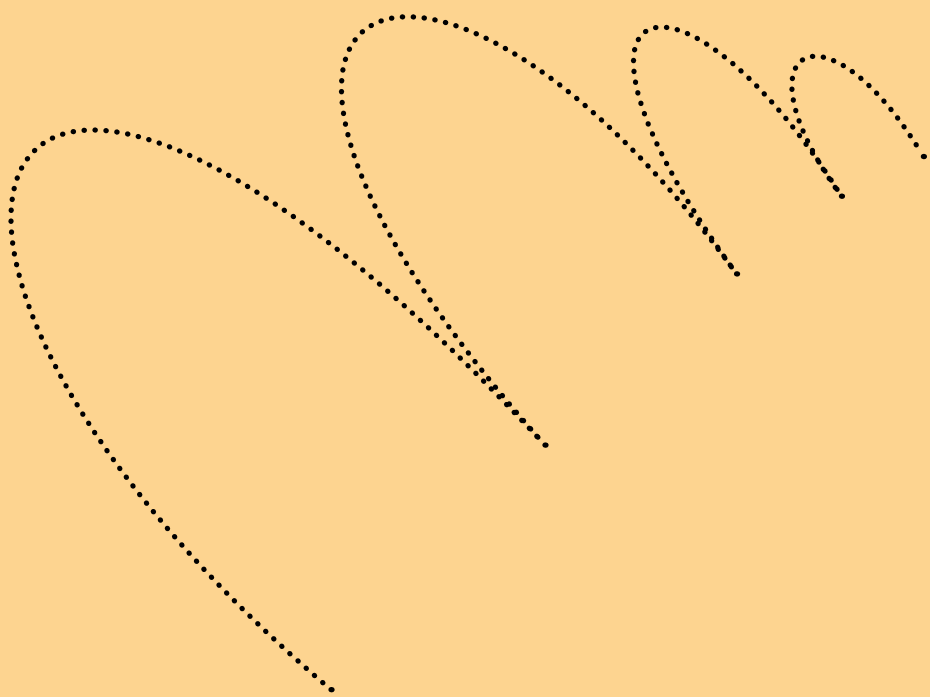
Na podstawie rozmów w grupach fokusowych oraz z ekspertkami i ekspertami można założyć, że osoby z niepełnosprawnościami sensorycznymi stanowią niewielką, ale trwale obecną grupę odbiorców. Jednocześnie badana grupa jest zainteresowana ofertą kinową, korzystałaby z niej częściej i chętniej, gdyby kino było dostępne. Zrealizowanie poszerzonych badań publiczności w każdym z krajów uczestniczących w projekcie (Słowacja, Słowenia, Rumunia, Węgry) umożliwiłoby poznanie potencjału tej grupy. Wśród właścicieli i przedstawicieli placówek i instytucji jednego z powiatów oferta bezpłatnego audytu ze strony partnerskiej organizacji rzeczniczej nie spotkała się z zainteresowaniem. Jednym z powodów jest obawa przed koniecznością wdrożenia wielu drogich udogodnień, w których nie widzą potencjału.

Zdecydowanie brakuje szerszych i kompleksowych badań o specyficznych potrzebach OzN oraz o barierach, które napotykają podczas uczestnictwa w seansach filmowych. W niniejszym badaniu wzięły udział

osoby w większości przypadków mieszkające w miastach, aktywne zawodowo, niektóre aktywne społecznie. Stąd nie wiemy na przykład, jakie praktyki związane z chodzeniem do kina i konsumpcją kultury kinowej występują u osób z obszarów wiejskich. Nie udało się nam do takich osób trafić bezpośrednio, podobnie jak do kolejnej grupy, o której brakuje informacji – do młodzieży i młodych dorosłych. Podczas wywiadów wskazywano, że trudno ich zaktywizować, zachęcić do uczestnictwa w kulturze. Młodsze pokolenia mają, zdaniem badanych, inne praktyki związane z oglądaniem filmów – internet i platformy streamingowe są dla nich najbardziej atrakcyjne. W analizie należałoby również uwzględnić płeć. Zdaniem jednej z ekspertek kobiety są bardziej aktywne, otwarte i zainteresowane uczestnictwem w życiu społecznym: „Są bardziej otwarte na sprawy społeczne, łatwiej z nimi rozmawiać, łatwiej je złapać, jak sądzę, w wielu przypadkach niż mężczyzn”. Istotna wydaje się również kwestia kapitału kulturowego, wykształcenia i sytuacji

materialnej. Jak podaje ekspertka, większość OzN słuchu ma wykształcenie zawodowe i podstawowe, studia wyższe kończy niewielka grupa. Typowymi, zdaniem rozmówczyni, zawodami są tutaj tapicer, stolarz, szwaczka, magazynier, personel sprzątający – „właściwie wszystko, co jest związane z widzeniem, więc jest bardziej związane z innym zmysłem”.

Opisywana tutaj niekompletność i fragmentaryczność danych znacząco ograniczają możliwość przygotowania jednego programu kinowego dla OzN. Warto o tym pamiętać. Nie oznacza to jednak, że poruszone w tym opracowaniu wątki, tematy i zgromadzone sugestie nie dają nam możliwości dalszego działania. Wręcz przeciwnie – fakt, że większość uwag pojawiała się we wszystkich badanych krajach (także w Polsce) stanowi istotny punkt wyjścia. Należy jednak pamiętać, że publiczność jest wewnątrznie zróżnicowana, że nie stanowi jednorodnej grupy. Wciąż istnieje wiele osób, w tym z niepełnosprawnościami, o których wiemy mało lub wręcz nic.

”

***Zaangażowaliśmy
nawet tych, którzy
nie mogą nawet wstać
z łóżek, więc zabraliśmy
ich z łózkami do tego
wielofunkcyjnego pokoju
i oglądali tam film
jako grupa, aby poczuli
się jak w kinie.***

CZĘŚĆ II

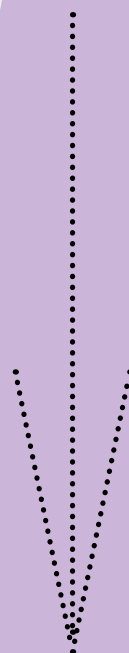
**Dostępność
w poszczególnych
krajach objętych
badaniem**

Na kolejnych stronach przedstawiamy wybrane uwagi dotyczące sytuacji OzN sensorycznymi i ruchowymi w poszczególnych państwach (Słowacja, Słowenia, Węgry, Rumunia) oraz ewentualne uwagi dodatkowe (wyróżniające sytuację danego kraju na tle pozostałych – jeśli ma to miejsce). Przegląd sytuacji w poszczególnych krajach zawsze jest omawiany z podziałem na cztery sekcje: Widzenie, Słyszenie, Poruszanie się oraz Prawodawstwo. Zebrane informacje odnoszą się do analizy tekstów źródłowych – głównie treści raportów, opracowań i wiadomości pojawiających się na stronach www. Badacz wykonujący *desk research* poszukiwał informacji w języku angielskim (jeśli istniały odpowiednio przygotowane podstrony). Jeśli jedyne dostępne dane pochodziły ze źródeł opracowanych w językach narodowych krajów włączonych do analizy, wówczas posiłkowano się tłumaczeniami na język polski przygotowanymi przez SI (sztuczna inteligencja). Nie da się wykluczyć, że w związku z tym mogły czasami powstać błędy, jakkolwiek badacz zawsze szukał potwierdzenia informacji w innym źródle. Analiza nie jest kompletna i choć dokonywano przeglądu treści pod kątem tych samych kryteriów, to nie zawsze udało się dotrzeć do wszystkich interesujących nas odpowiedzi.

Po części wynikającej z analizy treści zastanej, pojawiają się dodatkowe informacje, które pochodzą ze zrealizowanych badań jakościowych.

A

Rumunia

W Rumunii w 2023 roku zarejestrowano **około 900 tys. OzN**, co stanowi około 4,5% całej populacji, przy czym większość stanowią kobiety. W tej grupie znajduje się też około **77 tys. dzieci**. OzN w Rumunii często mają niższy poziom wykształcenia i trudności w dostępie do rynku pracy; 16 tys. spośród nich mieszka w ośrodkach opieki społecznej, jednak znaczna liczba przebywa również w innych instytucjach jak szpitale psychiatryczne.¹

Widzenie

Szacuje się, że w 2020 r. w Rumunii było 3,4 mln osób doświadczających jakichś form utraty wzroku. Spośród nich 59 tys. to niewidomi². Do roku 2024 ta liczba wzrosła do 100 tys.

Wyzwania dla osób niewidomych w Rumunii:

- 1. Ograniczony dostęp do usług medycznych.** Wiele osób ma utrudniony dostęp do specjalistycznych usług okulistycznych, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

1 (<https://www.worldbank.org/en/country/romania/brief/disability-inclusive-social-protection-in-romania>, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics_-_poverty_and_income_inequalities) dostęp: 26.11.2024

2 <https://www.iapb.org/learn/vision-atlas/magnitude-and-projections/countries/romania/>

- 2. Integracja społeczna.** Osoby niewidome napotykają trudności w integracji społecznej i zawodowej z powodu niedostosowania infrastruktury oraz braku dostępu do nowoczesnych technologii wspomagających.
- 3. Dostęp do edukacji.** OzN wzroku mają ograniczone możliwości w zakresie edukacji, co często wynika z braku dostosowanych materiałów edukacyjnych oraz wsparcia technicznego.
- 4. Brak psów przewodników.** W kraju jest stosunkowo mało psów przewodników, co ogranicza mobilność i niezależność osób niewidomych.

W związku z tymi wyzwaniami w Rumunii działają organizacje, które wspierają osoby niewidome – **np. Light Into Europe** – oferując m.in. psy przewodniki i szkolenia z zakresu mobilności wspomagające w codziennym funkcjonowaniu i integracji społecznej.³

Uczestnictwo w kulturze

W kraju działa **Związek Niewidomych w Rumunii (Asociația Nevăzătorilor din România)**, który oferuje wsparcie w zakresie dostępu do kultury, edukacji i rozrywki. Organizacja pomaga w adaptacji różnych wydarzeń kulturalnych oraz walczy o prawa OzN. Związek zapewnia następujące usługi:

3 <https://lightintoeurope.ro>

- dostęp do książek we wszystkich formatach przeznaczonych dla osób niewidomych i niedowidzących (Braille, audio, elektroniczny, duży druk);
- dostarczanie książek w formatach dostępnych dla osób niedowidzących za pośrednictwem bibliotek filialnych i fonotek w całym kraju;
- informowanie osób niewidomych poprzez publikacje brajlowskie, dźwiękowe i drukowane;
- organizowanie konkursów zawodowo-artystycznych w dziedzinie muzyki, literatury i prasy;
- organizowanie konkursów w zakresie sprawnego posługiwania się alfabetem Braille'a dla dorosłych;
- organizowanie konkursów integracji społecznej dla kobiet z dysfunkcją wzroku;
- organizowanie pokazów filmów dostępnych dla osób niewidomych dzięki audiodeskrypcji.⁴

Ponadto uczestnictwo w kulturze wspierają m.in. następujące organizacje:

- **Fundatia Cartea Călătoare**, która zajmuje się głównie udostępnianiem książek i materiałów edukacyjnych osobom niewidomym. Działa poprzez dostarczanie audiobooków, książek w alfabecie Braille'a oraz innych

4 <https://www.anvr.ro/serviciile-oferite-si-programele-desfasurate/>

materiałów dostępnych dla osób z dysfunkcjami wzroku. Fundacja rozwija także technologie wspierające edukację niewidomych dzieci i dorosłych.⁵

- **Sense International România** – oddział międzynarodowej organizacji wspierającej osoby z podwójną niepełnosprawnością (niewidome i niesłyszące), która oferuje programy edukacyjne, rehabilitacyjne oraz wsparcie dla rodzin; współpracuje z placówkami oświatowymi i szpitalami, żeby zapewnić lepszy dostęp do terapii i rehabilitacji.⁶
- **Asociația Tandem** – stowarzyszenie promujące aktywny styl życia wśród osób niewidomych i słabowidzących poprzez sport i kulturę. Realizowała m.in. projekt stworzenia sensorycznego spektaklu teatralnego opartego o wykorzystanie potencjału twórczego osób z dysfunkcją wzroku, zapoczątkowanego przez Szkołę Teatralną dla Niewidomych „Teatr i Noce”. Ostatni projekt kulturalny realizowali w 2021 roku.⁷
- **Asociația Pontes** – organizacja pozarządowa, która działa na rzecz osób niewidomych, oferując im dostęp do kultury, edukacji i nowych technologii; organizuje kursy językowe, warsztaty zawodowe oraz wydarzenia integracyjne mające na celu wsparcie rozwoju i budowanie samodzielności osób niewidomych.⁸

5 <http://www.fcc.ro>

6 <https://surdocecitate.ro/en/home/>

7 <https://www.asociatiatandem.ro/tandem-art/>

8 <https://www.pontes.ro>

- **Asociația Nevăzătorilor din România** – stowarzyszenie wspierające osoby niewidome poprzez rozwój umiejętności społecznych, zawodowych oraz sportowych; organizuje zawody sportowe, warsztaty rozwojowe oraz wydarzenia kulturalne, które pomagają w integracji i aktywizacji społecznej osób niewidomych.⁹

Dostęp do kultury filmowej

Kultura filmowa w Rumunii jest dla osób niewidomych znacząco ograniczona. Duże festiwale, jak Transilvania International Film Festival (TIFF), Next Film Festival czy Festivalul de Film și Televiziune Simultan nie mają w programach wydarzeń z audiodeskrypcją.

Grand Cinema & More w Bukareszcie posiada odpowiedni sprzęt do audiodeskrypcji oraz, jak zapewnia na stronie www, oferuje ją podczas większości organizowanych przez siebie wydarzeń¹⁰ (jednak, żeby dowiedzieć się o konkretny tytuł należy skontaktować się telefonicznie z biurem kina). Kino **Elvire Popesco** za sprawą projektu „Cinema without Barriers” będzie pierwszym kinem w kraju z regularną ofertą pokazów dostosowanych do potrzeb osób niedosłyszących i niewidzących.¹¹ Informacja o projekcie nie jest jednak mocno eksponowana, a znalezienie konkretnych tytułów jest trudne (brakuje odpowiedniej zakładki).

9 <https://www.anvr.ro/blog>

10 <https://archive.grandcinema.com/hearing-visual/>

11 <https://institutfrancais.ro/bucuresti/cinema-fara-bariere/#/>

W Rumunii, według raportu przygotowanego przez European Federation of Hard of Hearing People, szacunkowa liczba osób zgłaszających jakiekolwiek problemy ze słuchem wynosi około 19,5%¹². Z kolei według szacunków European Union of the Deaf liczba osób niesłyszących korzystających z rumuńskiego języka migowego (Limbaj Mimico-Gestual Romanesc) wynosi około 24 tys. – tylu użytkowników zostało zarejestrowanych w Krajowym Stowarzyszeniu Głuchych w Rumunii.¹³

Uczestnictwo w kulturze

W Rumunii jest organizowanych coraz więcej wydarzeń kulturalnych, które są dostępne dla osób słabosłyszących. Oto kilka przykładów:

1. Timișoara 2023 – Europejska Stolica Kultury.

Wśród wielu wydarzeń związanych z programem Europejskiej Stolicy Kultury znalazły się koncerty na Piața Unirii (Placu Unii – największym w mieście), podczas których osoby niesłyszące korzystały z przekładu na język migowy dokonywanego przez uznanych tłumaczy – Lavinie Chițu i Denisa Blidariu¹⁴. W materiałach promocyjnych można było przeczytać: „Niedosłyszący widzowie z Timișoary po raz pierwszy

12 <https://efhoh.org/wp-content/uploads/2024/03/Getting-the-numbers-right-on-Hearing-Loss-Hearing-Care-and-Hearing-Aid-Use-in-Europe-March-202473.pdf>

13 <https://www.eud.eu/member-countries/romania/>

14 <https://jurnalul.ro/cultura/muzica/timisoara-2023-la-nesfarsit-concerte-cu-interpretare-in-limba-semnelor-romane-si-transport-accesibilizat-950395.html>

będą mogli skorzystać z artystycznej interpretacji koncertów, które odbędą się na Piața Unirii. W piątek 17 lutego Lavinia Chițu, jedna z niewielu rumuńskich koncertowych tłumaczek języka migowego, stanie na scenie wraz z artystami i będzie tłumaczyć słowa i przekazywać rytm muzyki, aby osoby z ubytkami słuchu mogły cieszyć się tym niezapomnianym występem”.¹⁵

2. Międzynarodowy Festiwal Filmów Animowanych Animest. W 2024 roku festiwal oferował specjalnie dostosowane seanse z opisem wizualnym oraz tłumaczeniem na język migowy. Ponadto dwa filmy pełnometrażowe dla wszystkich grup wiekowych oraz wybór filmów krótkometrażowych dla dzieci były zaopatrzone w uproszczone napisy.¹⁶

3. Projekt ToMiMEUs (Towards a Multisensory and Inclusive Museum for Individuals with Sensory Disabilities) działał w Rumunii w ramach współpracy Muzeum Etnograficznego Transylwanii w Klużu-Napoce z partnerami z Grecji, Turcji i Węgier. Jego celem było zwiększenie dostępności muzeów dla OzN sensorycznymi, w tym słabosłyszących. Muzea organizowały szkolenia dla personelu, aby lepiej zrozumieć potrzeby odwiedzających z wadami słuchu i wzroku. W ramach projektu przeprowadzono

15 <https://www.radioromaniacultural.ro/timisoara-2023-capitala-europeana-a-culturii/deschiderea-timisoara-2023-o-sarbatoare-incluziva-pentru-intreaga-comunitate-id36297.html>

16 <https://danielurda.ro/evenimente/animatii-accesibilizate-pentru-persoane-cu-deficiente-de-auz/>,
<https://www.radioromania.ro/cultura/animest-2024-filme-accesibile-pentru-spectatorii-cu-deficiente-de-auz-id31076.html>

warsztaty oraz wdrożono technologie ułatwiające zwiedzanie¹⁷. Opierając się na analizie strony muzeum nie da się jednak stwierdzić, że dostępność została wprowadzona do programu, co oznacza, że wpływ wynikający z uczestnictwa w projekcie był niewystarczający i nie przełożył się na ofertę instytucji¹⁸.

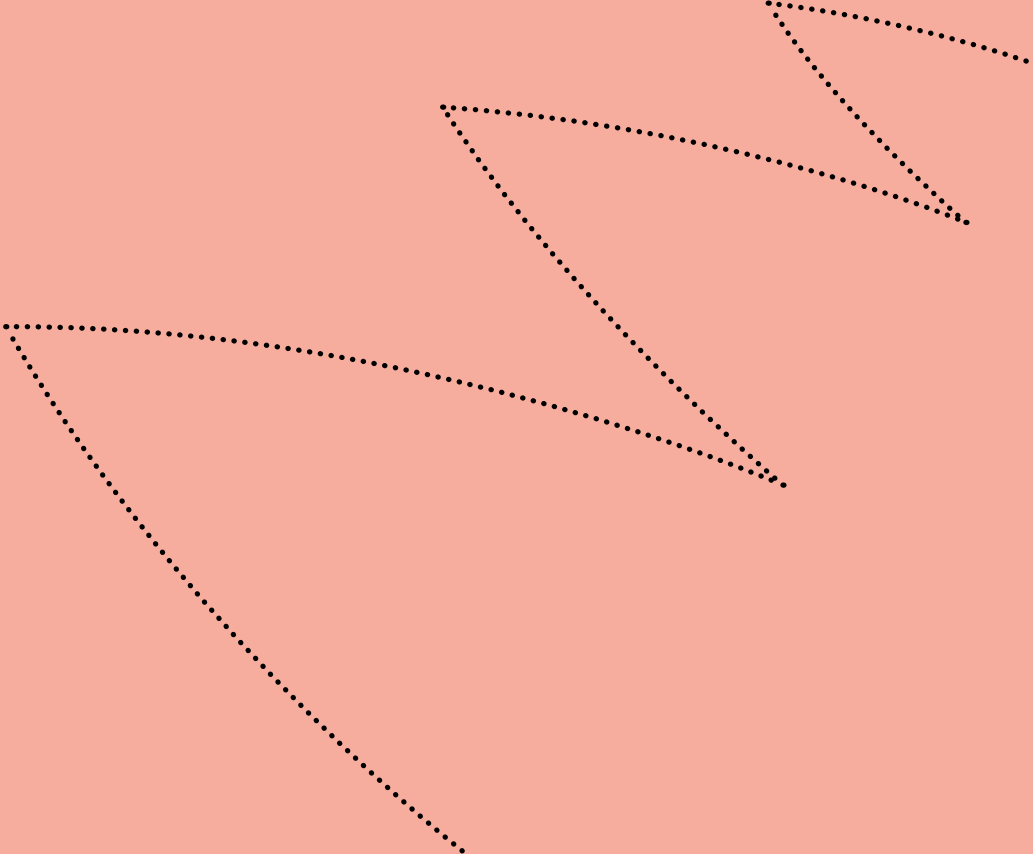
Uczestnictwo w kulturze filmowej

Poza opisanym wcześniej festiwałem Animest oraz rumuńską odsłoną projektu „Kino bez barier” trudno jest znaleźć informacje na temat wydarzeń dostępnych dla osób słabosłyszących, niesłyszących lub g/Głuchych. Wzmogłą uwagę dotyczącą tych zagadnień dało się zaobserwować w związku z ogłoszeniem Timișoary Europejską Stolicą Kultury w 2023 roku, jednak zakres dostosowań można ocenić jako podstawowy i skupiający się jedynie na narzędziach, a nie na kompleksowym włączaniu osób i organizacji reprezentujących środowiska OzN do współtworzenia wydarzeń.

17 <https://tomimeus.eu>, <https://www.muzeul-etnografic.ro/ro/articole/evenimente/muzeele-isi-diversifica-oferta-culturala-pentru-persoanele-cu-deficiente-de>

18 <https://www.muzeul-etnografic.ro/en>

”

***Jest bardzo trudno
poruszać się po mieście,
jeśli jesteś osobą na
wózku. Całe miasto
wydaje się niedostępne.***

Poruszanie się

Sytuacja osób poruszających się na wózkach wciąż wymaga poprawy, szczególnie w zakresie dostępności przestrzeni publicznej, transportu oraz rynku pracy. Oto jej węzłowe aspekty:

Dostępność infrastruktury

Szacuje się (wg danych z lat 2010-2016), że w Rumunii korzysta z wózków lub ich potrzebuje pomiędzy 110 a 297 tys. osób. Wyzwania przed nimi stojące obejmują brak odpowiednich usług związanych z dostosowaniem wózków do indywidualnych potrzeb, a także ograniczony dostęp do infrastruktury publicznej i transportu. W 2017 roku zaledwie 7% tamtejszych szkół było w pełni dostępne dla uczniów z niepełnosprawnościami ruchowymi, co stanowi poważne ograniczenie ich szans edukacyjnych.¹⁹

Organizacje takie jak **Fundatia Motivation România** prowadzą liczne inicjatywy, takie jak Karawanę Mobilności, która oferuje usługi zdrowotne i rehabilitacyjne dla osób korzystających z wózków. Celem tych projektów jest poprawa jakości życia i mobilności OsN ruchowymi.²⁰

Pomimo tych działań bariery związane z dostępnością wciąż stanowią wyzwanie, a wiele osób korzystających z wózków

19 https://www.wheelchairnetwork.org/wp-content/uploads/2019/08/MotivationRomania-Needs-Assessment-Report_Oct2017.pdf, <https://motivation.ro/en/blog/36-people-with-disabilities-participated-at-mobility-and-health-caravan-organized-this-year/>

20 <https://motivation.ro/programe-si-proiecte/caravana-mobilitatii/>

zmaga się z brakiem odpowiednich środków finansowych oraz ograniczonym dostępem do sprzętu dobrej jakości.

W Rumunii osoby z niepełnosprawnościami ruchowymi, w tym poruszające się na wózkach, napotykają na liczne trudności w codziennym funkcjonowaniu z powodu niedostatecznej dostępności budynków publicznych i środków transportu. Choć istnieją przepisy wymagające dostosowania przestrzeni publicznych, wiele z nich wciąż nie spełnia standardów. Największe problemy dotyczą braku ramp, wind oraz niskopodłogowych autobusów.²¹

Uczestnictwo w kulturze

Dostępność instytucji kultury w Rumunii dla osób poruszających się na wózkach wciąż pozostaje wyzwaniem, choć w niektórych miejscach wprowadzono już część potrzebnych rozwiązań. Według badań z 2021 roku, tylko nieliczne instytucje kultury są w pełni dostosowane do potrzeb OzN. Przykładami pozytywnych zmian są **Narodowe Muzeum Historii Naturalnej im. Grigorego Antipy, Biblioteka Narodowa Rumunii oraz Teatr Excelsior** w Bukareszcie, które zapewniają rampy, odpowiednio dostosowane toalety i dostęp do wind. Mimo to większość instytucji kultury w tym kraju nie spełnia podstawowych standardów dostępności.

Według badań Banku Światowego z 2021 roku około trzy czwarte obiektów nie ma dostępnych toalet, ponad 60%

21 <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=561947>

nie ma zarezerwowanych miejsc siedzących dla osób z niepełnosprawnościami, prawie 90% nie zapewnia tłumaczenia wydarzeń na język migowy. To samo badanie wskazuje, że dostępność nie jest brana pod uwagę podczas wydarzeń kulturalnych, z wyjątkiem kilku większych miast i Bukaresztu. Jednocześnie na stronach instytucji kulturalnych brakuje informacji o dostępności (lub jej braku), aby osoby z niepełnosprawnościami mogły zaplanować wizytę.²²

Uczestnictwo w kulturze filmowej

W Rumunii dostępność kin dla osób poruszających się na wózkach jest ograniczona, ale niektóre placówki podejmują kroki w celu poprawy tej sytuacji. Na przykład:

1. W Timișoarze, w ramach wydarzeń organizowanych przez **Ceau, Cinema!** i podczas wydarzeń kulturalnych związanych z programem **Timișoara – Europejska Stolica Kultury 2023**, wprowadzono udogodnienia, takie jak podjazdy i miejsca parkingowe dla osób na wózkach. Inicjatywy te są częścią szerszego programu mającego na celu poprawę dostępności wydarzeń kulturalnych w mieście.²³
2. W ramach analizy infrastruktury kinowej w Rumunii raport Culturadata wskazuje, że w większych miastach, takich jak Bukareszt, Timișoara czy Kluż-Napoka, dostępność kin dla osób na wózkach jest na wyższym

22 <https://www.code4.ro/ro/raport-dizabilitati-cultura-si-participarea-civica>, <https://ultima-ora.ro/studiu-privind-accesul-persoanelor-cu-dizabilitati-in-institutiile-publice/>

23 <https://www.tion.ro/stirile-judetului-timis/timisoara-culturala-din-perspectiva-persoanelor-cu-dizabilitati-1778676/>

poziomie, zwłaszcza w nowoczesnych multipleksach. Jednak w wielu regionach wiejskich w ogóle brakuje infrastruktury kinowej, co dodatkowo ogranicza dostęp OzN.²⁴

3. Inne miejsca, jak **Cinema City Cotroceni** w Bukareszcie, również informują o udogodnieniach dla osób na wózkach, w tym szerokich wejściach, miejscach parkingowych oraz windach, co czyni je bardziej dostępnymi dla OzN.²⁵

Choć te inicjatywy wskazują na pewien postęp, to wiele kin w Rumunii nadal wymaga modernizacji w zakresie dostępności dla osób z ograniczeniami ruchowymi.

Prawodawstwo

W Rumunii prawa OzN są regulowane przez kilka sztandarowych ustaw, rozporządzeń i innych aktów prawnych gwarantujących im równość i możliwość integracji w społeczeństwie. Oto najważniejsze z nich:

1. Ustawa nr 448/2006 z dnia 6 grudnia 2006 r. o ochronie i upowszechnianiu praw osób niepełnosprawnych.
 - Jest to główna ustawa regulująca prawa OzN w Rumunii. Dotyczy szerokiego zakresu zagadnień, takich jak:

24 <https://culturadata.ro/interactiv/publication/the-cinema-network/access-to-cinema/>

25 <https://disabilityhorizons.com/2017/06/accessible-romania-vibrant-welcoming-country/>

- dostęp do edukacji – zapewnia równy dostęp do edukacji na wszystkich poziomach;
- zatrudnienie – wspiera integrację na rynku pracy, w tym zapewnienie dostosowanych miejsc pracy;
- dostęp do przestrzeni publicznej – reguluje dostępność budynków publicznych, transportu oraz innych usług publicznych.

2. Konwencja Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób z niepełnosprawnościami (ratyfikowana przez Rumunię w 2010 roku)

- Rumunia ratyfikowała konwencję Narodów Zjednoczonych, która zobowiązuje państwa do zapewnienia OzN równych praw, w tym w dostępie do edukacji, pracy, zdrowia, sprawiedliwości oraz życia politycznego.
- Źródło: Konwencja ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami²⁶

3. Rozporządzenie Rządu nr 137/2000 o zapobieganiu i zwalczaniu wszelkich form dyskryminacji

- Ustawa zabrania dyskryminacji OzN we wszystkich aspektach życia społecznego, w tym w zatrudnieniu, edukacji i dostępie do usług.

26 <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd>

Uwagi dodatkowe. Informacje z badań:

W Rumunii problem dostępności dla OzN jest wyjątkowo poważny. Jak stwierdza jeden z respondentów:

Wszystko jest niedostępne w tym kraju.

R4_IDI_RO

Dostępność infrastruktury miejskiej, szczególnie dla osób poruszających się na wózkach, pozostaje dalece niewystarczająca. Jeden z rozmówców wskazuje na trudności związane z mobilnością w przestrzeni miejskiej:

Jest bardzo trudno poruszać się po mieście, jeśli jesteś osobą na wózku. Całe miasto wydaje się niedostępne.

R3_IDI_RO

Pomimo tych wyzwań podjęto próby poprawy sytuacji. W Timișoarze, m.in. w związku z ogłoszeniem miasta Europejską Stolicę Kultury w roku 2023, przeprowadzono audyty dostępności w wybranych siedzibach instytucji kultury – muzeach, salach wystawowych itd. Audyty miały na celu ocenę dostosowania przestrzeni do potrzeb różnych grup, ze szczególnym uwzględnieniem osób niewidomych.

B

Słowenia

W Słowenii w 2023 roku około **15,6% dorosłej populacji** (osób w wieku 16 lat i starszych) zadeklarowało ograniczenia w codziennych aktywnościach związane z niepełnosprawnością. Wartość ta zawiera osoby zgłaszające zarówno ograniczenia lekkie, jak i poważne. Dla porównania w całej Unii Europejskiej wskaźnik OzN wynosił średnio około 26,8%. Kobiety w Słowenii deklarowały to nieco częściej niż mężczyźni, szczególnie w starszych grupach wiekowych.

Liczba osób zagrożonych ubóstwem wśród OzN jest także znacznie wyższa niż wśród osób bez niepełnosprawności, co jest ogólnym trendem w UE. W Słowenii ten wskaźnik również jest na wysokim poziomie.

Dane te pochodzą głównie z raportów Eurostatu oraz innych europejskich instytucji monitorujących sytuację OzN w krajach członkowskich.²⁷

27 <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/122127.pdf>

Widzenie

W Słowenii liczba osób niewidomych i z poważnymi wadami wzroku jest szacowana na około 30 tys. Według danych międzynarodowych organizacji, takich jak **The International Agency for the Prevention of Blindness (IAPB)**, większość przypadków związanych z całkowitym niewidzeniem w Słowenii dotyczy osób powyżej 50. roku życia, co jest zgodne z globalnymi trendami. Ponad 59% osób z problemami wzroku to kobiety, co wynika z różnic w długości życia oraz czynników zdrowotnych specyficznych dla kobiet.²⁸

Najczęstszymi przyczynami utraty wzroku są tam choroby takie jak zaćma, jaskra i związane z wiekiem zwyrodnienie siatkówki. Opieka medyczna w Słowenii jest na stosunkowo wysokim poziomie, jednak na prowincji wciąż występują problemy z dostępem do specjalistycznych usług okulistycznych.²⁹

Uczestnictwo w kulturze

W stolicy kraju podjęto działania mające na celu zwiększenie dostępności wydarzeń kulturalnych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym dla niewidomych i słabowidzących. Muzea w Lublanie i innych miastach oferują specjalnie dostosowane wycieczki

28 <https://www.iapb.org/learn/vision-atlas/magnitude-and-projections/countries/slovenia/>, https://www.iapb.org/wp-content/uploads/2021/02/Vision-Atlas_Evidence-Series_Magnitude-of-Vision-Loss_24022021.pdf

29 <https://www.stat.si/StatWeb/en/News/Index/12883>, <https://www.iapb.org/learn/vision-atlas/magnitude-and-projections/countries/slovenia/>

z audioprzewodnikami i możliwość dotykania eksponatów. Ponadto w kraju funkcjonują organizacje takie jak Związek Niewidomych i Słabowidzących, które wspierają udział tych osób w życiu kulturalnym poprzez dostęp do literatury w alfabecie Braille’a i promowanie dostosowanych form rozrywki. Pomimo postępu dostępność treści kulturalnych z audiodeskrypcją wciąż jest ograniczona, a tylko niewielki procent książek jest dostępny w formatach dla osób niewidomych.

Coraz więcej obiektów publicznych i kulturalnych jest wyposażonych w pętle indukcyjne i windy, a transport publiczny jest bardziej dostępny. Pod mostem Rzeźnickim osoby niepełnosprawne mogą również uzyskać dostęp do łodzi turystycznych na rzece Ljubljanica, a specjalny punkt informacyjny 65+ jest dostępny dla osób starszych i osób o specjalnych potrzebach.³⁰

W Słowenii istnieje kilka instytucji kulturalnych dostosowanych do potrzeb osób niewidomych i słabowidzących, które aktywnie wspierają ich dostęp do kultury:

- 1. Galeria Narodowa** w Lublanie – oferuje specjalne udogodnienia, takie jak bezpłatny wstęp dla OzN oraz zajęcia z wykorzystaniem dotykowych replik obrazów. Osoby niewidome mogą korzystać z materiałów audiowizualnych i dotykowych, które ułatwiają im poznanie dzieł sztuki.

30 <https://www.slovenia.info/en/plan-your-trip/accessible-tourism>

- 2. Muzeum Lalkarstwa w Lublanie** – dysponuje audioprzewodnikami w 14 językach, które są dostosowane dla osób niewidomych i słabowidzących. Poza tym odwiedzający mogą dotykać eksponatów, co stanowi istotny element interakcji z wystawą.³¹
- 3. Center IRIS**, Centrum Edukacji, Rehabilitacji, Integracji i Doradztwa dla Niewidomych i Słabowidzących w Lublanie – instytut oferuje wsparcie w dostępie do edukacji oraz kultury; współpracuje z innymi ośrodkami w Słowenii, aby zapewnić dostęp do materiałów kulturalnych w formatach dostosowanych dla osób niewidomych.³²

Poza stolicą bardzo dobrze opracowaną dostępność na poziomie poruszania się, widzenia oraz słyszenia posiadają **muzea gminy Radovljica**. W Muzeum Pszczelarstwa jest dostępnych wiele obiektów dotykowych, które umożliwiają niewidomym i niedowidzącym zwiedzającym zapoznanie się z najważniejszymi eksponatami i ich historią (dotykowe repliki wybranych obiektów muzealnych). Muzeum daje również możliwość dotykania niektórych oryginalnych eksponatów. Wystawę uzupełniają nagrania dźwiękowe i treści audio. Na tablecie komputerowym znajduje się unikatowa tablica z przekrojem ula opracowana specjalnie dla Muzeum Pszczelarstwa przez słoweńską firmę Feelif. Ta innowacyjna technologia pozwala osobom niedowidzącym doświadczać obrazu za sprawą połączonych

31 Tamże.

32 <http://center-iris.si/>

wibracji, dźwięku i informacji wizualnych (audiodeskrypcji). Broszury muzealne w alfabecie Braille’a są dostępne zarówno w Muzeum Pszczelarstwa, jak i Muzeum Kowalstwa, Muzeum Miejskim oraz w Muzeum Zakładników w Begunje na Gorenjskem.³³

Trudno jednak znaleźć instytucje spoza stolicy, które na swoich stronach internetowych zamieszczałyby informacje dotyczące rozwiązań dla osób niewidomych i słabowidzących. Co ciekawe, Muzeum Regionalne w Koprze i muzeum na zamku w Škofja Loka w swoich portalach w zakładkach dot. dostępności publikują zasady odwiedzin placówki z psem – i nie dotyczą one psów przewodników, ale każdego psa.³⁴

Uczestnictwo w kulturze filmowej

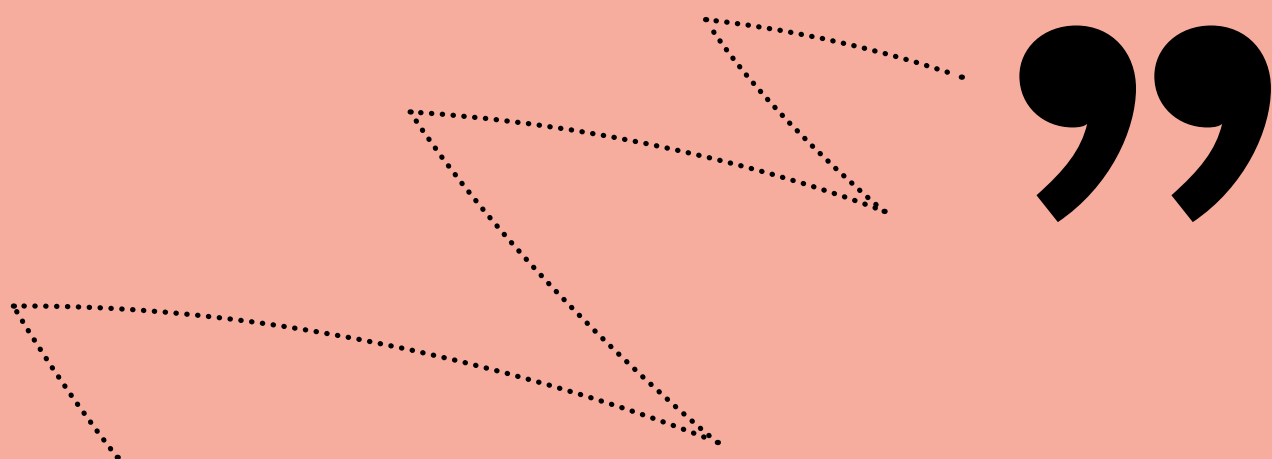
W Słowenii dostępność kin dla osób niewidomych i słabowidzących jest niewielka. Realizuje się ją raczej przy okazji niektórych festiwali, brakuje natomiast rozwiązań stałych, codziennych. Chlubnym wyjątkiem jest kino Kinodvor, o którym wspomnimy na końcu tej sekcji.

Slovenska Kinoteka organizuje FeKK Ljubljana Short Film Festival, gdzie w 2023 roku były prezentowane filmy z audiodeskrypcją. O innych takich pokazach trudno znaleźć informacje.³⁵

33 <https://mro.si/dostopnost>

34 <https://www.loski-muzej.si/en/accessibility/>, <https://www.pokrajinskimuzejkoper.si/en/informacije/psom-prijazen-muzej>

35 <https://www.kinosiska.si/en/dogodek/fer-fekk/>

***Wielu naszych
podopiecznych ma
problemy ze słuchem
i wzrokiem, co oznacza,
że nawet jeśli mogą
oglądać film, to nie
zawsze są w stanie
w pełni go zrozumieć,
zwłaszcza jeśli nie ma
napisów lub jest dużo
szybkiej akcji.***

Słyszenie

Szacuje się, że w Słowenii jest około 1,5 tys. osób g/Głuchych, spośród których około tysiąc używa języka migowego jako pierwszego. W 2021 roku słoweński język migowy został oficjalnie uznany za język mniejszości kulturowej, oraz wpisany do słoweńskiej konstytucji co zapewnia jego użytkownikom pewne prawa, w tym dostęp do tłumaczy³⁶.

Także **Związek Głuchych i Niedosłyszących w Słowenii** wspiera OzN słuchu, pomagając w integracji społecznej oraz promując ich prawa.

Uczestnictwo w kulturze

- 1. Teatr Tłumacza** – inicjatywa umożliwia osobom g/Głuchym oglądanie spektakli teatralnych z tłumaczeniem na język migowy. W jej ramach, między innymi w Miejskim Teatrze w Lublanie, odbyły się takie seanse jak musical *Rodzina Addamsów*.³⁷
- 2. Dom Języka Migowego** – nowo powstające centrum w Lublanie będzie nie tylko miejscem edukacyjnym, ale także muzeum poświęconym historii i kulturze osób g/Głuchych w Słowenii. Jego celem jest promowanie dziedzictwa kulturowego tej społeczności.³⁸

36 <https://www.deafblindinternational.org/slovenia-became-the-first-country-to-include-the-language-of-the-deafblind-in-the-constitution/>

37 <https://www.nlb.si/inclusion-of-the-deaf-into-the-world-of-the-hearing>

38 <https://www.deafhistory.eu/index.php/component/zoo/item/the-house-of-sign-language>

- 3. Muzeum Miejskie w Lublanie** – jest dostępne dla osób niesłyszących i niedosłyszących. Zwiedzanie ekspozycji z przewodnikiem jest możliwe po wcześniejszym zgłoszeniu.
- 4. Niektóre słoweńskie instytucje biorą również udział w projekcie AccessCULT** – który koncentruje się na zwiększaniu **dostępności dziedzictwa kulturowego dla osób z niepełnosprawnościami** w Europie. Jego celem jest stworzenie narzędzi, materiałów edukacyjnych i programów, które wspierają profesjonalistów związanych z sektorem kultury i dziedzictwa w dostosowywaniu swoich działań i obiektów do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami. Projekt ma także na celu podnoszenie świadomości na temat dostępności i promowanie dobrych praktyk w tej dziedzinie.³⁹

Uczestnictwo w kulturze filmowej

- 1. Kinodvor w Lublanie** – regularnie organizuje specjalne wydarzenia filmowe dla osób niesłyszących i niedosłyszących, oferując napisy w języku słoweńskim oraz tłumaczenia na język migowy. W 2024 roku zaplanowano dziesięć takich wydarzeń, w tym dyskusje z gośćmi z tłumaczeniem na język migowy na żywo⁴⁰. Główna sala jest wyposażona pętlę indukcyjną⁴¹.

39 <https://accesscult.eu/about-the-project/>

40 <https://www.ljubljana.si/en/news/kinodvor-for-the-deaf-and-hard-of-hearing/>

41 <https://www.kinodvor.org/en/visit-us/>

2. Projekt „Kino bez barier” – dzięki tej międzynarodowej inicjatywie, w ramach której odbyły się niniejsze badania, w kinie w Kulturni dom Cerknica wprowadzono dostępne pokazy. Jest to część szerszej strategii zwiększania dostępności kultury filmowej w Europie Środkowo-Wschodniej.⁴²

Poruszanie się

Dokładne dane statystyczne dotyczące liczby mieszkańców Słowenii poruszających się na wózkach nie są łatwo dostępne.

Słowenia na tle Europy jest uznawana za jeden z bardziej przyjaznych krajów dla osób poruszających się na wózkach, zwłaszcza w kontekście turystyki. Stołeczna Lublana, dzięki licznym udogodnieniom w muzeach, galeriach oraz w przestrzeniach publicznych, zdobyła nagrody za dostępność – Brązową Nagrodę Access City w 2015 roku i Srebrną w 2018.⁴³

Funkcjonuje oficjalna strona internetowa dotycząca turystyki dostępnej w Słowenii, która oferuje informacje na temat atrakcji turystycznych (także instytucji kultury) dostosowanych do OzN. Kraj stara się być przyjazny dla ludzi o ograniczonej mobilności, a wiele miast – jak Lublana, Postojna oraz nadmorskie kurorty – zapewnia dostępne

42 https://accessible-eu-centre.ec.europa.eu/content-corner/news/cinema-without-barriers-development-accessible-cinematography-central-and-eastern-europe-2024-09-24_en

43 <https://www.feelnolimits.com/news/slovenia-is-one-of-the-most-wheelchair-friendly-destinations-in-europe-2021-03-23>

toalety, rampy i inne udogodnienia. Strona powiadamia także o dostępności w hotelach, basenach termalnych i parkach narodowych oraz o dostępnych środkach transportu, np. elektrycznych pojazdach Kavalir.⁴⁴

Uczestnictwo w kulturze

W Lublanie wiele muzeów, galerii i innych przestrzeni kulturalnych – np. **Muzeum Miejskie** czy **Galeria Narodowa** – oferuje rampy, windy, oraz przystosowane toalety. W innych miastach (Piran, Maribor czy Koper) zorganizowano tzw. ścieżki bez barier, co czyni te miejsca bardziej dostępnymi dla osób z ograniczeniami ruchowymi.

1. **Muzeum Narodowe Słowenii** w Lublanie – zapewnia pełny dostęp do budynku za pomocą ramp i wind.
2. **Galeria Narodowa Słowenii** w Lublanie – oferuje bezpłatny wstęp dla OzN oraz specjalne udogodnienia (m.in. dostępne toalety).
3. **Muzeum Lalkarstwa** w Lublanie – jest dostępne dla osób na wózkach; jest wyposażone w audioprzewodniki i dysponuje dostosowanymi przestrzeniami.
4. **Zamek w Škofja Loka** – muzeum jest dostępne dla osób poruszających się na wózkach.
5. **Park Historii Wojskowości w Pivce** – zapewnia dostęp do wszystkich części ekspozycji za pomocą ramp i wind.

44 <https://www.slovenia.info/en/plan-your-trip/accessible-tourism>

- 6. Muzeum Regionalne w Koprze** – pełny dostęp dla osób na wózkach, z personelem przygotowanym do udzielenia pomocy w pokonywaniu barier architektonicznych.

Uczestnictwo w kulturze filmowej

1. Przykładem dostępnego kina w Słowenii dla osób na wózkach jest wspomniany wyżej **Kinodvor** w Lublanie. W witrynie internetowej instytucji są zamieszczone szczegółowe informacje na temat udogodnień, takich jak dostępne wejścia, windy oraz przestrzeń dla wózków; także kawiarnia i księgarnia Kinodvor są w pełni dostępne dla osób poruszających się na wózkach. Główna sala jest dostępna za pomocą windy i ma łatwy dostęp do toalety dla OzN. Dostęp do małej sali jest jednak ograniczony.⁴⁵
2. **Maribox** w Mariborze – to kino pozbawione barier architektonicznych: jest wyposażone w windę oraz przestrzeń przeznaczoną dla wózków, a ich użytkownikom oferuje bezpłatne bilety.⁴⁶
3. Z kolei **Mestni Kino Ptuj** jest słabo dostępne. Jednak zgodnie z zasadą, że dostępność to także informacja, warto zwrócić uwagę jak organizatorzy informują o braku dostępności:
Kino jest słabo dostępne. Posiada większą i mniejszą salę oraz letni teatr na dziedzińcu. Do budynku i na dziedziniec prowadzą podjazdy, ale są one zbyt strome,

45 <https://www.kinodvor.org/en/visit-us/>

46 <https://invalidska-kartica.si/en/ponudnik/maribox/>

nie mają odpowiednich poręczy i nie umożliwiają samodzielnego korzystania. Bezpośrednio obok głównego wejścia znajduje się przystosowane wejście boczne dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Siedzenia w większej sali są nieruchome. Nie ma dostępnych miejsc dla osób na wózkach inwalidzkich. Do mniejszej sali można dostać się wyłącznie po schodach. W teatrze nie ma dostępnych urządzeń sanitarnych. Sale nie są wyposażone w pętlę indukcyjną.⁴⁷

Prawodawstwo

W Słowenii kwestie dostępności dla osób niepełnosprawnych są regulowane zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim, a prawo to obejmuje zapewnienie dostępu do produktów, usług oraz budynków publicznych.

- 1. Ustawa o Dostępności Produktów i Usług dla Osób z Niepełnosprawnościami** (przyjęta w 2023 r.) wdraża **Europejski Akt o Dostępności**. Zgodnie z ustawą od 2025 roku osoby z niepełnosprawnościami będą miały równy dostęp do szerokiej gamy produktów i usług, w tym komputerów, smartfonów, usług telekomunikacyjnych oraz transportu publicznego. Prawo to nakłada również obowiązki na przedsiębiorstwa, aby zapewniały dostępność własnych produktów i usług.⁴⁸

47 <https://invalidska-kartica.si/en/ponudnik/mestni-kino-ptuj-center-interesnih-dejavnosti-ptuj/>

48 https://accessible-eu-centre.ec.europa.eu/content-corner/news/european-accessibility-act-adopted-slovenia-2023-12-19_en

2. Eliminację większości barier architektonicznych

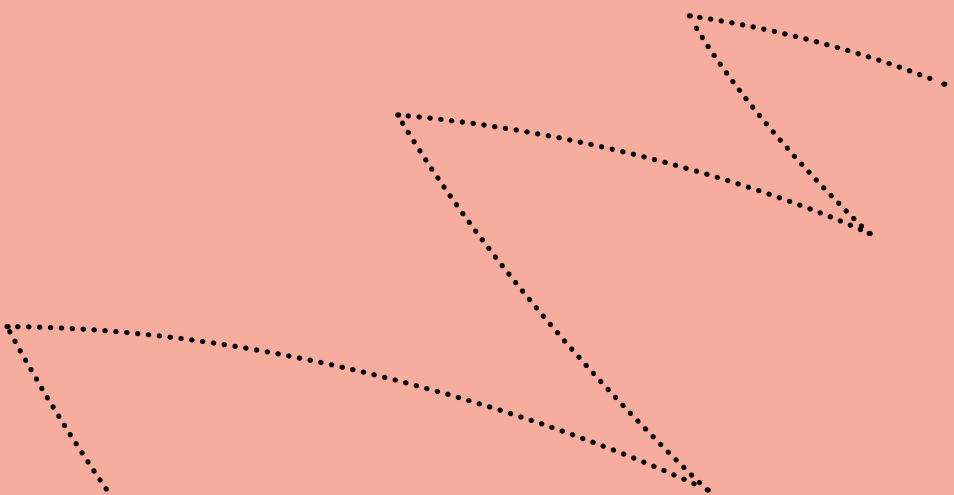
w przestrzeni publicznej do 2025 roku przewiduje słoweńska ustawa o równouprawnieniu OzN.

Choć w niektórych przypadkach stan dostępności publicznych budynków jest tam nadal problematyczny, aktywnie działają inicjatywy takie jak Dostopnost, które monitorują przeszkody i świadczą pomoc w ich usuwaniu.

3. Konwencja ONZ o prawach osób

z niepełnosprawnościami, którą Słowenia ratyfikowała, zobowiązuje kraj do dalszej poprawy dostępności infrastruktury, szczególnie w sektorze usług publicznych takich jak ośrodki pomocy społecznej.⁴⁹

49 <https://www.theioi.org/ioi-news/current-news/ombudsman-s-special-report-on-accessibility-of-social-work-centres-for-people-with-disabilities>

”

***Regularne pokazy filmowe
czy inne wydarzenia
kulturalne naprawdę mają
ogromne znaczenie dla
zdrowia psychicznego
naszych podopiecznych.
Kiedy uczestniczą w takich
wydarzeniach, ich stan
psychiczny znacznie się
poprawia. To część naszej
terapii, ale też sposób na
poprawę jakości ich życia.***

Uwagi dodatkowe. Informacje z badań:

Kino Kinodvor w Słowenii wyróżnia się podejściem, w którym dostępność stanowi kluczowy element jego tożsamości. Placówka dostosowuje nie tylko przestrzeń, ale również treści filmowe, aby były bardziej dostępne dla OZN sensorycznymi. Jak wskazuje jeden z przedstawicieli kina:

Dostępność to dla nas więcej niż tylko budowanie podjazdów i zapewnienie wind. To także dostępność treści – audiodeskrypcja, napisy dla niesłyszących – i technologia, która pomoże nam dotrzeć do widzów z niepełnosprawnościami. ^{R1_IDI_SA}

W jednym z domów pomocy społecznej w Lublanie zastosowano innowacyjne podejście do dostępności filmowej: umożliwiono osobom starszym, które nie są w stanie samodzielnie opuścić swoich łóżek, wspólne uczestnictwo w projekcjach filmowych. Jak zauważa jedna z pracownic:

Zaangażowaliśmy nawet tych, którzy nie mogą nawet wstać z łóżek, więc zabraliśmy ich z łózkami

*do tego wielofunkcyjnego pokoju
i oglądali tam film jako grupa,
aby poczuli się jak w kinie.* ^{R4_IDI_SA}

Mobilny projektor i ekran dostarczane przez stowarzyszenia kulturalne pozwalają na organizację pokazów filmowych na miejscu, co zwiększa dostępność kultury dla seniorów. Pracownicy domu pomocy społecznej podkreślają terapeutyczny wpływ takich wydarzeń na stan psychiczny podopiecznych:

*Regularne pokazy filmowe czy inne
wydarzenia kulturalne naprawdę
mają ogromne znaczenie dla zdrowia
psychicznego naszych podopiecznych.
Kiedy uczestniczą w takich
wydarzeniach, ich stan psychiczny
znacznie się poprawia. To część naszej
terapii, ale też sposób na poprawę
jakości ich życia.* ^{R4_IDI_SA}

Dla seniorów, którzy mają ograniczenia percepcyjne, audiodeskrypcja i napisy są niezwykle istotne, gdyż pozwalają im lepiej zrozumieć filmy:

*Wielu naszych podopiecznych
ma problemy ze słuchem i wzrokiem,*

co oznacza, że nawet jeśli mogą oglądać film, to nie zawsze są w stanie w pełni go zrozumieć, zwłaszcza jeśli nie ma napisów lub jest dużo szybkiej akcji. ^{R4_IDI_SA}

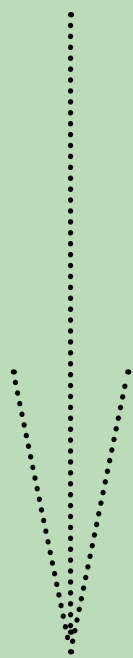
Wprowadzenie seansów z audiodeskrypcją i napisami umożliwia szersze uczestnictwo i poprawia jakość odbioru kultury filmowej przez osoby starsze. Respondentka kontynuuje swoje rozważania na ten temat:

Gdybyśmy mogli częściej pokazywać filmy z napisami lub z audiodeskrypcją, myślę, że więcej osób mogłoby z nich skorzystać. To naprawdę pomaga osobom, które mają trudności ze zrozumieniem samego obrazu lub dźwięku. ^{R4_IDI_SA}

Przykład ten pokazuje, że dostępność kultury filmowej może pełnić nie tylko rolę integracyjną, ale również terapeutyczną, znacząco wpływając na komfort życia i stan psychiczny osób starszych.

C

Węgry

Według danych z 2011 roku na Węgrzech żyło około **500 tys. Osób**, co obejmuje zarówno ludzi z niepełnosprawnościami fizycznymi, sensorycznymi, jak i intelektualnymi⁵⁰.

Borykają się oni z poważnymi wyzwaniami, w tym trudnościami w dostępie do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej oraz kultury.⁵¹

Jednym z głównych problemów jest brak postępów w procesie **deinstytucjonalizacji**, czyli przenoszenia osób z dużych placówek opiekuńczych do mniejszych, lokalnych bardziej „domowych”. Rząd nadal inwestuje w utrzymywanie instytucji opiekuńczych, co spotyka się z krytyką szczególnie w kontekście przepisów Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami.⁵²

Osoby z niepełnosprawnościami na Węgrzech są również narażone na wyższe ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego.⁵³

50 http://www.mdac.org/sites/mdac.info/files/factsheet_tophaz_report_1.pdf

51 https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-20/SR-2023-20_EN.pdf

52 <https://validity.ngo/2023/11/25/hungary-remains-responsible-for-grave-and-systematic-violations-of-disability-rights/>

53 https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-20/SR-2023-20_EN.pdf

Widzenie

W 2020 roku szacowano, że około **1,8 mln** osób żyjących na Węgrzech doświadcza jakichś problemów ze wzrokiem, z czego **36 tys.** jest całkowicie niewidomych. Oznacza to, że około **0,4%** populacji kraju cierpi na całkowitą utratę wzroku, a blisko **19%** doświadcza utraty wzroku w różnym stopniu. Większość osób tracących wzrok to kobiety (62%).

Największymi wyzwaniami, przed jakimi stoją osoby niewidome na Węgrzech, są trudności w dostępie do specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz bariery architektoniczne, które utrudniają integrację społeczną. Dodatkowo często mają one ograniczony dostęp do nowoczesnych technologii wspierających, takich jak urządzenia czy oprogramowanie ułatwiające życie osobom tracącym wzrok.⁵⁴

Uczestnictwo w kulturze

Węgierskie Krajowe Stowarzyszenie Osób Niewidomych i Słabowidzących (MVGYOSZ) działa na rzecz integracji osób niewidomych, oferując m.in. bibliotekę audio i programy edukacyjne, które pomagają w lepszym dostępie do zasobów kultury.⁵⁵

54 <https://www.iapb.org/learn/vision-atlas/magnitude-and-projections/countries/hungary/>

55 <https://www.mvgyosz.hu/en/about-us/>

Niektóre instytucje podejmują inicjatywy mające na celu zapewnienie dostępności dla osób niewidomych, zarówno w Budapeszcie, jak i poza stolicą.

- 1. Ogród Sensoryczny w Budapeszcie** – wybudowany w 1972 roku w Parku Miejskim jako Ogród Niewidomych; w 2018 roku jego infrastruktura została gruntownie zmodernizowana, aby sprostać wymaganiom nowoczesności związanym z dostępnością dla OzN wzroku. W parku znajduje się m.in. specjalna ścieżka dotykowa, podniesione klomby z oznaczeniami w alfabecie Braille’a, fontanny, sprzęt sportowy i rekreacyjny oraz place zabaw dostosowane dla dzieci z niepełnosprawnościami.⁵⁶
- 2. Niewidzialna Wystawa** w Budapeszcie – to interaktywna wystawa prowadzona przez osoby niewidome. Zwiedzający doświadczają codziennych czynności wykonywanych w całkowitych ciemnościach. Wystawa pozwala lepiej zrozumieć wyzwania, z jakimi zmagają się osoby niewidome.⁵⁷
- 3. Węgierska Galeria Narodowa** w Budapeszcie organizuje specjalne programy dla osób niewidomych – w tym wycieczki z audiodeskrypcją, dzięki którym ich uczestnicy mogą korzystać z bardzo szczegółowych opisów dzieł sztuki.. Programy te są częścią regularnej oferty muzeum i można je zarezerwować na życzenie.⁵⁸

56 <https://ligetbudapest.hu/en/the-project/sensory-garden>

57 <https://www.lathatatlan.hu/en/what-is-it/>

58 <https://en.mng.hu/programmes/for-visitors-with-special-needs/>

4. Muzeum Sztuk Pięknych w Budapeszcie również oferuje programy dla osób niewidomych, w tym wystawy dotykowe. Edukatorzy muzealni organizują warsztaty i oprowadzania, które pomagają osobom niewidomym w doświadczeniu sztuki za pomocą zmysłów innych niż wzrok.⁵⁹

Uczestnictwo w kulturze filmowej

W oparciu o wyszukiwarki internetowe nie udało się znaleźć kina lub konkretnych pokazów dostępnych dla osób niewidomych i słabowidzących.

Organizacja **AKKU** (Az Akadálymentes és Korlátlan Kultúraért Egyesület - Stowarzyszenie na rzecz kultury bez barier i ograniczeń) współpracuje z różnymi partnerami, aby umożliwić osobom niewidomym korzystanie np. z audiodeskrypcji podczas projekcji filmów i spektakli teatralnych. Dzięki tej inicjatywie już od 2017 roku węgierskie kina oferują wybrane pokazy z audiodeskrypcją, co pozwala osobom z wadami wzroku pełniej uczestniczyć w kulturze⁶⁰.

Słyszenie

Według European Union of the Deaf około 9 tys. osób na Węgrzech używa języka migowego jako podstawowego środka komunikacji⁶¹. Z kolei w oparciu o dane ze strony

59 <https://www.mfab.hu/events/blind-and-partially-sighted-visitors/>

60 <https://akkuegyesulet.hu/esemenynaptar/szinhaz/>

61 <https://www.eud.eu/member-countries/hungary/>

internetowej węgierskiego Głównego Urzędu Statystycznego w 2022 roku słabosłyszających było ponad 24 tys., zaś g/Głuchych ponad 6 tys., co łącznie daje około 30 tys. osób⁶². Szersze dane są trudno dostępne.

Uczestnictwo w kulturze

Trudno znaleźć informacje na temat wydarzeń kulturalnych tłumaczonych na język migowy. Poza kilkoma wydarzeniami muzycznymi realizowanymi w Veszprém, które w 2023 roku było jedną z Europejskich Stolic Kultury⁶³, nie znaleziono istotnych przykładów.

Muzeum Sztuk Pięknych w Budapeszcie w zakładce „specjalne potrzeby – problemy ze słyszeniem” informuje jedynie, że opisy prac są dwujęzyczne (sic!).⁶⁴

Uczestnictwo w kulturze filmowej

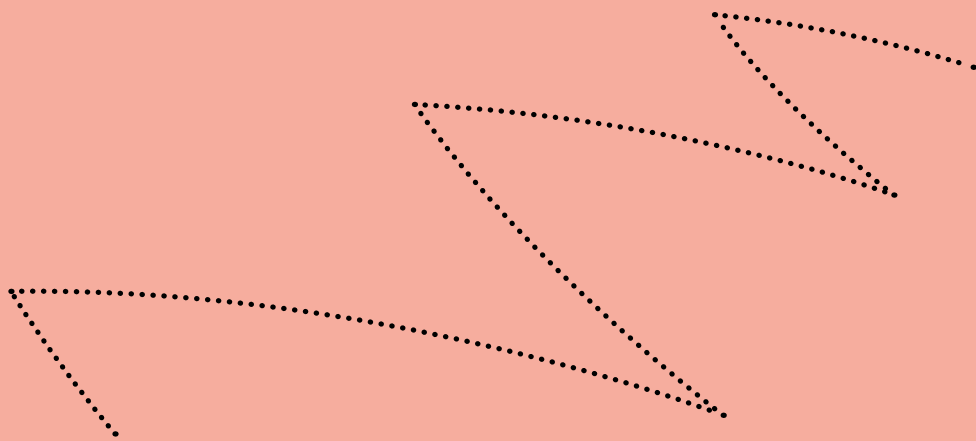
Nie znaleziono informacji o filmach tłumaczonych na język migowy, udało się natomiast znaleźć informacje nt. filmów zaopatrzonych w napisy dystrybuowanych na platformach streamingowych⁶⁵. Nie sposób jednak ustalić, czy opcja z napisami była dostępna i wykorzystywana w kinach.

62 https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0033.html

63 <https://helloveb.hu/hir/jelnyelvi-tolmacsolassal-kisert-koncerteken-bulizhattak-a-siketek-es-nagyothallok-a-gyarkert-kulturparkban>

64 <https://www.mfab.hu/events/deaf-or-hard-of-hearing-visitors/>

65 <https://thevore.com/hungarian-movies/>

”

***Tak więc dla nas celem jest
upewnienie się, że jest to
odpowiednie, że dostępność
jest odpowiednia dla potrzeb
naszej grupy docelowej.
Niestety nie mogę powiedzieć,
że jest to często stosowane.
Myślę, że obawiają się,
że będziemy prosić o zbyt wiele
lub podobne rzeczy, podczas
gdy my jesteśmy przyzwyczajeni
do wymyślania rozwiązań, które
są tak tanie, jak to możliwe,
ale poza tym są użyteczne.***

Poruszanie się

Brakuje dokładnych danych dotyczących liczby osób, które poruszają się na wózkach/mają problemy z poruszaniem się. Węgierski urząd statystyczny dostarcza tylko ogólnych informacji. Według danych z 2022 roku dotyczących OzN około **112 tys.** ludzi ma poważne problemy z poruszaniem się, co najpewniej obejmuje nie tylko osoby korzystające z wózków⁶⁶. Dane te pochodzą z krajowych badań i cenzusów, dzięki którym co kilka lat informacje dotyczące niepełnosprawności i dostępu do urządzeń wspomagających są aktualizowane.

Uczestnictwo w kulturze

- **Muzea i galerie.** Większość głównych instytucji, takich jak **Węgierskie Muzeum Narodowe** i **Węgierska Galeria Narodowa** w Budapeszcie, oferuje dostępne wejścia, windy oraz toalety przystosowane dla OzN. Szczególną uwagę zwraca się na organizację przestrzeni, aby osoby na wózkach mogły bez problemu korzystać z wystaw i wydarzeń.
- **Łaźnie termalne.** Słynne budapeszteńskie łaźnie, takie jak **Termy Széchenyiego**, **Termy Gellért** czy **Rudas**, oferują windy basenowe oraz przystosowane toalety i szatnie, co umożliwia osobom na wózkach korzystanie z tych popularnych atrakcji.

66 https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0033.html

- **Obiekty użyteczności publicznej.**

Wiele miejsc publicznych, takich jak **gmach Parlamentu** oraz siedziba **Węgierskiej Opery Państwowej**, oferuje specjalne wejścia i windy, dzięki czemu osoby z ograniczoną mobilnością mogą brać udział w wydarzeniach kulturalnych.

Uczestnictwo w kulturze filmowej

Trudno znaleźć konkretne informacje o dostępności architektonicznej poszczególnych kin. Budapesztańskie **Cinema City Arena** oraz **Cinema City Mammut** posiadają przystosowane sale, toalety oraz parkingi dla osób z alternatywną motoryką, jednak informacje na temat rozwiązań podane na stronie internetowej są zaledwie szczątkowe.⁶⁷

Warto zwrócić uwagę na ciekawy przykład włączania, jakim jest **Premier Kultcafé** – jedna z największych w Europie społeczność i przestrzeń kultury zatrudniająca OZN intelektualnymi. Można tam znaleźć kawiarnię, kino oraz salę imprez bez barier. Premier Kultcafé organizuje pokazy filmowe, koncerty i wystawy; oferuje w pełni dostępne sale kinowe (brakuje niestety informacji, czy dostępność odnosi się tylko do kwestii architektonicznych, czy również do aspektów sensorycznych).⁶⁸

67 https://www.cinemacity.hu/cinemas/arena/1132?lang=en_GB#/facilities

68 <https://www.premiercafe.hu/english/>

Na Węgrzech ochrona praw OzN opiera się głównie na **Ustawie XXVI z 1998 roku o prawach i równych szansach osób z niepełnosprawnościami**. Ustawa ma na celu zagwarantowanie równych szans, niezależnego życia i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Do przepisów dotyczących dostępności należą: prawo do zatrudnienia, edukacji oraz integracji społecznej; wymagają one też zapewnienia odpowiednich dostosowań w miejscu pracy i w przestrzeni publicznej.

Kolejnym ważnym dokumentem jest **Narodowy Program na rzecz Osób Niepełnosprawnych**, który koncentruje się na zwiększaniu zatrudnienia poprzez rehabilitację oraz zachęty dla pracodawców do tworzenia miejsc pracy dla osób o obniżonej zdolności do pracy.⁶⁹

Pomimo ustanowienia przepisów organizacje międzynarodowe wciąż zwracają uwagę na systemowe problemy, jak ograniczona autonomia decyzyjna osób z niepełnosprawnościami, a także kwestie związane z nadmierną instytucjonalizacją funkcjonowania OzN w życiu publicznym/społecznym na Węgrzech oraz niewystarczającą dostępnością równościowej edukacji.

69 <https://disabilityin.org/country/hungary/>

Uwagi dodatkowe. Informacje z badań:

Dostępne kino wciąż nie jest standardem na Węgrzech z kilku powodów. Jednym z nich jest niska świadomość na temat dostępności wśród właścicieli kin oraz decydentów. Brak wiedzy przekłada się na niedostrzeganie potencjału w tworzeniu dostępnych programów filmowych.

Kina oraz inne instytucje w Szolnoku (mieście, gdzie ma siedzibę jedna z organizacji partnerskich) mogą korzystać z bezpłatnej usługi mapowania dostępności, którą oferuje jedna z organizacji pozarządowych zajmująca się kompleksowym wsparciem OzN wzrokowymi. Mapowanie dostępności to swego rodzaju audyt. Rozmówczyni opisuje to w następujący sposób:

*Tak więc dla nas celem jest
upewnienie się, że jest to odpowiednie,
że dostępność jest odpowiednia
dla potrzeb naszej grupy docelowej.
Niestety nie mogę powiedzieć,
że jest to często stosowane.
Myślę, że obawiają się, że będziemy
prosić o zbyt wiele lub podobne rzeczy,
podczas gdy my jesteśmy przyzwyczajeni
do wymyślania rozwiązań,*

*które są tak tanie, jak to możliwe,
ale poza tym są użyteczne.* ^{R1_FG_W}

Niewiedza połączona z obawami o koszty wprowadzenia rozwiązań dostępnościowych przekłada się na brak wsparcia politycznego i odpowiednich regulacji państwowych. Jako przykład podawany jest brak prawnego obowiązku zapewnienia audiodeskrypcji dla produkcji współfinansowanych ze środków publicznych (jak to jest m.in. w Polsce). Jednocześnie bez finansowego wsparcia ze strony państwa wdrażanie dostępnościowych rozwiązań będzie się odbywało w niezadowalającym zakresie i tempie.

Organizacje pozarządowe wybierają tutaj strategię koncyliacyjną, stawiają na edukację i przekonywanie, zachęcanie do wdrażania różnych rozwiązań. Odrzucają dochodzenie praw OzN na drodze sporów sądowych. Jedna z ekspertek powiedziała:

*Moglibyśmy nawet regularnie wnosić
oskarżenia przeciwko usługodawcom
i instytucjom publicznym, na przykład
w związku z naruszeniami równego
traktowania lub równego dostępu, ale ja
w to nie wierzę. Wierzę w partnerstwo.
Wierzę w dyskusję na ten temat.* ^{R2_FG_W}

D

Słowacja

Na Słowacji OzN stanowią **około 30% populacji**⁷⁰ i podobnie jak w innych krajach regionu, mimo wprowadzanych reform, napotykają na wiele problemów. Oto główne wyzwania:

- 1. Ryzyko ubóstwa.** Chociaż Słowacja ma jeden z niższych wskaźników ryzyka ubóstwa wśród OzN w Unii Europejskiej (18,6%), to te osoby nadal borykają się z trudnościami ekonomicznymi, a różnica w poziomie życia między OzN a resztą populacji pozostaje znacząca.
- 2. Dostęp do rynku pracy.** OzN często mają utrudniony dostęp do zatrudnienia. Jego wskaźnik jest znacznie niższy niż średnia unijna, co wiąże się z brakiem odpowiednich programów wsparcia i dostosowań w miejscu pracy.⁷¹
- 3. Dostępność usług społecznych.** Chociaż reformy, takie jak wprowadzanie w życie Planu Odbudowy i Odporności (jego polskim odpowiednikiem jest KPO), mają na celu poprawę dostępności usług społecznych, to brakuje indywidualnych usług zorientowanych na potrzeby OzN. Niewystarczająca liczba specjalistów – lekarzy i pracowników socjalnych – dodatkowo utrudnia pełny dostęp do już istniejących form wsparcia.

70 <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/disability-eu-facts-figures/#0>

71 <https://www.edf-feph.org/publications/european-semester-spring-package-2023-how-well-does-it-reflect-the-issues-faced-by-persons-with-disabilities/>

4. Problemy z oceną niepełnosprawności. Proces oceny stopnia niepełnosprawności jest na Słowacji złożony i skomplikowany, co prowadzi do fragmentacji systemu świadczeń i nierównomiernego dostępu do usług. Trwają reformy mające na celu uproszczenie tego systemu i zapewnienie lepszej oceny potrzeb osób z różnymi typami niepełnosprawności.⁷²

Widzenie

Na Słowacji liczba osób niewidomych i słabowidzących szacowana jest na około 100 tys. Związek Niewidomych i Niedowidzących Słowenii (UNSS) aktywnie wspiera tę grupę oferując usługi, takie jak nauka alfabetu Braille'a, posługiwanie się białą laską oraz szkolenia z zakresu technologii wspomagających. UNSS prowadzi również osiem regionalnych ośrodków, które świadczą bezpłatne usługi dla osób niewidomych i słabowidzących. Mimo to jednym z głównych wyzwań pozostaje wysoki poziom bezrobocia, gdzie wielu pracodawców wciąż unika zatrudniania osób z problemami wzroku.⁷³

Uczestnictwo w kulturze

1. Centrum Kultury i Informacji w Bratysławie (BKIS) organizuje specjalne spacery po mieście dostosowane do potrzeb osób niewidomych

72 <https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/07/DAR-Slovakia.pdf>

73 <https://www.euroblind.org/convention/article-26/slovakia>, <https://reportersonline.eu/things-improve-slowly-for-the-slovakian-blind-and-partially-sighted/>

– na przykład wycieczki z przewodnikiem, który opisuje architekturę i historię miasta w sposób dostosowany do osób z problemami wzroku. Takie inicjatywy mają na celu integrację osób z różnymi niepełnosprawnościami z życiem kulturalnym miasta.⁷⁴

2. Różne projekty – wśród nich **ARCHES** – wprowadzają nowoczesne technologie, takie jak aplikacje mobilne oraz dotykowe repliki dzieł sztuki, które pomagają osobom niewidomym lepiej korzystać z zasobów muzealnych. Projekty mają na celu eliminację barier w dostępie do dziedzictwa kulturowego poprzez innowacyjne narzędzia, jak dotykowe odwzorowania obrazów (tyflografiki) i audiodeskrypcje.⁷⁵
3. Na Słowacji dostępność muzeów dla osób niewidomych powoli się poprawia, a kilka instytucji oferuje już specjalne udogodnienia. Przykład stanowi **Muzeum Archeologiczne w Bratysławie** (oddział Muzeum Narodowego Słowacji), które oferuje dotykowe modele eksponatów oraz terminale dźwiękowe, co pozwala osobom niewidomym na samodzielne zwiedzanie. Inne muzea, takie jak **Zamek Stará Ľubovňa** oraz części wystaw w **Zamku w Bojnicach** i **Muzeum Speleologicznym w Liptowskim Mikulaszu**, również dostosowały swoje ekspozycje dla osób z problemami wzroku,

74 <https://bratislava.sk/en/blog/accessible-bratislava-christmas>

75 <https://cordis.europa.eu/article/id/413505-technical-innovations-help-overcome-access-barriers-to-cultural-spaces>

oferując dotykowe repliki eksponatów i opisy z użyciem alfabetu Braille’a.⁷⁶

Uczestnictwo w kulturze filmowej

W oparciu o dostępne źródła internetowe, a także w efekcie jednej z eksperckich rozmów udało się dotrzeć do informacji o koszyckim kinie Usmev będącym drugim – obok bratysławskiego kina Lumière – zorientowanym na podnoszenie poziomu dostępności. Warto jednocześnie zwrócić uwagę, że coroczny raport o stanie słowackiego sektora audiowizualnego w ogóle nie porusza tematu dostępności kinematografii i jej prezentowania (ostatni raport opublikowano w 2022 roku).⁷⁷

Wśród rzadkich przykładów dobrych praktyk jest inicjatywa **Audiovision bez Barrier**, która działa w ramach festiwalu filmów dokumentalnych **Jeden Svet**, gdzie tworzona audiodeskrypcja jest dodawana do wybranych filmów.⁷⁸

Również kino **Lumière** w Bratysławie jest partnerem europejskiej inicjatywy **„Cinema without Barriers”** i organizuje seanse dla OZN sensorycznymi.⁷⁹

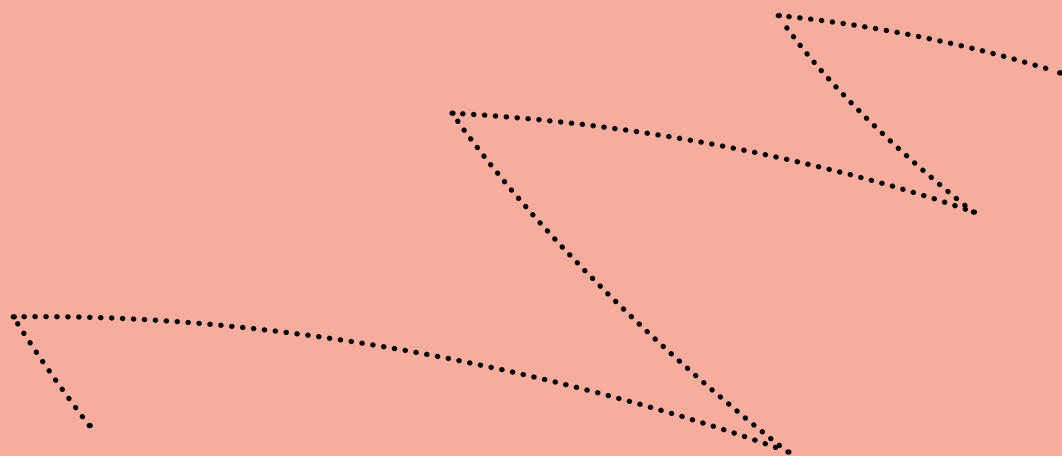
76 <https://unss.sk/slovak-blind-and-partially-sighted-union/>, <https://slovakia.travel/en/disabled-access-travel-in-slovakia>

77 https://cedslovakia.eu/wp-content/uploads/2023/06/REPORT-2022_web.pdf

78 <https://www.jedensvet.sk/en/podujatie/audiovision-without-barriers-ii-blind-people-have-the-right-to-cinema-too/>

79 https://accessible-eu-centre.ec.europa.eu/content-corner/news/cinema-without-barriers-development-accessible-cinematography-central-and-eastern-europe-2024-09-24_en

”

***Oferujemy
sześć cykli, które
są dostępne dla
grup szczególnie
wrażliwych...***

Deaf Friendly...

Blind Friendly.

Słowackie dane demograficzne dotyczące osób z ubytkami słuchu są bardzo ogólne. Szacuje się, że w kraju o populacji około 5,4 mln, w różnym stopniu może ich doświadczać około 200 tys. ludzi. W tej grupie znajduje się mniejszościowa społeczność osób Głuchych.

Głównymi wyzwaniami, z jakimi borykają się osoby g/Głuche na Słowacji, są ograniczony dostęp do specjalistycznej edukacji oraz – bezpośrednio z tym skorelowany – częstszy, w porównaniu do osób słyszących, brak pracy.⁸⁰

Według danych ze spisu powszechnego z 2021 roku około **2 tys. osób** zadeklarowało słowacki język migowy jako język ojczysty. To jednak nie obejmuje wszystkich jego użytkowników, ponieważ wielu słabosłyszących lub osoby korzystające z innych metod komunikacji może używać języka migowego okazjonalnie, a nie jako podstawowego środka porozumiewania.⁸¹

Słowacki język migowy, podobnie jak inne języki migowe, jest niezależnym i pełnoprawnym językiem mającym własną gramatykę i słownictwo, różniącym się od języka mówionego, co czyni go niezwykle ważnym kulturotwórczym narzędziem dla społeczności osób niesłyszących.⁸²

80 <https://dennikn.sk/388217/lekar-hluchotu-ludia-stale-beru-osud-zmieria-sa-nou/>

81 <https://www.ta3.com/relacia/23042/posunkovy-jazyk-uviedlo-za-svoj-materinsky-takmer-dvetisic-ludi-ake-zaujímavosti-prinieslo-scitanie-obyvatelstva>

82 <https://www.teraz.sk/slovensko/podla-odbornika-je-pocet-posunkujuci/609923-clanok.html>

Uczestnictwo w kulturze

W teatrach czasami, choć rzadko, oferowane są tłumaczenia na język migowy – najczęściej są one dostępne jedynie podczas specjalnych wydarzeń organizowanych np. w związku z Międzynarodowym Dniem Głuchych. Zwykle odbywają się w dużych miastach, takich jak Bratysława, co ogranicza dostępność dla osób z innych części kraju. W niektórych przypadkach integracja tłumaczenia na język migowy w spektaklach jest ograniczona i bywa postrzegana jako dodatkowy, później wprowadzony element, a nie pełnoprawna część występu, co obniża artystyczną jakość odbioru przez widzów g/Głuchych.⁸³

Ogólna dostępność muzeów na Słowacji dla osób niesłyszących wciąż nie jest powszechna i ogranicza się głównie do inicjatyw lokalnych podejmowanych wraz z organizacjami współpracującymi z osobami niesłyszącymi. Projekt „Art & Signs” jest jednym z przykładów działań mających na celu zwiększenie dostępności muzeów dla osób niesłyszących. Ten program oferuje szkolenia dla pracowników muzeów z obsługi osób g/Głuchych i zakłada m.in. naukę podstaw języka migowego i strategii komunikacji wizualnej. Ma to na celu umożliwienie lepszego zrozumienia sztuki i poznania eksponatów przez g/Głuchych zwiedzających.⁸⁴

83 https://www.sav.sk/journals/uploads/10041755WLS_3_2024_Verebova_Perez.pdf, <https://www.bridge.ff.ukf.sk/index.php/bridge/article/view/124/96>

84 <https://www.artsignsproject.eu/platform/cor/art-culture-deaf-audience/>

Uczestnictwo w kulturze filmowej

Międzynarodowy festiwal filmów dokumentalnych

Jeden Svet jest znaczącym przykładem krajowej dobrej praktyki. Jeden Svet zapewnia dostęp dzięki napisom SDH, audiodeskrypcji oraz tłumaczeniom na słowacki język migowy.. Osoba niesłysząca lub niewidoma może dowiedzieć się ze strony internetowej, co zrobić, jeśli chce obejrzeć film (program zawiera opcje filtrowania pod kątem napisów, AD, SJM). Podczas festiwalu w miejscach projekcji są obecni przeszkoleni wolontariusze znający język migowy, którzy noszą koszulki z logo języka migowego. Pomagają też niewidomym lub niedowidzącym gościom w zorientowaniu się w przestrzeni kin i zapewniają przewodnictwo do i z miejsca projekcji.⁸⁵

Jednak ogólnie dostępność filmów w kinach na co dzień, w tym podczas standardowych pokazów filmowych, jest ograniczona. W przeciwieństwie do krajów takich jak Czechy, gdzie filmy z napisami są bardziej dostępne, na Słowacji podobne pokazy są raczej rzadkie i najczęściej odbywają się jedynie podczas festiwali lub projekcji dla określonych grup kategoryalnych.

Podsumowując, filmy na Słowacji są dostępne dla g/Głuchych głównie podczas specjalnych wydarzeń, ale dostępność w kinach i na szeroką skalę pozostaje niewystarczająca.

85 <https://www.jedensvet.sk/en/about-us/>

Poruszanie się

Na Słowacji liczba osób korzystających z wózków nie jest dokładnie znana, ale pewnych wskazówek dostarczają statystyki odnośnie do osób pobierających świadczenia. W 2023 roku liczba osób uprawnionych do otrzymywania świadczeń wynosiła około 220 tysięcy i obejmowała osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym niepełnosprawnościami ruchowymi. W ostatnich latach, z powodu niekorzystnych dla zainteresowanych zmian w przepisach, liczba osób pobierających takie świadczenia spadła.⁸⁶

Uczestnictwo w kulturze

Słowackie instytucje kulturalne stopniowo stają się coraz bardziej dostępne dla osób korzystających z wózków, chociaż wciąż istnieją obszary wymagające poprawy. Organizacje w rodzaju „**Kultúra bez bariery**” monitorują i promują usuwanie fizycznych i informacyjnych przeszkód w dostępie do kultury dla OzN. Na ich portalu można znaleźć szczegółowe informacje o instytucjach kulturalnych na Słowacji, które są przystosowane dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, w tym korzystających z wózków.⁸⁷

Wiele muzeów, jak **Muzeum Kultury Żydowskiej** w Bratysławie, oferuje odpowiednie udogodnienia, w tym windy, rampy oraz pomoc w pokonywaniu

⁸⁶ <https://www.iz.sk/sk/projekty/zdravotne-postihnuti/invalidni-dochodcovia>

⁸⁷ <https://kulturabezbariery.sk/kto-sme/>

drobnych przeszkód, np. schodów⁸⁸. Ministerstwo Kultury Słowacji prowadzi również programy dofinansowujące instytucje, które chcą poprawić dostępność przez instalację dostosowanych wejść, wind i specjalnych urządzeń⁸⁹.

Jednak nadal istnieje potrzeba inwestycji, szczególnie w mniejszych miastach i w budynkach historycznych, zabytkowych, aby zapewnić pełen dostęp do kultury wszystkim osobom z ograniczoną mobilnością.⁹⁰

Instytucje, w których dostępne rozwiązania architektoniczne zaczynają być wprowadzane, choć nie zawsze są one idealne:

- **Słowackie Muzeum Narodowe** – niektóre filie, w tym wspomniane wcześniej Muzeum Kultury Żydowskiej w Bratysławie, oferują możliwość wejścia od oficyny po wcześniejszym poinformowaniu ochrony.⁹¹
- Lista pozostałych instytucji dostępnych dla osób z alternatywną motoryką znajduje się na stronie internetowej: <https://kulturabezbariery.sk/kulturne-institucie/osoby-s-poruchou-pohyboveho-aparatu/>

88 <https://www.snm.sk/muzea-snm/muzeum-zidovskej-kultury/muzeum-zidovskej-kultury/navstivte/informacie-pre-navstevnikov>

89 <https://www.culture.gov.sk/ministerstvo/dotacie-mk-sr/dotacie-2021/program-2-kultura-znevychodnenych-skupin-na-rok-2021/program-2-kultura-znevychodnenych-skupin-na-rok-2021-podprogram-2-5/>

90 <https://www.ecav.sk/aktuality/spravodajstvo/kultura-pre-vsetkych-debarierizacia-v-cirkvi>

91 <https://www.snm.sk/en/visit/information-for-visitors/information-for-visitors>

Uczestnictwo w kulturze filmowej

Kino Úsmev w Koszycach oferuje pomoc asystentów i różne formy wsparcia dla OzN, jednak nadal pracuje nad całkowitym usunięciem barier architektonicznych, np. schodów prowadzących do sal kinowych. Planowane są dalsze inwestycje, aby kino stało się w pełni dostępne.

Od kilku lat – o czym dowiadujemy się także z przeprowadzonych rozmów – kino Úsmev aktywnie angażuje się w udostępnianie sztuki filmowej i wydarzeń kulturalnych różnym grupom OzN w celu promowania integracji. Organizują pokazy przyjazne sensorycznie: dementia friendly, deaf friendly, blind friendly.⁹²

Prawodawstwo

Słowackie prawodawstwo dotyczące OzN zawiera szereg ustaw i rozporządzeń, które mają na celu ochronę ich praw oraz wspieranie integracji w społeczeństwie. Najważniejsze przepisy to:

- **Ustawa o niepełnosprawnych i równych szansach.** Na Słowacji obowiązuje **Ustawa nr 5/2004 o zatrudnieniu**, która przewiduje promowanie zatrudnienia OzN, w tym obowiązek zatrudniania określonego procentu osób niepełnosprawnych przez pracodawców (3,2% w przypadku firm zatrudniających powyżej 20 pracowników). Ustawa zakłada również

92 <https://kinousmev.sk/pristupnost/>

dotacje i dofinansowania na dostosowanie stanowisk pracy dla OzN.

- **Prawo do świadczeń socjalnych.** Osoby z niepełnosprawnościami mogą ubiegać się o **świadczenia socjalne**, takie jak renty, dodatki na opiekę lub wsparcie techniczne, w tym na zakup sprzętu (np. wózków).
- **Prawo o dostępności przestrzeni publicznej.** Słowacja prowadzi politykę **debarieryzacji**, co oznacza, że instytucje publiczne muszą stopniowo usuwać bariery architektoniczne, aby zapewnić dostępność dla OzN, szczególnie w kontekście infrastruktury publicznej, kultury i transportu.
- **Zasady dostępu do edukacji.** Zgodnie z ustawodawstwem osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do edukacji w placówkach przystosowanych do ich potrzeb. Ustawa o systemie szkolnictwa zobowiązuje szkoły do wprowadzania niezbędnych dostosowań, w tym materiałów dydaktycznych oraz ulepszania odpowiedniej infrastruktury
- **Ustawa antydyskryminacyjna.** Na Słowacji obowiązuje **Ustawa nr 365/2004 o równości szans**, która zakazuje wszelkiej dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność w różnych dziedzinach życia publicznego, w tym w zatrudnieniu, dostępie do usług, edukacji i ochronie zdrowia.

Powyższe przepisy zapewniają ochronę i wsparcie OZN w różnych aspektach życia, a także nakładają na instytucje publiczne i prywatne obowiązek dostosowania usług i infrastruktury do ich potrzeb.

Uwagi dodatkowe. Informacje z badań:

Na Słowacji osoby niewidome mają dostęp do filmów słowackich i czeskich dzięki bibliotekom oferującym ścieżki dźwiękowe w formacie mp3 z audiodeskrypcją. Jedna z rozmówczyń wyjaśnia:

Nasze filmy są w słowackiej i czeskiej bibliotece dla niewidomych. Tam jest właściwie tylko ścieżka dźwiękowa w formacie mp3 z audiodeskrypcją. Wybieram je na podstawie tego, co jest znane, kultowe. ^{R1_FG_SJ}

Kino w Koszycach przyciąga różnorodnych odbiorców: osoby niesłyszące, niedowidzące, seniorów, dzieci w spektrum autyzmu oraz rodziny z małymi dziećmi. Aby lepiej odpowiadać na potrzeby tych grup, organizowane są spotkania z ich przedstawicielami. Jak podkreśla nasza respondentka:

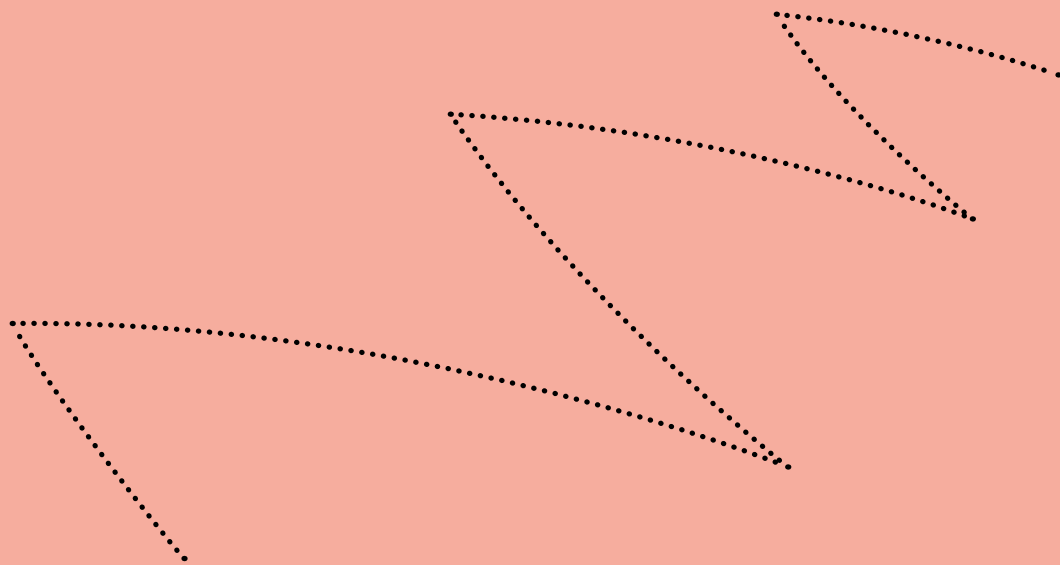
Przeprowadziliśmy badanie potrzeb i wiedzieliśmy, których cykli chcemy. Obecny był przewodniczący Rady Seniorów Koszyc, członkowie Związku Niewidomych i Słabowidzących Słowacji, Związku Głuchych i Regionalnego Centrum Koszyc. ^{R4_IDI_SJ}

Kino Úsmev w Koszycach proponuje także specjalne cykle filmowe, takie jak Deaf Friendly – skierowane do osób niesłyszących, oraz Blind Friendly – dla osób niedowidzących i niewidomych.

Oferujemy sześć cykli, które są dostępne dla grup szczególnie wrażliwych... Deaf Friendly... Blind Friendly. ^{R4_IDI_SJ}

Pojawia się jednak pytanie, czy takie specjalnie organizowane wydarzenia, choć zwiększają dostępność, to nie tworzą jednocześnie osobnych „wysp” – swoistego getta dostępności oddzielającego te grupy od głównego nurtu wydarzeń.

”

***Oglądanie filmu bez
audiodeskrypcji jest
jak słuchanie części
rozmowy przez drzwi
– słyszysz głosy,
ale nie masz pojęcia,
co się dzieje.***

Zespół badawczy:

dr Bartek Lis (koncepcja, narzędzia badawcze
i całościowe kierownictwo badań),
dr Jakub Walczyk (opracowanie *desk researchu*)

Karolina Bieliková (realizacja badań na Słowacji)
Ilona Nagyné Varga (realizacja badań na Węgrzech)
Maja Prettnner (realizacja badań w Słowenii)
Maria Stamati (realizacja badań w Rumunii)

Analiza danych oraz tekst raportu:

dr Bartek Lis, dr Marta Trawinska, dr Jakub Walczyk

Korekta polska: Jakub Pytel

Projekt graficzny + skład (WCAG 2.2): Dominik Boberski

Badanie zrealizowano w ramach projektu „Cinema without
Barriers” dzięki dofinansowaniu ze środków Unii Europejskiej:
European Education And Culture Executive Agency (EACEA)
w ramach programu Creative Europe Programme (CREA)

Lider projektu:
Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu

Partnerzy:
Cinema Elvire Popesco (Rumunia), ASFK – Asociácia Slovenských
Filmových Klubov (Słowacja), Kulturni dom Cerknica (Słowenia),
TISZPart MOZI (Węgry)

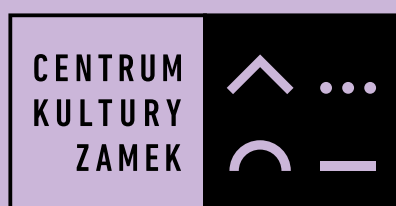

Kreatywna
Europa
MEDIA

Finansowane przez
Unię Europejską

Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów
i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej
lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA).
Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Poznań 2024